

מתווכה

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

מצורפים העלונים:

- עמ' י"ג: אור לישרים
- עמ' י"א: תורת אור
- עמ' י"ט: אור לישרים
- עמ' ט"ו: ובחרת בחיים
- עמ' כ"ז: מכתלי בית ההוראה
- עמ' כ"ג: ספיר ויהלום

גליון רצ"ה
פרשת פינחס
תשפ"ו

על המדף <<<

ספיר ויהלום אור החיים

"ספיר ויהלום אור החיים", בתוספת משלים סיפורי הוד מצדיקי הדורות, הנהגות ופנינים מאירים. 597 עמודים מלאים זיו ומפיקים נוגה על פרשיות השבוע והמועדים באורו של הספר "אור החיים" הקדוש.

שולחן שבת עם אור החיים

סט שולחן שבת עם אור החיים, מכיל מאמרים נפלאים על פרשיות השבוע והמועדים על פי תורת וחינוכי רבינו חיים בן עטר - האור החיים הקדוש, המאמרים מעובדים בשפה פשוטה וקלה השווה לכל נפש בניקוד מלא ובעיצוב נאה.

סט חומש 'אור החיים' המבואר

חמשה חומשי תורה, עם פירוש רש"י [המבואר]. וסביבם נסדרו דברי רבינו האור החיים זי"ע מוגהים עפ"י דפוסים ישנים, ומבוארים בביאור נפלא, עשיר ומורחב, עם הארות והוספות רבות לתועלת הלומדים.

מהדורת 'אור החיים המבואר' מבית 'עוז והדר', התחבבה על קהל לומדי התורה, מכל הקהילות ובכל הרמות, ובפרט לרבבות לומדי תורתו של רבינו האור החיים הק' זי"ע. הפירוש הנפלא עם ההערות הנחוצות, והם מאירים את עיניהם של הלומדים, פותחים בפניהם צוהר חדש במשנתו של רבינו האור החיים, ומסייעים בידיהם להיטיב את הבנתם בעומק דבריו ובסוד כוונתו.

הביאורים ערוכים בטוב טעם וסדורים בשני מדורי הביאור 'מאורי אור' ו'לקוט מאורי החיים', עם הרחבת העניינים, להאיר את עיניהם של הלומדים בהבנת דבריו הק'.

הגה"צ רבי ישראל יצחק רייזמאן, שהיה נוכח בשיחה זו וכידוע היה בעצמו תלמיד הגאון מלובלין זיע"א, נדהם למשמע תגובת מרן זיע"א, אשר "נהירין ליה שבילי כל התורה כולה", ורוח אלוקים דיבר בו.

ביקש שיחא מנהיג המלמד זכות על כלל ישראל

פקד ה' אלקי הרוחת לכל בְּשֵׁר אִישׁ עַל הָעֵדָה (כו, טז).

הכלל, יש ללמוד זכות על ישראל מה שאינם עושין רצון הבורא בתמידות כמלאכים מחמת שהם טרודים בפרנסתם. וזהו שאברהם אבינו היה איש חסד והיה מלמד זכות ולכן נתן להם להמלאכים לאכול להראות להם הצטרכות בשר ודם כדי שלא ילמדו חובה על ישראל.

זהו שאמר משה א-ל אלקי הרוחות לכל בשר, שהאדם מחמת שהוא בשר ודם הצטרכות של אדם בפרנסתו ומחמת זה הוא לפעמים אינו עובד ה' בתמידות. וזהו שאמר יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר, כלומר שופט ומנהיג שילמוד תמיד זכות על ישראל כמו שאתה לומד זכות על האדם על שאינו עובד אותך בתמידות. כן ביקש משה שיעמוד מנהיג לישראל שילמוד תמיד זכות על ישראל.

וזהו יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר, כמו שאתה אלקי הרוחות לכל בשר ואתה מלמד זכות עליהם כן פקוד איש על העדה שמנהיג לישראל יהיה גם כן מלמד זכות על ישראל. (קדושת לוי - בפרשתנו)

העיקר חסר מן הכותל...

וְלֹא תִהְיֶה עֵדוּת ה' פְּצָאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֵעָה (כו, יז).

"ל בדרך צחות על פי שמספרים על מרן הנצי"ב מוולוז'ין זצ"ל, שבאחת מנסיעותיו הגיע לעיר גדולה. בעיר זו היה בית כנסת מפואר במיוחד, אך מתפלליו היו אנשים ריקנים מתורה ומצוות. כשהנצי"ב נכנס לבית הכנסת, הוא הבחין על הקירות על בצעירות נאים ומופלאים המלווים את מאמרו של רבי יהודה בן תימא: על כותל אחד נכתב "הוי עו כנמר" ולצידו צויר נמר; על השני "וקל כנשר" עם ציור של נשר; על השלישי "רץ כצבי" עם ציור צבי; ועל הרביעי "גיבור כארי" עם ציור אריה. הנצי"ב נענה ואמר: "הכל נכתב כהוגן, אך דבר אחד חסר - סיום המאמר: 'לעשות רצון אביך שבשמיים'." ודי למבין.

ובזה ניתן לומר בדרך צחות על הפסוק "ולא יהיה עדת ישראל כצאן". הרי צא"ן ראשי תיבות צבי, אריה, נשר, נמר. כלומר, עם ישראל צריך שיהיו לו כל הבחינות הללו.

פנינים ואמרות

פנינים תכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

"אליהו הנביא שטוב"

פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר וְגו' (כה, יא). ובמדרש "ילק"ש פנחס רמו תשע"א) פנחס זה אליהו. הגאון רבי מרדכי וינקלר, ה"לבושי מרדכי", מגדולי רבני הונגריה, רבה של העיירה מאד וראש הישיבה, היה גר בבית הקהילה בו היתה דירתו של הרב, בה גרו כל רבני העיר. באותו בנין היה חדר שהיה נקרא בפי כל "אליהו הנביא שטוב".

ה"לבושי מרדכי" היה אומר שמקובל אצלו שבחדר הזה ישב ולמד הגאון הצדיק רבי נתן רייניץ, רבה של מאד בקדושה ובטהרה וזכה שם לגילוי אליהו הנביא וזכור לטוב.

כל תלמידיו ובאי ביתו של ה"לבושי מרדכי" ידעו שבעת רצה לפעול ישועה עבור חולי וכיוצא בזה, הלך לאותו חדר להתפלל בו. ואמר כי החדר הקדוש הזה מסוגל לברכה וישועה ולכל טוב סלה, לפי שרבי נתן רייניץ למד שם תורה עם אליהו הנביא.

רבי נתן נפטר בניסן שנת תרכ"ב ונטמן בבית הקברות בעיר מאד, בחלקת קבורת הנפלים, כי כן ציווה לפני פטירתו!

(קובץ "עלי זכרון" 55 מרשימות תלמידו המובהק הגה"צ רבי עזריאל יהודה ליבוביץ בעל "עזר מיהודה")

על ידי ששימש את הצדיק נתעשר מאוד

רבי דובער שפירא, יהודי ישיש מירושלים, זכה לשרת שנים רבות את הגאון האדיר רבי שניאור זלמן, גאב"ד לובלין ובעל "תורת חסד". כשנודע למרן כ"ק אדמו"ר רבי יואל מסאטמאר זי"ע שרבי דובער מתגורר בירושלים, הוא הזמין אותו אליו.

רבי דובער הגיע מספר פעמים, ומרן חקר אותו על אורחות חייו ועבודת הקודש של בעל ה"תורת חסד". במשך שעות סיפר רבי דובער שפירא למרן זיע"א סיפורים נפלאים על הגאון מלובלין, ומרן הנהגה מאוד וחשק לשמוע עוד ועוד.

בין הדברים, סיפר רבי דובער שפירא למרן זיע"א, כי משמשו הראשון של גאב"ד לובלין היה רבי מנדל מנדלקורן. רבי מנדל שימש את הגאון בלובלין שנים רבות, וכאשר עלה הרב מלובלין לארץ ישראל, עזב רבי מנדל את משפחתו וביתו והתלווה אליו לארץ ישראל כדי להמשיך ולשמשו. בסופו של דבר, בנו של רבי מנדל התעשר מאוד בלודו', רכש חצרות ובתים, ורכשו פרץ לרוב.

בתגובה לכך, נענה מרן ז"ל ואמר: "נו, רמב"ן מפורש הוא זה! ארץ עמון ומואב השם נתנה לבני לוט ירושה, בעבור לוט אביהם ששרת את הצדיק וגלה עמו לאותה הארץ" (רמב"ן, פנחס כה, יח).

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

חשיפה: → השבוע בגליון: ← **אקטואלי:**

מדוע סירב רבי יצחק אלחנן למכור שותפות בתורתו?

האור החיים הק': למה הוצרכו לשבועה בברית הכהונה? [עמ' ב']

פניני אביר יעקב [עמ' ה']

האם מותר לזרוק אבנים בשבת להבריח גנבים [עמ' ח']

דבר האמונה:

חובת ההשתדלות יחד עם 'השליח על ה'יבך'

ידוע לכל שמתחילה היה אדם הראשון יושב בגן עדן והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננים לו יין (סנהדרין נט, ב), ומשחטא נגזר עליו 'בְּעֶצְבוֹן תִּאֲכַלְנָה' (בראשית ג ז), 'בְּזַעַת אֶפֶיךָ תֹאכַל לֶחֶם' (שם פסוק יט), ומאז ועד היום מוטלת עלינו חובת ההשתדלות להשיג טרף ומזון, ומקור הדבר בספרי (ראה קכג): 'וּבְרַכְּהָ ה' אֱלֹקֶיךָ' (דברים טו יח), יכול בטל, תלמוד לומר 'כֹּל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה'. אך דא עקא שטרודות עולם הזה והיצר טשטשו את הגבולות, והאדם אינו יודע עד היכן מוטל עליו חובת ההשתדלות, ומתי אומרים לו 'הַשְׁלֵךְ אֶל ה' יְהִבְךָ' (תהלים נה כג). ובודאי הוא דבר המסור לכל חד ודרגתו, אך תורה היא וללמד אנו צריכים עד כמה גדלה מדת הבטחון אצל הצדיקים שהאמינו ובטחו בה ובישועתו.

עם כל קונה הולכים שני מלאכים המכוונים אותו לאיזה חנות יכנס

הרה"ק רבי נחום מטשערנאביל ע"ה היה אומר, כי אדם שפותח את דלת חנותו לרשות הרבים הרי הוא מחוסר אַמְנָה, שעליו להאמין שהקונים יבואו גם אם פתחו יהיה מן הצד, שעם כל גוי ישנם שני מלאכים המובילים אותו לאיזה חנות ילך ויקנה את הסחורה.

כשסיפר זאת הרה"ק בעל השפע חיים מצאנו קלויזנבורג ע"ה הוסיף, שמצא לדברי הרבי מטשערנאביל מקור קדום בספר חסידים (סי' ט) וזה לשונו: שהסוחר שהשעה משחק לו מזמין לו הקדוש ברוך הוא מלאכים הממנים עליו נכנסים בלב אחרים להביא לאותו מקום שזה הסוחר שם, ומכוון לב הסוחר לקנות, ואחר כך מכוון לב אחרים לבוא שם אצל הסוחר או הסוחר אצלם לקנות. עד כאן לשונו.

האדם מצידו צריך לעשות השתדלות כפי דרגתו והקב"ה דואג למזונותיו

ביסוד זה נוכל להבין שעל פי האמת ההשתדלות אינה מעלה או מורידה, וכאשר האדם מצדו עושה את ההשתדלות המוטלת עליו ומשאיר את ההמשך בידי הטובות של הקדוש ברוך הוא, הרי שהקדוש ברוך הוא מזמין לו כל צרכיו כמאמר הכתוב (תהלים לב י) 'הַבּוֹטֵן בְּה' חֶסֶד יִסְבְּבֵנוּ', וכפי שהאריכו בכך ספרי המוסר ובראשם חובות הלבבות בשער הבטחון.

(האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א - מילתא חדתא - אמונה וביטחון)

אך העיקר יחסר להם אם "אין להם רועה" - כלומר, אם חסר להם "אבינו מלכנו רוענו רועה ישראל", המכוון אותם לעשיית רצון אבינו שבשמיים. זהו הרמז לכך שהיה חסר להם סיוע המאמר, המהווה את לב ליבה של עבודת ה'.

(חיי צבי - בפרשתנו)

יש שכר לפעולתך

"בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתֶּם" וגו' (במדבר כו כג-כד)

רבינו האור החיים הקדוש מפרש את שמות בני יששכר על דרך הרמז על ענין עסק התורה. וכתב כי "יששכר" כשמו כן הוא, יש שכר, כי בן תורה הוא, ובה לבדה יש יתרון בכל העמל אשר יעמול תחת השמש. היא לבדה הנותנת שכר ללומדיה, ולא שאר החכמות. ואם יעסוק אדם בקנינים המדומים, הרי מהרה יאבדו ממנו ולא יעמדו לו, ואפילו אם ישארו אצלו - הבל הם ואין בהם מועיל.

ולכאורה יש להקשות, כי זבולון נוטל גם הוא שכר כיששכר, ומהו שכתב האור החיים כי רק ליששכר יש שכר.

עוד יש להבין את מה שכתב האור החיים שם: "כי לא יעמוד קנין המדומה, והגם שיעמוד הבל הוא". וצריך ביאור, האם יעמוד או לא יעמוד. הלא שולחן ללא רגליים אינו עומד כלל, ואי אפשר לומר עליו כי 'אם יעמוד - הבל הוא'. ואם עומד הוא - הרי רגליים לו, ולמה לא יעמוד.

ונראה, כי מוכח כאן שאפילו תומכי התורה אין מגיעים למעלת לומדי התורה; הן משום שבעולם הזה אין חיים טובים יותר מחיי בעלי התורה, והן משום חיי העולם הבא, משום שרוצה אדם בקב שלו.

מעתה תתפרש כוונת רבינו כך: אכן כסף וזהב - הבל הבלים הם, ולא יעמדו לו לאדם לעולם. אולם אם ישתמש בהם לפרנס לומדי תורה, הרי יעמדו לו לעולם, כי בכסף ירכוש את חיי העולם הבא בכח החזקת התורה.

ומכל מקום, אפילו על כסף זה, המשמש להחזקת התורה, אמר האור החיים הקדוש כי בעולם הזה קנין הבל הוא.

(עיניים מאירות - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

וארט מהאור החיים הק'

למה הוצרכו לשבועה ברית הכהונה?

לְכֵן אָמַר הַגָּבִי נִתַּן לּוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם... וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָה עוֹלָם וְגו' (כ"ה, י"ב-י"ג).

רבינו האור החיים הקדוש כתב בהאי לישנא: "צריך לדקדק למה הוצרך לומר 'לכן', אחר שאומר בסמוך 'תחת אשר קינא', שהוא גם כן משמעות מאמר 'לכן'. ובהכרח לומר שהוא לשון שבועה, כאומרם ז"ל: אין 'לכן' אלא לשון שבועה וכו'. ועדיין צריך לדקדק למה הוצרך לשבועה? ולזה יש לומר כי הוצרך לשבועה לחוק ברית השלום, הגם שלא יהיו בניו ראויים לדבר, זה בכל זאת יקיים ה' את השבועה" ע"כ קודש.

ואני אתנהלה בעט"י להוסיף טעם וחזוק

שמוא מאז שעזבתי את בית לבן התלכלכתי בחטא. ונראה לי לחדש, שנבואת משה רבינו ע"ה - אשר כידוע שכינה מדברת מתוך גרונו - אינה נחשבת כנבואה על ידי שליח, אלא כנבואה מפי הקדוש ברוך הוא כביכול בעצמו. ולפיכך יש חלילה חשש שמתאבטל כשלא יהיו ראויים המקבלים לטובות האמורות לבוא עליהם.

לפיכך, כשהובטח לפנחס מתן שכרו על ידי משה רבינו ע"ה, היה לו מקום לחשוש שמה כשבניו לא ילכו בדרכו דרך הקודש, יתבטלו כל הדברים הטובים. ועל כן נאמר "לכן" - בלשון שבועה: שאף על פי שהנבואה נחשבת לנבואה מפי עליון בעצמו כביכול, אפילו הכי לא תתבטל מזרעו אחריו בכל אופן שהוא, מחמת השבועה. ודו"ק.

(ברכת יצחק - להג"ר יצחק פרקש)

לדברי האור החיים הקדוש, להבין קושת דברי אמת: למה בהעדר שבועה היה חשש שתתבטל ברית השלום? והרי סוף סוף כרת עמו הקב"ה ברית שלום, ומה בכך אם לא יהיו בניו ראויים לדבר זה, מכל מקום דבר אלוקינו יקום לעולם?

ויש לבאר בהקדם את דברי רבינו הרמב"ם בפירוש המשנה (בהקדמתו לפירוש המשניות ובחיבורו), שהניח לנו יסוד: עניין הנאמר מפי הקב"ה כביכול בעצמו, יכול להשתנות על ידי המקבלים - דהיינו שאם ישתנו לרעה, אז חלילה יתבטלו העניינים הטובים. אבל הנאמר לנביא - שוב לא ישתנה.

וכבר פירשתי שזהו החשש של יעקב אבינו ע"ה: שמכיוון שהבטחה הייתה מפי עליון, הרי שהחטא עלול לגרום לביטול ההבטחה. וזהו שביקש: 'וְאִתָּה אֲמַרְתָּ הַיֵּטֵב אֵיטֵב עִמָּךְ' (בראשית לב יג) - ולא על ידי שליח; ולפיכך מתיירא אני

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		מי יורק		לונדון	
מסכת השבת	רבי חכם	מסכת השבת	רבי חכם	מסכת השבת	רבי חכם	מסכת השבת	רבי חכם	מסכת השבת	רבי חכם
19:13	20:31	19:29	20:33	21:03	20:12	21:20	21:42	21:05	22:33
21:06		21:06		21:03		21:42		22:42	

מחברים
את הימים! מחתילים
הגדול הימים נבית עוז אהוד - אור לישרים
שירות לטליל האיש | להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

קו מענה הלכה
02-803-9999
או במייל: rav@abiryaakov.com
קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפוי
"ספרי אור החיים"

מחברים
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • **בית שמש:** שדרות האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 • **בני ברק:** רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • **מודיעין עילית:** שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 8 • **אלעד:** יהודה הנשיא 94 • **אשדוד:** יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הרוקנס 8 • **ביתר עילית:** הרן 9 | חיפה: מיכאל 27 • **נתיבות:** הרמב"ם 10 • **נתיבי:** 18 • **פתח תקוה:** רוטשילד 75

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

וְהֵעֲבַרְתָּ אֶת נַחֲלָתוֹ:

הפריט השביעי שחשף את דרישת השלום מהעולם העליון: משפחת סגל החליטה לסגור את חנות הבגדים של אמם המנוחה באמצעות חלוקת הפריטים שנותרו למשפחות חולים. רגע לפני שהחנות ננעלה, ביקשה משפחה אחת פריט נוסף במתנה עבור סבתם. כשפתחו את התווית, התברר שמחירו הוא בדיוק 360 שקלים - המדויק שסבתא זו הפסידה לפני עשור בגלל אי הבנה בחנות. עדות מרגשת על השגחה פרטית שנסגרה בתזמון מושלם.

מספר ר' יהודה סגל מבית שמש:

אמי ע"ה ניהלה חנות בגדים בירושלים. היא הייתה אלמנה שנים רבות, וחייה את חייה בהרבה אמונה וביטחון. לנהל חנות בגדים זה אומר לנהל משא ומתן מול ספקים, מול מוכרות ומול לקוחות; זה אומר לשלם, ולבטוח בד' שתצליח גם למכור; לעמוד בלחצים של תשלומים ולדאוג לתזרים של כספים; ואת כל זה, כמו בתחומים אחרים בחייה, היא ניהלה מתוך אמונה איתנה בקב"ה, שנמצא לצידה כל הזמן.

בשנותיה האחרונות חלתה במחלה קשה, ולפני כמה חודשים נפטרה בשם טוב. אנו, בני המשפחה, ביקשנו לעשות דבר לעילוי נשמתה. לא המשכנו עם העסק של החנות, אלא החלטנו לסגור אותה בעשיית חסד. חילקנו את הבגדים שנותרו בחנות מיותמים, ללא האמא, למשפחות של חולים. הבגדים היו טובים ואיכותיים, וכל משפחה קיבלה שישה פריטים.

משפחה אחת הגיעה לחנות, ולאחר שסיימו לבחור שישה בגדים, ביקשה האמא, אם אפשר, לקבל רק עוד פריט אחד. הסכמנו. היא בחרה את הפריט השביעי, ואותו היא הביאה במתנה לאמא שלה. "גברת סגל שלחה לך את זה", אמרה האמא לסבתא בצחוק.

"גברת סגל שלחה לי את זה?! תמנה הסבתא. לרגע היא שכחה שהגברת סגל לא ממש מסוגלת לשלוח לה דברים, ואולי בעצם כן? ברגע אחד צף ועלה במוחה מקרה לא נעים שהיה לה בחנות.

היה זה לפני כעשר שנים. הסבתא נכנסה לחנות כדי לקנות לעצמה בגד. היא שילמה עליו טבין ותקילין - שלוש מאות ושישים שקלים. אחרי שנהנתה ממנו אך מעט, הכניסה אותו למכונת הכביסה, ובזאת הסתיימו חייו הקצרים של הבגד. הבגד יצא מהמכונה מרוט לגמרי, נימים קטנים פקעו מהבד בכל מקום, וקלקלו את צורתו. מבחינתה - הבגד יצא מכלל שימוש.

היא הצטערה מאוד, והלכה עם הבגד לחנות בבקשה שיינתנו לה זיכוי לרכישת בגד חדש. המוכרת, הגברת סגל ע"ה, ראתה את הבגד והפנתה את הלקוחה לתווית שעליו. "יש כאן הוראות כביסה ברורות", היא אמרה, "ואם לא כיבסת בדיוק לפי ההוראות האלה, אנחנו לא מחויבים לזכות אותך בבגד אחר. בכל זאת", הוסיפה המוכרת, "אם את מרגישה שבכל זאת מגיע לך בגד אחר, את יכולה לבחור לך בגד חדש בשלוש מאות ושישים שקלים".

הסבתא נבוכה. היא הבינה כי מצד הדין לא חייבים לתת לה בגד חדש, אבל מצד שני, הרי היא קיבלה רשות לבחור לה משהו. היא השתתה בחנות כמה דקות, ובסופו של דבר יצאה בלי כלום. שיהיה לכפרה.

עכשיו, כשהיא מקבלת בגד מהבת שלה, האומרת לה כאילו בצחוק "גברת סגל שלחה לך את זה", לקחה הסבתא את הבגד החדש, התבוננה בתווית, וקריאת תדהמה נפלטה מפיה: "תראי את המחיר!"

שלוש מאות ושישים שקלים! זה היה המחיר של הפריט הנוסף שהמשפחה קיבלה בשביל הסבתא. הסכום המדויק שהבגד הוא עלה.

"היא באמת שלחה לי את זה!" התרגשה הסבתא מדרישת השלום מהעולם העליון, ודמעות עלו בעיניה. "הקב"ה גלגל שאקבל את הבגד שהיא רצתה לתת לי כבר אז! ובוודאי יהיה זה לטובת נשמתה". זה היה רגע של הארה מופלאה. לפעמים אפשר למצוא סיפור של השגחה פרטית התלוי על קולב...

(גל' השגחה פרטית)

אֵין לָךְ אָדָם שְׁאֵין לוֹ שָׁעָה:

כשדף הגמרא הופך לשריון אישי. הוא נאלץ לבחור בין עסקים לוחצים לבין נאמנות בלתי מתפשרת לקביעות עיתים לתורה. הבחירה שלו הותירה לקוח מתוסכל על הקרקע, בזמן שמטוס "סוויסאייר" 111 המריא אל מותו. עדות נדירה על כוחה של תורה ששומרת ומצילה, ועל רגע האמת שבו איש עסקים מבין שהחיים האמיתיים נמצאים בתוך הגמרא...

הסיפור הבא מצמרר כל לב ומטלטל כל נפש. הוא מסופר מפי גיבוריו החיים עימנו ומעידים עליו בפה מלא ובלב רוטט מהתרגשות:

ר' יוסי א. הוא סוכן נסיעות מוכר באנטוורפן, בלגיה. משרדו שוכן בלב הרובע העסקי, ומשם הוא נותן שירות למאות לקוחות אותם צבר בעמל כפיים של שירות, ושירות, ועוד הפעם שירות. חוג לקוחותיו הלך והתרחב, וכלל כבר כמה עשרות אנשי עסקים המרבים לטוס ליעדים בעולם, שהיוו את עיקר מקור פרנסתו. הפרנסה הייתה מצויה ברווח, אך הסיפוק, כוחות הנפש והיכולות האישיות הלכו ונחלשו.

יוסי חש בחסר הזה, ולקח לו את הזמן לעמוד על טיבו. כשהתייסד שיעור "דף יומי" סמוך למשרדו, הרגיש כי זהו הרגע, זה המקום - כאן מצויה תחנת הכוח. על אתר החליט להצטרף לשיעור היומי, והיה לאחד ממשתתפיו הקבועים והבולטים ביותר, שבאו מדי יום כדי להתחבר, כדי להרגיש את הקשר, כדי לקבל את הכוחות מודף הגמרא המעניק אושר וסיפוק.

כך, מדי יום בשעה 1:55 בצהריים, היה יוסי מניח שלט קטן על שולחנו, עליו נכתב באותיות מוזהבות: "בין 2:00 ל-3:00 המשרד סגור". כשמוגיד השיעור פצה בשיעור היומי המרתק, חש יוסי אושר ממלא את לבו; התורה כובשת את נפשו, הבנת הסוגיה הנלמדת נמלאת אותו בסיפוק ובמתקנות, ומעניקה לו כוחות ועוצמות להמשך היום.

במשך חמש שנים נמשך נוהג זה, שכלל את סגירת המשרד לשעה בצהרי היום לצורך השיעור היומי, וגם כיבוי הטלפון הסלולרי למשך שעת השיעור. הלקוחות למדו את שעות השירות המעודכנות, ואף העריכו את מסירותו להתנתק לשעה מהעסקים הבוטרים ולהימלט לחיקו החמים של דף הגמרא.

עד ליום אחד, יום שני, ט' באלול תשנ"ח. בשעה אחת וחצי בערך צלצל הטלפון, ועל הקו היה לקוח ותיק שכבר הפך לידיד אישי, איש עסקים מצליח המזמין טיסה כמעט מדי שבוע. "אני צריך למחר מאנטוורפן לניו יורק", אמר הלקוח בקצרה, "וגם חשוב לי לחזור ביום חמישי, כדי להיות כאן בשבת. תבדוק ותחזור אליי".

יוסי החל מיד במלאכה, בדק בנתונים שלפניו והחל לחפש. המסך המרצד גילה שאין מקומות בחברות הטפות בטיסה ישירה מאנטוורפן לניו יורק, אך חיפוש מדוקדק גילה מקום פנוי בטיסת "סוויסאייר" מז'נבה לניו יורק, היוצאת באותו יום שני בשעת לילה מאוחרת.

גם בחזרה היו מקומות לרוב בטיסת "סוויסאייר" 111 הממריאה ביום חמישי בשעה 8:00 בערב מניו יורק לז'נבה. "נפלא, יש מקומות, צריך רק לוודא שהלקוח מוכן לטוס דרך ז'נבה", הררה יוסי כשחייג למשרדו של איש העסקים. המזכירה הסבירה כי הבוס יצא לפגישה והיא איננה רשאית לאשר טיסה כזו בלעדיו. "כשיחזור - אגיד לו לחזור אליך", הבטיחה.

יוסי הביט בשעון הצצה חטופה ונבהל לרגע. השעה הייתה 1:53, בעוד שבע דקות מתחיל השיעור, והוא כמעט שכח. נו, מה עושים עכשיו? הלקוח אינו במשרד, אי אפשר להשיג אותו כדי לתפוס את המקומות בטיסה. אם ימתין עד אחרי השיעור - אולי ייתפסו המקומות הריקים והלקוח יישאר מאוכזב? ואולי יחזור אליו כבר בעוד כמה דקות?

רגע אחד של התלבטות, ואחריו החליט בגבורה: "בעוד שש דקות השעה שתיים, אז יתחיל השיעור ואני אהיה שם. זו השעה היומית שלי, זה החמצן שלי, זה נותן לי את הכוח, אני לא יכול לוותר על זה!" הוא החליט להותיר את הדאגות מאחוריו, להניח את השלט המוזהב על השולחן ולכבות את הטלפון הסלולרי. "עכשיו מתחיל השיעור!" - הוא מזכיר לעצמו באושר, ומקווה שהלקוח הוותיק והאיכותי יתאזר בסבלנות.

השיעור האיר, הדברים היו מתוקים מדבש, דף הגמרא היה מובן ובהיר. "זה באמת חמצן לנשמה!" הררה יוסי באושר, בשעה שהדליק את מכשיר הסלולרי. "שבע הודעות בתא הקולי", ריצדו לפניו האותיות במסך הקטן, "שבע-עשרה שיחות שלא ענו".

הוא מבט במסך בחוסר אמון, מעולם לא היה לו דבר כזה. בעיניים מתוחות מדאגה הוא מבט במי המתקשרים, ומגלה כי כל השיחות הן מהלקוח הוותיק. הלה כנראה לחוץ מאוד, וכך נשמע גם מהודעותיו המוקלטות בנוסח: "תסגור לי את הטיסה הלילה, זה דחוף לי!", או: "מה יהיה עם השירות שלך? למה אתה לא עונה? אני חייב את הטיסה הערב!".

יוסי ממחר למשרד, מזנק ממש. מדליק את המחשב, ברוך השם - המקום בטיסה לניו יורק הלילה עדיין פנוי. צריך רק לוודא מה קורה עם הטיסה חוזר - אך הנה אי וואבו: כל המקומות נתפסו, 215 המקומות מלאים!

הוא מתקשר ללקוח ומתחיל במסכת התנצלויות. הלה חסר סבלנות, קוטע אותו בשאלה: "אבל סגרת לי? אני אהיה בניו יורק מחר ועד שבת חוזר לכאן?". יוסי מגמגם, מתנצל שוב ומנסה להסביר: "להיום - אני יכול לסגור לך, יש מקום. אבל חוזר אין מקום, <<<

<<<

המקומות נתפסו בינתיים. או שתחזור אחרי שבת, או שננסה דרך מקום אחר להחזיר אותך".

הלקוח מתעצבן: "אז אל תזמין לי, לא צריך טובות, ולא צריך כזה שירות. הרי היה מקום בחזור, ובגלל שלא ענית שעה - אין לי איך לחזור לשבת, ולכן אני לא נוסע הערב. שתדע שזה לא בסדר לעשות דבר כזה ללקוח, אבל שתדע את זה עבור הלקוחות הבאים, כי אני - סיימתי איתך!" הוא אמר בכעס וטרק את השפופרת.

יוסי התאכזב והבליע אנחה כבדה. "חבל, הוא היה לקוח טוב", הוא אומר לעצמו, "חבל שכל כך כעס. אבל מה יכולתי לעשות? הרי הוא יודע שיש לי את השעה היומית של החיבור האמיתי, שיש לי את הזמן בו אני שואב כוחות ויכולות. מה אעשה שבינתיים נתפסו המקומות? כן, יש לי שעה ביום שאני מנותק, בעצם - זו השעה בה אני הכי מחובר, הכי מחובר!".

ואכן, הלקוח לא טס באותו שבוע מחוסר מקום, שמו לא הופיע במחשבי "סוויסאיר". יוסי נרגע מהשיחה הקשה, מבין כי פרנסה מידו של הבורא אשר נתן לנו את תורתו, ואין הפסדים מהתחברות לתורה. "כן, לפעמים זה דורש התמסרות", הוא חוזר ומוכיח לעצמו, "לפעמים השיעור היומי דורש הקרבה. אבל זה כדאי, כל כך כדאי!".

ביום חמישי שאחריו, בשעה 20:00 בערב, היה מטוס "מקדונל-דאגלס" של חברת "סוויסאיר" מוכן לטיסה 111 משדה התעופה קנדי בניו יורק לז'נבה שבשווייץ. עוד כמה דקות חלפו עד שכל 215 הנוסעים התיישבו במקומותיהם, וכצפוי - לא היה בטיסה אף מקום פנוי, ולכן מיוודענו איש העסקים לא היה על המטוס. בשעה 20:18 לפי שעות מקומי קיבל הטייס אישור להמראה, וציפור המתכת הענקית החלה לנוע על המסלול והמריאה לחקיים.

בשעה 21:14, פחות משעה אחרי ההמראה, שידרו הטייסים אות מצוקה. הם החלו לקבל הוראות מבקרת הטיסה, אך מהר מאוד נותק עימם הקשר ודאגה רבה הזדחלה בלבבות. כעבור כרבע שעה, בשעה 21:31, התרסק המטוס לים במרחק כשמונה קילומטרים ממזרח קנדה, לעיני עדי ראייה המומים ומזועזעים מאסון התעופה הנורא.

פחות מרבע שעה אחר כך קיבלו כל סוכני הנסיעות בעולם הודעה קצרה ודרמטית: "טיסת 'סוויסאיר' 111 מניו יורק לז'נבה התרסקה. כל 215 הנוסעים ו-14 אנשי הצוות נהרגו!".

יוסי פותח את המחשב ומגלה את ההודעה. משהו צלצל לו, הוא מכיר משהו שהיה על הטיסה הזו, טיסה 111 של "סוויסאיר", ביום חמישי. הוא התעסק עם הטיסה הזו, לא? לבו החסיר פעימה. יש לו לקוח על הטיסה שהתרסקה? לבו צנח לרגע, עד שנזכר - לא, הלקוח לא בטיסה! הלקוח הפסיד את הטיסה, כי יוסי היה בשיעור כשנתפסו המקומות האחרונים!

הוא ממחר להעביר את ההודעה הדרמטית ללקוח ומוסיף עוד שלוש מילים: "כי הם חיינו". עשר דקות חולפות, עד שהלקוח, איש העסקים המעונב, התייצב במשרדו וחיבק אותו בחום. "תודה על שאתה כל כך מקפיד על השיעור היומי", הוא אומר כשדמעות בעיניו, "השיעור שלך - הציל את החיים שלי!".

עוד לפני שבת הגיעה עוגת קרם גדולה ומשובחת לביתו של יוסי, ועליה כיתוב: "תודה על החיים!". מתחתיה, אחרי ברכה מרגשת, נכתב באותיות קטנות: "תגיד לי איפה השיעור, אני רוצה להצטרף...".

לפעמים קשה לראות בעיניים, לפעמים זה כל כך בולט. ככל שבנין שהחיים האמיתיים שלנו אינם העסקים והחברים, אלא החיבור האמיתי והקשר החזק עם התורה המעניקה לנו כוחות - כך נזכה לחוש את הגנת התורה, להרגיש את שמירתה העילאית, וגם להתחבר אליה באהבה.

הסיפור המסעיר פורסם מפי בעל המעשה בספר "אור דניאל" פרשת כי תבוא, והוא חושף בפנינו עד כמה "תורה מנגא ומצאלא", עד כמה הקשר והחיבור והנכונות להתמסר לתורה שומרים ומגינים עלינו. הרי ייתכן כי יוסי היה יכול להרשות לעצמו לוותר על יום אחד בשיעור, הרי יש לו לקוח חשוב והטיסה עבורו דחופה, והוא צפה מראש באופן נכון כל כך שהלקוח יתעצבן, ומי יודע אם יהיו מקומות וכו'... אבל הוא בחר להתמסר לחיים האמיתיים, לשעת הלימוד היומית, להקריב הכול - פרנסה, קשרי לקוחות, רצונות, דאגה דחופה - כי את השיעור היומי לא מפספסים, ובמהלכו מתחברים לחמץן האמיתי, לחיים החשובים עצמם. כך זכה וזיכה את חברו בחיים!

לפעמים יש עומס בעבודה, והבוס מתעצבן, ופלוני מוכח שאחזור אליו בטלפון, ויש לי ביקור חשוב במקום אלמוני, ועליי לבדוק עניין כזה או אחר... אבל רגע, עכשיו השיעור היומי, עכשיו אני לומד! ואם זכיתי ללמוד סדרים מלאים - על אחת כמה וכמה, הן אני זוכה להיות מחובר בשעות הללו, בשעות הללו אני מחובר לחיים כפשוטם!

"כי הם חיינו ואורך ימינו" - התורה היא טעם החיים, היא נותנת את החיים. מתוך לב מתרונון על חלקנו בתורה נתפלל "ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים" - לדורי דורות, אנו וזרענו, נהיה מחוברים לתורה, נאהב את התורה, נתמסר לתורה!

(גל פניני פרשת השבוע)

איש על העדה:

הסוף המפתיע לסירוב לתת בגדים ישנים: הרב, שהיה זקוק פעם ל"ד מושטת" בבגדים משומשים, הפך לגדול הדור. כשהעשיר ביקש לקנות את שותפותו בתורה, הוא קיבל שיעור מאלף על ערך היגיעה בתורה ועל החמצת רגעים יקרים שאינם חוזרים. לקח לחיים על השקעה בנכסים רוחניים שבאמת נשארים.

סיפר הגאון הרי"ש אלישיב זצ"ל: מעשה היה בישיבה נודעת בחו"ל, שם למד בחור מתמיד עצום, עני ואביון שלא היו לו אפילו מלבושים ראויים. באחד הימים שמע הבחור שאותו "בעל הבית" אשר הוא אוכל אצלו "טעג" (ימים - כך היה נהוג בשנות עבר, שכל בחור היה אוכל "יום" אחד בבית פלוני, ולמחרת בבית אלמוני) עומד להשיא את בנו בשעתומו. צ. חישב הבחור חשבון פשוט: הרי בעל הבית הזה הוא עשיר מופלג, ובוודאי יתפור מלבושים חדשים לבנו החתן מכף רגל ועד ראש; אם כן, עתה שעת הכושר לבקש מאבי החתן שיעניק לו את הבגדים הישנים ולא יזרקם לאשפות, וכך אוכה לקבל איזה "צורה"... וכן עשה.

ה"נגיד" הסכים מיד, אמנם תוך כדי דיבורם הגיע החתן בעצמו, וכשמע את בקשת הבחור נטה להסכים, אלא מאחר שכבר ניהל בשעתו חלק מה"עסק" של אביו, אמר לבחור: "הנה ב"ה יש לך ראש טוב, הנך בעל כשרון אדיר, התכבד נא לעבוד אצלנו כ'רואה חשבון' בכל יום למשך שעתיים ותקבל משכורתך כפולה, ויהיה לך כדי חיותך וכל צרכיך". אמר לו הבחור: "אין על מה לדבר... איני עוזב את הגמרא אפילו לא לרגע אחד". והגם שהחתן ניסה לשכנע אותו, הסביר לו הבחור שאין מה לדבר: "טוב לי תורת פיך".

החתן, שלא הבין כל כך באהבת תורה, נענה לאביו ואמר: "הראית בעיניך שהבחור הלזה אינו רוצה באמת שיעזרו לו... אם כן, אין כל מצווה לעזור לו". ולא נתן רשות לאביו לתת לו הבגדים הישנים, באומרו שעבירה לעזור לו.

עברו כמה שנים מנישואיו, ולבינתיים נהיה הבן מטובי הנגידים. באחד הימים גזרה המלכות גזירה על בני ישראל. ראשי הקהילה טכסו עצה וקראו לאסיפה גדולה את הרבנים עם העסקנים. גם הנגיד מיוודענו נקרא לאסיפה, כי היו צריכים לבעלי ממוין ולבעלי השפעה. הנגיד הגיע לאסיפה וראה שכולם כבר הגיעו ואעפ"כ אין מתחילים לדון. שאל הנגיד למי מחכים. אמרו לו: "כולנו מצפים על הרב של העיר ועבלאן". שאל הנגיד: "וכי על רב של עיר קטנה כזאת צריכים כולם לחכות בשעה שכולם כבר נמצאים?". אמרו לו: "רב זה הוא ת"ח מופלג, בר דעת שאין בנמצא כמוהו ומבין בכל העניינים, ודייקא בשעה קשה כזו אנו צריכים לעצותיו המאירות והמחכימות". סוף דבר, הרב הגיע, ולעיני הנגיד נגלה אברך צעיר. אמנם הכל אמרו לו: "אל תתמה שעליו המתינו, כי מיד תראה את חכמתו הגדולה, חכם הרוזים כשלמה המלך בשעתו". ואכן האסיפה התחילה והכל יצאו מהתפעלות מדעתו הברורה והרחבה.

גם הנגיד התמלא הערכה בראותו איך שהכל מעריצים אותו, והכל מייחלים למוצא פיו, וגם ראה את חכמתו העצומה. לכן אחר האסיפה ניגש אליו ואמר: "רואה אנכי את חכמתם הגדולה וכו', רצוני להיות שותף עמכם". ולא הסכים הרב, וגם כשהציע לו סכומים גדולים "ששכר-זבולון" - לא אבה, וכה אמר לו הרב, שלא היה אחר מהגאון הגדול רבי יצחק אלחנן ספקטור: "שמע נא, התורה היא 'אשת חיל', וכי אתה היית מוכר את אשת חיל שלך בעד כסף?".

ואז נענה בדברים נוקבים: "לפני שנים, באותה שעה כשביקשתי לקבל כמה בגדים ישנים שלך, היית יכול לקחת חלק בתורתך... אפילו עם תמיכה ונתניה קטנה כזו, היית נוטל חלק בכל תורתך לעולמי עולמים, ואז לא רצית. וכי עתה תבוא לקחת ממני חלק בתורה, כאשר כבר הגעתי למעלות רמות, ואין בזה כל כך ניסיון כאותה שעה? כעת לא אמכור ולא אתן אפילו מעט דמעט מתורתך". ע"כ המעשה.

ונלמד מכאן, כי הנה כל קושי בא לאדם בראשית דרכו כדי לבנותו, הן בגשמיות והן ברוחניות. כי ידועים דברי הרה"ק "הישמח משה" (ד"ה א"י ולי מה יקרו) בשם בעל העיקרים, שבבריאת העולם אמר הקב"ה "כי טוב" על כל בריאה, ורק על האדם לא אמר כן, כי בשעה שברא הקב"ה לא היה אלא בהמה בצורת אדם, ו"שלימות" בריאת האדם היא רק כשיתקן עצמו ע"י עבודתו, וכל עוד שלא תיקן עצמו אינו "כי טוב", שעדיין לא נגמרה בריאתו. והוא שאמר הקב"ה (א, כ"ו) "נעשה אדם" בלשון רבים, שכביכול אמר הקב"ה לאדם: בוא ונעשה אדם ביחד - הקב"ה בעצם הדבר שברא

המשך בעמ' י'

עצות וסגולות:

צדיקים

זכות הצדיקים על כולם

אנחנו רואים בעינינו מיום שנברא אדם הראשון ועד היום, כל הצדיקים שעברו כל בני אדם מזכירים אותם לברכה ובוטחים בזכותם. ואפילו הרשעים מבקשים על עצמם בזכות הצדיקים שעברו. וזה שאמר כי יראה חכמים ימותו דהינו אין בהם רק מיתה דוקא, ומיום מיתתם בני העולם מזכירים אותם לברכה, ומבקשים רחמים מאת ה' בזכותם, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות יח.) צדיקים אפילו במיתתם קרויים חיים.

(דרוש טוב, דרוש ו' לנפטרים)

הצדיקים מעלים את הרשעים מגיהנום

דכמה צדיקים עוברים בגיהנום העברה בעלמא, ולא מחמת עצמם, רק להעלות משם נשמות הרשעים שהרהרו לעשות תשובה ולא הספיקו לעשותה בפעל עד שמתו, והם נדונים בגיהנום עד שיעברו איזה צדיקים שם ומתדבקים בהם ועולים (וזה ח"ג רכ), והצדיקים שבתיהם היו משתדלים להחזיר הרשעים בתשובה ולזכות את הרבים, אפשר גם במיתתם הקדוש ברוך הוא מגלגל זכות זה על דם, ומעבירם בגיהנום כדי להעלות הרשעים שהרהרו תשובה ויזכו על דם, ואף על פי שיש צער מעט לצדיקים בעברם שם, מכל מקום יש להם נחת רוח ורצון טוב בשביל זכות הרשעים.

(שם, דרוש ו' לנפטרים)

הצדיק במעשיו מביא השפעה לעולמות ולישראל

הצדיק שיהיה בדור, על ידי מעשיו הטובים הוא גורם שהספירות משפיעות זו בזו ומשפיעות להשקות לישראל שהם הצאן (וזה ח"ג קג), וכל זה על ידי הצדיק.

(פירושי חורם פרשת שמות, ד"ה ולכה)

יסתכל בצדיקים וילמד ממעשיהם

חשך על שם שמחשיך עיני האדם ומסמא אותם שלא להביט ביראי השם ולראות מה הם עושים. (מעגלי צדק אות ב"ת, ד"ה בראשית)

פנינים על הפרשה:

קימת חצות מסוגלת לקבלת התפילה

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי יאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו (במדבר כח ג). אפשר לרמוז צו את כמלוי צד"י וי"ו אל"ף תי"ו עם האותיות והכולל גימטריא 'הקימה בחצות, שצריך האדם להודרו לקום בחצות לילה דעל ידי כך תהיה תפלתו ביום מרצה ומקבלת כראוי, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (תנינה יב), כל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום, שנאמר (תהלים מב ט) 'ויום יצוה ה' חסדו', משום ד'בלילה שירה עמי' (שם), וכיון דחוט של חסד נמשך עליו ביום זה הוא מסלה לקבלת התפלה, וזה שאמר צו את בני ישראל, היא קימה בחצות לילה כמו שכתבנו, וממילא את קרבני לחמי שהיא התפלה, תהיה ריח ניחחי, מקבלת ומרצה: (מחשוף הלבן פרשת פינחס)

חצפים לגאולה ואינם שבים בתשובה

והנה בעונות כל ימי ארץ הגלות בכל חצות לילה שהשכינה צועקת ומתרעמת על צערה בגלות, כל העולמות מודעוועים ובוכים וצועקים עמה, והאבות והאמהות והשכטים ומשה רבנו עליו השלום וכל דורו וכל בני ישראל שבאותו עולם, כלם מתחננים ובוכים לפני הקדוש ברוך הוא באותה שעה על צערה של שכינה עד מתי הולכת ומצטערת. וזה הדבר בא להודיע משה רבנו עליו השלום לגשמות העתידות להיות באותו הדור האחרון הרואים בארץ הגלות יותר מדאי ואינם שמים לתת על לב מדוע ארץ הגלות הזו, והם באמת מאמינים שיבוא מלך המשיח ומקיים תשועתו בכל יום, אבל אינם מתעוררים לעשות תשובה שלמה שעל ידה יבוא, רק אומרים בפיהם 'כי לישועתך קוינו כל היום, והעקר חסר מהם שהיא התשובה:

אין נכון לצפות לגאולה בלא תשובה

ואפשר כי זה נכון הנביא עליו השלום שאמר (הושע יא ז) 'ועמי תלואים למשובתי ואל על יקראהו יחד לא ירומם', דלכאורה אל על יקראהו אין לה הכנה. אמנם לפי האמור יבוא על נכון, שאומר 'ועמי תלואים', הינו עיניהם תלואים ומקיים מתי אגאלם מן הגלות ואשיבם לארצם כבראשונה, ואומרים בפיהם 'כי לישועתך קוינו כל היום', אבל אין בפיהם כוונה, כי הגאולה תלויה בתשובה, כמו שנאמר (ירמיה ג כב) 'שוכו בנים שוכבים ארפה משובתיכם', כי אינם נגאלים בלי תשובה (סנהדרין צז), וזהו שאומר 'ועמי תלואים למשובתי', כמו שאומרים שמקיים שאשיבם למקומם, אבל משליכים הדבר עליו, שאומרים שתשועה זו תלויה ביד השם, שהוא ירחם עלינו ויפדנו מתוך הגלות, וזהו ואל על יקראהו, 'ואל על' תרי מלי יננה, דהינו פעם אומרים 'אל ה' תלויות עינינו שיגאלנו מן הגלות הזו, וזהו מלת ואל, ופעם אומרים 'על ה' מטל העל של הגלות הזו, כמו (תהלים נה ט) 'השליך על ה' הקבך', ואין האמת כן, שהעקר הוא שיעשו תשובה, והדבר הזה שהוא התשובה שבה תלויה הגאולה אינם מתעצבים ומסכימים יחד לעשותה, וזהו 'יחד לא ירומם', דהינו אינם מסכימים יחד לעשות התרוממות שבה יגאלו, והיא התשובה כאמור, וזהו 'יחד לא ירומם' לעשות תשובה:

(מחשוף הלבן פרשת נצבים)

כיסורין באים לאדם ידע שעוונותיו גרמו

אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא (תהלים קטו ג). דהינו על ידי עון שבדי באים לי סורין וצרה ויגון, ואני ידעתי כי עונותי גרמו אלי, ומבקש מלפניו יתברך שיהיו היסורין לטהר נפשי ולנקותה מעון, וזהו שנאמר צרה

ויגון דהינו כשכאים לי צרה ויגון אני ידע שעונותי גרמו לי, ומבקש מלפניו שיהיו לטהרת נפשי, וזהו וכשם ה' אקרא אנא ה' מלטה נפשי לטהר ולהתנקות מעון, כי בזה יש לי שמחה ביסורין הבאים עלי:

חסד גדול הוא מה שעל ידי יסורים כאן בעולם מתכפרים העוונות

חזר ואמר חנון ה' וצדיק ואלהינו מרחם. כא להשלים ענין זה של היסורין, שחסד גדול ורחמים גדולים עושה הקדוש ברוך הוא בענין זה שעל ידי היסורין מכפר עונותיו של האדם, כי בזה עושה דין וחסד עם האדם. דין, מה שגובה הקב"ה מה שעושה בו מצד חובו, וחסד לאדם, שלא המיתו על עונותיו, וגם לא שמרם לו להפרע ממנו בגיהנום, וזה מצד רחמנותו יתברך: וזהו שנאמר חנון ה' וצדיק, דהינו, בזה היסורין שמביא הקדוש ברוך הוא על האדם, עושה דין שגבה הקדוש ברוך הוא חובו, וחסד שלא המיתו וגם לא דנו בגיהנום, וזהו חנון וצדיק, חנון הוא חסד, וצדיק שעשה דינו בצדק, וזה הדבר משום דאלקינו מרחם ואינו חפץ במיתת האדם לא בעולם הזה ולא בעולם הבא בגיהנום, רק בשוכו מדרכיו ותייה:

בקשת דוד המלך על אריכות גלות האחרונה

אי נמי, מה שאמר אהבתי כי ישמע ה', מדבר על הגלות הזו הארכה, שצפה דוד המלך עליו השלום ברוח הקדש שתהיה הגלות ארכה. וצפה שבני ישראל שיהיו באחרית הימים אינם ראויים לגאולה מצד שאין בידם מעשים טובים. אבל ראה צרת הגלות והאריכות שלה, והשעבוד והעוני והבוזי שסובלים בני ישראל, ולא נסוגו אחר לומר מה להם ולצרה הזאת, רק סובלים הכל בעבור שמו יתברך ובוטחים בו שישועים, ואפילו תהיה הגלות ארכה עד מאד, סוף סוף הגאולה תהיה:

ומה שאין מסגלים מעשים טובים כראוי, אריכות הגלות וקשי השעבוד גרם הכל, כי אנשים מצד הגלות הקשה והמרה והמעט שעושים במעשים טובים רב יחשב, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שח"ט י) על פסוק ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן, הרש שביך כאלהו בהר הפרמל, והדל שביך כדניאל דכתוב ביה (הניאל ה) 'ארגנא ילבש', ויש להקשות, היכי דמי שיהיה הרש שבאשראל כאלהו והדל כדניאל, אלא הוא הדבר אשר דברנו, דאריכות הגלות וקשי השעבוד הוא הסבה שהמעט שעושים ישראל, היכה יחשב:

וזה הדבר עצמו שבא דוד המלך עליו השלום לומר באהבתי כי ישמע ה', דעל ארץ הגלות וקשי השעבוד הוא מדבר, אהבתי כי ישמע ה' אל קולי תחנוני ראשי חבות גימטריא 'על הגלות [עם הכוללים], לרמוז דעל הגלות הוא מדבר, ומדבר על כללות ישראל שיהיו באחרית הימים ואומר אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני שאני מתחנן לפניו שיראה בצרתי ובארץ גלותי ויגאלני, ואני מתחנן לו בשביל מעשים טובים שבדי, כי אני ידע שאין בידי מעשים טובים, רק אני מתחנן לו שהדבר שיראה בו ויגאלני, הוא צרתי וארץ גלותי:

וזהו שנאמר כי הטה אָנו לִי, דהינו ראוי שיטה אָנו לִי, וכימי אקרא, כלומר מה שאני קורא לה' שיגאלני, לא בשביל זכות שבידי רק בשביל ימי שהם ימי צרה, ימי ארץ הגלות והצרה, וזהו וכימי אקרא, דהינו אני קורא לו כי אם בשביל ימי שהם ימי רעה, בשבילם אני קורא לה', לפי שמי הגלות ארכים וכלם ימי רעה וצרה, וזהו אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא, דהינו כל ימי הגלות כל הצרות האלה הקיפוני, ובשביל הצרות האלה אני בשם ה' אקרא ואמר אנא ה' מלטה נפשי, בשביל צרותי, וידעתי כי חנון ה' וצדיק, והגלות והצרות יהיו לי לכפרת עון, ואז אלקינו מרחם שירחם עלי ויגאלני:

(בגדי השרד, מאמר 'הא לחמא עינא')

ארכיון 'עוז והדר'

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א: פעמים שהאדם מקיים מעשה טוב ולבסוף מגלה שהכניס עצמו למצב ביש - זו תורה וזו שכרה לקבל סטירת לחי מאמו. אמנם הקב"ה אומר: דייקא סטירה זו תגרום לבלבול ולאיחור האוטובוס. מעתה ועד עולם אל תבכה "למה עשה ה' לי ככה", אלא בסבלנות תמתין ותראה כי כל מאי דעבד רחמנא לטב עביד.

בינתיים הגיעה שעת אהה"צ, הילדה החליטה שכבר נרגעו הרוחות ואפשר לשוב הביתה. והנה לתדהמתה האם רואה את הילדה באה רגלי, ואז סיפרה הילדה את כל מעשה הצלתה בזכות הצדקה. וללמדנו נוראות:

א. בגדולת צדקה תציל ממות - כדאיאת בזוה"ק: האי מאן דרחים ליה קוב"ה שדר ליה מסכנא כדי להצילו בזכות הצדקה - לא רק אם תורם מאות אלפים, אלא גם אם החיה את רעהו בעשרה שקלים (אפילו "גוט ווארט", או לתת לו חברותא, או מעט אוכל, כל הטבה והתעסקות עם רעהו).

ב. פעמים שהאדם מקיים מעשה טוב ולבסוף מגלה שהכניס עצמו למצב ביש - זו תורה וזו שכרה לקבל סטירת לחי מאמו. אמנם הקב"ה אומר: דייקא סטירה זו תגרום לבלבול ולאיחור האוטובוס. מעתה ועד עולם אל תבכה "למה עשה ה' לי ככה", אלא בסבלנות תמתין ותראה כי כל מאי דעבד רחמנא לטב עביד.

ג. וגם ללמד כאן בסגולת כיבוד אב ואם לאריכות ימים, כי היא עשתה את כל ה'שפיל' כדי שלא לצער את הוריה, לכן הסתירה את מעשיה הטובים וגם ויתרה על 'לחם לאכול' לכל היום, וגם כשאמה שאלה אותה מה אירע שתקה (ייתכן שחשבה מעיקרא שלבסוף תספר להוריה, וידעה שהם בוודאי יסכימו לכך), וזכתה שיקוים בה "למען יאריכון ימיו".

(הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א - באר הפרשה)

הסיפור המופלא על הצדקה שפתחה שערי שמיים

אַתְּ קָרַבְנִי לְחַמֵּי לְאִשֵּׁי וגו' (כה, ב).

לפני יותר מארבעים שנה (כ"ב סיון תשמ"ה) אירעה תאונה נוראה בין רכבת ואוטובוס, והיו שם הרבה הרוגים ופצועים ה"ד (למים נתכנה בשם 'אסון הבונים'). באותם הימים היה בעיר פתח תקווה בית ספר שערך 'טיוול' לתלמידים בני שלוש עשרה. הורי אחת התלמידות נתנו לה עשרה שקלים כדי שתקנה לעצמה כמה מיני מתיקה לצורך הטיול. יצאה הילדה לחנות (המכולת) ופגשה שם בחברתה העומדת וממורת בכבי בדמעות שלישי. ניגשה אליה ושאלה אותה מה אירע. אמרה לה חברתה: אמי שלחה אותי עם עשרה שקלים לקנות לחם וחלב לבני המשפחה, המעות נאבדו ואינני יודעת מה לעשות; ללכת הביתה ללא הלחם אי אפשר, ולאידך, כסף לקנות גם אין לי...

נכמרו רחמי הילדה, וגמרה אומר לתת את כל הכסף שבידה לחברתה. אמנם מאחר שלא רצתה לספר לאמה, החליטה למלא את התיק המיועד לקניות (כך היה נהוג בשעתו לבוא עם תיק לחנות) בכתבי עת (עיתונים) הנמצאים מחוץ לחנות, כדי שייראה התיק בעיני אביה ואמה כמי שנתמלא במיני מתיקה. וכן עשתה, נתנה את הכסף לחברתה ואורו עיניה - הצלת נפשות כפשוטו.

ויהי ממחרת, ידעה הילדה שבטרם היציאה לטיול תכין אמה עבורה 'לחם' לסעודותיה, וכשתבוא להכניס את הסנדביץ' לתיק תגלה

הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א: התעניין המלך על מה מתאבלים, וענו לו שלפני כאלפיים שנה היה להם בית המקדש אשר שם זכו להשראת ולהתגלות השכינה, ונשרף הבית, ועל זה בוכים ומתפללים שיבנה במהרה. נענה המלך ואמר בהתפעלות: אם הם עדיין בוכים עליו סימן הוא שהם עודם מקושרים אליו, וממילא זכאים הם שיבנה להם הבית.

ארכיון 'עוז והדר'

וכי היכן יש הלכה כזו שאם אין מתנהגים לפנים משורת הדין שחייבים עליה עונש חמור, עד כדי כך שיתלו בכך חורבן ירושלים ויציאת ישראל לגלות והתוצאות האיומות רח"ל. אלא ניתן לפרש שע"פ האמת גזירת חורבן ירושלים וכו' נגזרה אמנם עבור עוונות חמורים יותר, אולם עם כל זה, אילו היה אצל עם ישראל ריבוי של כפיית היצר והנהגה במידות טובות של לפנים משורת הדין, וכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו (יומא כג.) - היו מעוררים בכך מלמעלה ויתור ומחילת עוונות שהיה מונע את חורבן ירושלים.

עוד יש להתבונן בעונשו של טיטוס הרשע, שמסופר בגמרא (גיטין נו) שנכנס יתוש בחוטמו, וניקר במוחו שבע שנים, וכשמת פצעו את מוחו, ומצאו בו כציפור דרוור משקל שני סלעים. והנה, הגמ' מספרת שם שטרם נכנס בו היתוש יצאה בת קול ואמרה לטיטוס: "בריה קלה יש לי בעולמי

כי לא להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהיו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם, רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כח גבורה של מעלה, את מקדש ה' טמאו כביכול המקדש העליון, ועל ידי כן היה להם כח לנבוכדנאצר וטיטוס להחריב המקדש של מטה המכוון נגד המקדש של מעלה".

ומסיים ה"נפש החיים" בדברים נוראים: "א"כ בעת אשר יתור האדם לחשוב בלבבו מחשבה אשר לא טהורה... הרי הוא מכניס סמל הקנאה בבית קודש קדשים העליון נורא בעולמות העליונים הקדושים ח"ו, ומגביר ר"ל כוחות הטומאה והסטרוא אחרא בבית קודש הקדשים העליון, הרבה יותר ויותר ממה שנגרם התגברות כח הטומאה ע"י טיטוס בבית קודש הקדשים במקדש מטה".

מאידך, מובא בחז"ל (ב"מ ל) שחורבן בית המקדש נגרם מפני שנהגו על פי דין ולא לפנים משורת הדין, וכלשונם: "לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה". ויש שהקשו,

חורבן ירושלים

הגמרא מספרת שבשעה ששרף נבוזראדן את בית המקדש זחה עליו דעתו, ויצאה בת קול ואמרה לו: "עמא קטילא קטלת, היכלא קליא קלית, קימחא טחינא טחינת" (עם הרוג הרגת, היכל שרוף שרפת, קמח טחון טחנת) (סנהדרין צו).

וביאר ב"נפש החיים" (ש"א פ"ד) ששום גוי לא היה יכול להחריב ביתו של הקב"ה, אלא שגרמו חטאייהם של בני ישראל לשרוף את בית המקדש של מעלה המכוון נגד בית המקדש שלמטה, וממילא כאשר באו הכשדים לשרוף את בית המקדש כבר היה חרוב לגמרי, ולא נשאר להם אלא לשרוף בית שרוף ולטחון קמח טחון.

וכתב על זה ה"נפש החיים": "ובאמת כי האיש החכם ויבין את זאת לאמיתו, לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה, בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל חס ושלום, הרבה יותר ממה שהחריב נבוכדנאצר וטיטוס, כי הלא נבוכדנאצר וטיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה,

ויתוש שמה, אמאי קרי לה בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה. כלומר, שהיא מכניסה ואינה מוציאה.

המשמעות של 'בריה קלה' היינו שהיא בריה מזולזלת. ולכאורה צריך להבין איזה זלזול הוא זה. ובליקוטי הש"ס מהאריז"ל (מסכת פסחים בשם ספר כנפי יונה) מבאר על פי סוד שהיא בריה שאינה משפיעה לזולת, רק מחזקת השפע לעצמה. ומכאן, שמי שרק נוטל מאחרים ואינו נותן ומשפיע - אין מזולזל ממנו, כי אדם נברא בדוגמת

קונו שמרבה להיטיב, ואם אינו מיטיב לזולת הרי הוא בריה מזולזלת שנהנית וזוללת מחסד הזולת ואינה חוזרת ומשפיעה כלפיהם מאומה.

מסופר שפעם אחד נכנס מלך אחד (כמדומה שהיה נפוליון מלך צרפת) לבית הכנסת ביום ט' באב, וראה שכל הציבור יושב על הארץ וכל אחד מיילל בבכי ומשתפך באבילותו באמירת הקינות. התעניין המלך על מה מתאבלים, וענו לו שלפני כאלפיים שנה היה להם בית המקדש אשר שם זכו

להשראת ולהתגלות השכינה, ונשרף הבית, ועל זה בוכים ומתפללים שיבנה במהרה. עננה המלך ואמר בהתפעלות: אם הם עדיין בוכים עליו סימן הוא שהם עודם מקושרים אליו, וממילא זכאים הם שיבנה להם הבית.

ואכן כן הוא לשון המדרש: "אם אין ביד ישראל אלא הקיווי כדאין הן לגאולה בשכר הקיווי" (ילקוט שמעוני תהלים רמז תשל).

(הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א - קרני אור)

הגאון רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א: יהושע היה מתמיד גדול, כפי שכתב רש"י על דברי המשנה הראשונה במסכת באבות "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע": "ולמה נאמר 'ומסרה ליהושע' ולא לאלעזר ולפנחס ולא לשבעים זקנים המתנבאים במחנה? שלא רצה למוסרה אלא למי שהיה ממית עצמו מנעוריו וקנה שם טוב באהלי החכמה וקנה שם טוב בעולם, וזהו יהושע, שנאמר: 'יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהלי'". כיון שכך, ידידיו ומכריו היו תמהים: 'אתה המתמיד של הישיבה, מה אתה מסדר ספסלים?!'...

יהושע - מסדר הספסלים! ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל (כו. ט).

אמרו חז"ל (ילקוט"ש משלי רמז תתקט): "וכסיל אדם יבלענו" (משלי כא. ט) - זה יהושע, שלא היה בן תורה והיו ישראל קורין אותו כסיל". הבריות באותו דור היו קוראים ליהושע בן נון "כסיל"!

תשמעו סיפור מעניין: נסעתי אתמול עם יהודי בשם הרב שטרנברג. הוא גר בפתח תקוה ולומד בכולל 'נחלת דוד'. סבו היה גר ברמת אהרן. היה שם שיעור קבוע ממרן ראש הישיבה רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל, שהיה מוסר כל שבת ליקים, וסבו היה מתעקש להגיע באופן קבוע עשר דקות לפני השיעור, בדווקא!

שאלו אותו: "סבא, מה העניין?" [לפעמים זה היה קצת לחוץ...].

אמר להם: "כל פעם שראש הישיבה מגיע לפנינו, הוא מסדר שם את הספסלים ומכין את הספרים שילמדו בהם, כמו שמש... אינני יכול לשאת זאת..." לכן הוא התעקש להקדים לבא לפני רבי גרשון ולסדר את הכל, כדי שיוכל להתחיל מיד במסירת השיעור.

ליהושע בן נון - כך אמר הרבי'ה שלנו, רבי מאיר חדש זצ"ל - היו קוראים "א שמש"ל" - השמש. מנקה בית המדרש....

יהושע היה מתמיד גדול, כפי שכתב רש"י על דברי המשנה הראשונה במסכת באבות "משה

כי כל אדם מכובד לא ילך לעשות ספוג'ה במקום ציבורי כמו סודני... זה קשה. אבל בבית הפרטי שלו - כל אדם עושה זאת! כל אשה, גם הכי מכובדת, עושה ספוג'ה בביתה... ולמה? כי זה הבית שלה!

יהושע בן נון הרגיש כך ביחס לבית המדרש - זה הבית שלי! אין לי מה להתבייש... אתם מתביישים? - כנראה זה לא הבית שלכם...

סיפר הרב הקר שליט"א על ראש הישיבה הגדול, רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, שבסוף ימיו אמר כי הוא מחפש זכויות לבוא עמנו לבית דין של מעלה. ומה היתה הזכות שמצא? בתקופה מסוימת לרב מפוניבז' לא היה כסף לשלם עבור נקיון בהיכל הישיבה, וכאשר כל הבחורים הלכו לאכול בחדר האוכל [וזה לקח זמן מחמת אורך הדרך, כי חדר האוכל היה במקום אחר], רבי שמואל היה סוגר את דלתות בית המדרש ומסדר את הספסלים ומנקה את האבק. "מעשה זה" - כך אמר - "אני מקוה שיעמוד לי לזכות בעולם הבא!" וכולם תמהים: וכי רבי שמואל צריך זכויות? הוא הרי היה ראש ישיבה גדול, העמיד את התורה בדור האחרון, מה חסר לו?... אלא, הוא הרגיש: כאן הבית שלי, בבית מדרש! איכפת לי כבוד הספרים, ואכפת לי כבוד בית המדרש, וזו אכן זכות גדולה, כפי שראינו אצל יהושע בן נון שבזכות זה זכה להנהגה.

(הגאון רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א - דורש טוב)

קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע": "ולמה נאמר 'ומסרה ליהושע' ולא לאלעזר ולפנחס ולא לשבעים זקנים המתנבאים במחנה? שלא רצה למוסרה אלא למי שהיה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה וקנה שם טוב בעולם, וזהו יהושע, שנאמר: 'יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהלי'". כיון שכך, ידידיו ומכריו היו תמהים: 'אתה המתמיד של הישיבה, מה אתה מסדר ספסלים?!'... אמנם במדרש (במדבר רבה כא. יד) מבואר שזו היתה הסיבה שזכה לקבל את ההנהגה אחרי משה רבנו, וכך נאמר שם:

"כיון שירשו בנות צלפחד אביהן אמר משה: הרי השעה שאתבע בה צרכי. אם הבנות יורשות - בדין הוא שירשו בני את כבודי. אמר לו הקדוש ברוך הוא: 'נוצר תאנה יאכל פריה' (משלי כז). בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך. הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלאות. הואיל והוא שרתך בכל כוחו כדאי הוא שישמש את ישראל, שאינו מאבד שכרו. קח לך את יהושע בן נון, לקיים מה שנאמר 'נוצר תאנה יאכל פריה'".

נשאלת השאלה, מילא "הרבה חלק לך כבוד" זו סיבה להיות מנהיג, אבל מה הקשר לסידור הספסלים ופריסת המחצלאות?...

אלא, נחשוב לרגע: למה יהושע סידר את הספסלים בבית המדרש ואנחנו לא מסדרים?...

הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: לימים סיפר הרה"ק מסטאלין זצ"ל לחבירו הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זצ"ל, שהייתה אז גזירה על עשרת אלפים נפשות מישראל להיהרג, והרה"ק מקארלין קיבל על עצמו מסירות נפש לכפר על הכלל. הוא הרגיש קודם לכן בכונת רבו ומיהר למקווה לטבול ולפעול לשנות את כוונת רבו, אך הוא איחר את המועד, ועד שהגיע לשם כבר מסר רבו את נפשו על קידוש השם, כאשר בכך הוא מציל רבבה מבני ישראל מעונש מיתה. השם יקום דמו.

ממנה. במשך השבוע שלאחר מכן ניטשה המלחמה בין שני הצדדים, עד שלבסוף הצליחה רוסלאנד לבצח את פולין ולגרשם מן העיר. היה זה בשבת פרשת בלק, והשר נתן רשות לחייליו להסתובב ברחבי העיר במשך שתי שעות, לפרוע פרעות, לשלול בז ולעשות ככל העולה על רוחם. הקאזאקין הרשעים פשטו תיכף ומיד על רחוב היהודים ופגעו בכל הנקרה בדרכם; הם הרסו, שדדו, בזזו והכו יהודים

המשך בעמ' י'

והתחיל לכבשה. באותה עת, בשבת פרשת חוקת, כאשר ישב הרה"ק מקארלין בשולחנו הטהור והגישו לפניו את הבשר, ניגש פתאום מאן דהו וחסף מן הבשר עוד בטרם טעם ממנו הרה"ק. כשתמהו בפניו החסידים על התנהגותו, השיב הלה ואמר: "בשרו של הרבי הפקר הוא!". החסידים הזדעזעו ממשמעות הביטוי, וגם על הרה"ק עצמו עשו הדברים רושם; הוא הרחיק ממנו את הצלחת ושוב לא רצה לטעום

ויכפר על בני ישראל ויהיתה לו ולזרעו אחריו ברית פהנת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל (כה. יג). בשבוע זה חל יומא דהילולא של האי צדיק וקדוש, הרה"ק רבי שלמה מקארלין זצ"ל הי"ד. סיפור פטירתו ידוע, שמסר נפשו על קידוש השם. היה זה בשנת תקנ"ב, כאשר מדינת רוסלאנד ניהלה מלחמה עזה נגד מדינת פולין שהתקוממה כנגדם. בחודש תמוז נכנס צבא רוסלאנד לעיר לודמיר

השבוע במדור:

נתקע לו 'עצם' בגרון בשבת, ויצאה, ורוצה לשומרה לאות לנס, האם היא מוקצה | בעל חנות שזרק לאשפה את סחורתו הישנה | זריקת אבנים בשבת להבריה גנבים | כלי המחויב טבילה שנתערב בכלים שאינם צריכים טבילה | אכילה לפני שתיית בהמתו

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

לפני המבול אסור לגזול, הגם שבין כך הולך לאיבוד. וגם חמץ המופקד אצל אדם אפילו רגע אחד לפני כניסת זמן איסורו, אסור לחייב למכרו לעכו"ם וכמבואר בפסחים (דף י"ג ע"א) וכן בבעל חנות הירקות. וכ"ש בהשמות של תנובה שיש להם ענין שלא ליתן לאנשים לזכות בהם, כדי שלא ירד המחיר וכך בצרכניה שהחשמל התקלקל, שכל עוד שהמצרכים ראויים לשימוש, כל הנוטלם חייב לשלם. ולא דומה לנודר מן הפירות, שדברי הרשב"א נאמרו אחרי שנדר ונאסרו הפירות עליו בהנאה.

ויעוין בארחות משפטים (כלל מב) שדן באחד ששבר בקבוק י"ש בבית מזיגה, ומיד אח"כ נכנס פתאום ממונה המלך וחיפש ולא מצא דבר, ואילו לא שבר זה את הבקבוק היה מקבל המזוג עונש חמור, וגם היו מחירימים את הבקבוק ולמעשה הנזק הצילו, ובכ"ז כתב דלשיטת התוספות (ב"ק י"ז ע"ב ד"ה זרק) נחשב כאילו החץ עדיין לא פגע, וחייב המזיק לשלם כי נחשב לשובר בקבוק חברו, וכ"ש בענינינו דעדיין הפירות לא הפקר אלא עומד להפקיר.

זריקת אבנים בשבת להבריה גנבים

שאלה: מעשה שהיה שנגבה מכונית מהחניה שליד ביתו של ראובן, בשבת קודש בשעה ארבע לפנות בוקר. הסתפק ראובן האם מותר לו לזרוק אבנים על הגנבים כדי למונעם מלגנוב את מכוניתו. צדדי הספק הם: דמבואר במסכת שבת (דף קנ"ג ע"ב) שלכן התירו לטלטל מוקצה וליתנו לנכרי לשמרו, משום שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, ואם לא יתירו לו, יבוא יטלטל ד' אמות ברה"ר. וכתב הר"ן בשם תוס' דמהא שמעינן דמי שמתירא מפני הלסטים או השלטון, שיהא מותר לטלטל את המעות כדי להחביאם, דמשום הפסד ממונו שרו ליה רבנן, וכך נפסק בשו"ע (סימן שלד ס"א): "ויש מתיריים לטלטל מעות ודברים המוקצים כדי להצילם מפני הדליקה או מאונסים הבאים לגולם, דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה". והמשנ"ב מביא בשם הב"ח שהכריע להתיר וז"ל: "משום דאיכא למיחש כיון דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא נתיר טלטול מוקצה". והשאלה היא כשאמרו שאין לחוש לאיסור מוקצה במקום של הפסד, האם דוקא את המוקצה עצמו התירו כדי להצילו, אבל דבר אחר אסור לטלטל על מנת להציל דבר שני. או אולי בטלו חז"ל את הגזירה של מוקצה בהפסד, וממילא אפילו אבנים מותרים לטלטל כדי לזרוק על הגנבים?

תשובה: נאמר בשו"ע (סימן שלד סעיף כב): תיבה שאחז בה האור יכול לפרוס עור של גדי מצדה האחר שלא תשרף וכתב שם המשנ"ב (ס"ק ג): "עור של גדי רך, ועיין בסימן ש"ח ס"ה לענין מוקצה

שלא תהיה כעצם רגילה, אלא לאות ולמופת, וע"כ העצם לא תהפך למוקצה ומותר לו לטלטלה.

והצעתו את הדברים לפני גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל ואמר, שהעצם מוקצה. ונראה להסביר דבריו שאין זה דומה לאבן מהר סיני, כיון ששם כולם רואים שהדבר מיוחד, וע"כ אינו מקבל שם מוקצה, משא"כ כאן הרי זה עצם רגילה, ומה שאח"כ הוא מיחד אותה משום הנס שנעשה לו, מ"מ כבר שם מוקצה עליו, וכבר בשעה שנתקע לו בגרון, הרי היא מוקצה.

בעל חנות שזרק לאשפה את סחורתו הישנה

שאלה: א. ראובן ראה את הירקן שמרוקן ממדפי חנותו את הפירות והירקות לזרקים לאשפה. פנה אליו ואמר לו, הרי יש ביניהם גם טובים? ענהו הירקן: כך אני חפץ! ביקש ראובן, אני אקח את הטובים, ענהו הירקן, אם תיקחם, תשלם 2 ש"ח לק"ג. נשאלת השאלה, מכיון שדעת בעל החנות בלאו הכי לזרוק לאשפה, האם שרי לקחתם ולא לשלם? וכמו כן יש לשאול בסחורה של "תנובה" שמשמידה וזורקת לים ואוסרת לחלקם לנצרכים, האם מותר לנהג המשאית להעבירם להנאת בני אדם, מכיון דחשיב הפקר?

ב. מעשה באדם שעשה קנייתו בצרכניה גדולה בקיץ בערב שבת. וסיפר לו המנהל שהמקרר שבו מוצרי החלב התקלקל, וכל הסחורה תלך לאיבוד, שהרי בשעה כזו לא ניתן להשיג טכנאי שיתקן. נשאלת השאלה האם כיון שאין שום אפשרות לתקן את הקלקול והסחורה ודאי תאבד, וגם אין אפשרות להעביר כמות כה גדולה למקרר אחר, אי חשיב כה"ג כהפקר. ולכאורה הא דמיא למה שכתב הר"ן (נדרים דף פ"ה ע"א) בשם הרשב"א שהנודר שלא ינהג מפירות, שרי לאחר לאכלם בע"כ, כיון שלבעלים אין אפשרות להנות מהם. וא"כ גם כאן ה"ה כיון שלבע"ב אין שום אפשרות להשתמש ולהנות מהסחורה חשיב כהפקר?

תשובה: צריך לשלם כפי אשר יושת עליו מהירקן, אף שדעתו לזרוק את הפירות, בכל זאת כל עוד לא זרקם חייבים לשלם לו, כי הפירות שלו. ואף על פי שהדבר פשוט, בכ"ז נביא לזה קצת ראייה, מדברי הכלי יקר (בראשית ו כא) שכתב: ואתה קח "לך" מכל מאכל... "לך" משמע משלך, לא משל אחרים, כדרך "משלכם" הנאמר בד' מינים, כדי שלא יחשוב נח הרי היום או מחר ימותו כולם, וממונם כלה סד"א שמתור ליקח משלהם. ת"ל קח "לך" משלך דוקא... וכו', עכ"ל. הרי שגם רגע אחד

נתקע לו 'עצם' בגרון בשבת, ויצאה, ורוצה לשומרה לאות לנס, האם היא מוקצה

שאלה: נתקע לו 'עצם' בגרון בשבת, הוא הלך לקבל טיפול במוקד רפואי, ובס"ד הוציאו לו את העצם, כעת הוא רוצה לשמור את העצם שיהיה לו למוזכרת לנס שעשה עמו הקדוש ברוך הוא. נשאלת השאלה האם מותר לטלטל את העצם בשבת בחזרה לביתו [במקום שיש עירוב] או שהעצם מוקצה?

תשובה: יעוין במש"כ בחשוקי חמד עמ"ס שבת (דף קכה ע"ב) דבר אבן מ"הר סיני" האם היא מוקצה בשבת, שהרי בספר ערבי נחל (פרשת שמות) נאמר: החוח הוא הסנה מצינו שהוא גדל בסיני, אשר לטעם זה נקרא סיני לשון סנה, ונודע שצורת סנה נראה בכל אבני ההר ההוא, והועד עליו דבר פלא, שאבן מהר סיני יש בו צורת סנה, ואם ישבר האבן לשנים יש בכל אחד צורת סנה קטן מבראשונה, ואם ישבר לרבעה יש בכל חלק צורת סנה קטן מאד כפי גודל חלק האבן, אבל סנה שלם נמצא בו, עכ"ל.

וזה לשון הגר"ב (פירוש על מורה נבוכים מאחד הראשונים סוף פרק טו) וז"ל: דע כי הר סיני העידו עליו שהאבנים הנמצאים בו יצוייר עליהם הסנה, ולכן נקרא ההר ההוא סיני על שם הסנה, כמו שנגלה ה' למשה מתוך הסנה, ואחד מנכבדי ברצלונה מבני חסדאי הביא עמו מהאבנים ההם, והראה לי אחד מתלמידי בני משפחתו, וראיתי בו הסנה מצוייר בתכלית הציור ציור אלקי בגוון מתחלף לגוון האבן, ושברתי האבן לחצאין ונמצא הסנה מצוייר בשטח כל חלק, וכן חלקתי כל חלק לחצאין ונמצא הסנה מצוייר בשטח כל חלק בפנימיותו, וכן פעמים רבות עד תום החלקים כדמות הבטנים, ועדיין הסנה בהם ונפלאותי מזה ושמתתי עליו כי הוא דרך להבין כוונת הרב, עכ"ל. והובא בספר מגדל עוז להגאון יעקב עמדין זצ"ל (דף קכ ע"ב בית מדרת עלית הטבע).

ויש לשאול שנאמר במסכת שבת (דף קכה ע"ב) נאמר שאבן הוא מוקצה בשבת ואסור לטלטלו, ויש להסתפק האם אבן כזו מהר סיני היא גם מוקצה בשבת?

והשבנו: איתא בשו"ע (סימן שח ס"ב) דאבן שיחדה לעולם להשתמש בה דבר המותר בשבת, אין היא מוקצה, וא"כ אבן כזו [ששמעה על הר סיני את דברות ה'] אולי אינה מוקצה, משום שהיא מזומנת ומיוחדת לראות בה נפלאות ה', ואבן זו היא מיוחדת לעולם כדי להראות לכל באי עולם את נפלאות השי"ת ע"י תמונות מרהיבות עין, ואדם מן השורה לא ישתמש בה לדברים אחרים.

ובענינינו, עצם זאת כיון שבערב שבת היא לא היתה מוקצה שהיתה בתוך המאכל, וכעת בשבת הוא מיוחד לראות לאות ולנס, א"כ הוא מיוחד

חלול שבת מהתורה. ולכן מסתבר דמותר לזרוק אבנים לעומת הגנבים. וכשהגנב יהודי יש לדון להטיר מטעם אחר, על פי דברי הריב"א (שבת דף ד ע"ב תו"ה וכו') שכתב דניחא ליה לחבר למעבד איסורא זוטא ולא לעבד עם הארץ איסורא רבה כשעדיין לא נעשה האיסור, ורק כשהמעשה כבר נעשה כגון הדביק פת בתנור אין אומרים לאדם דלעבד איסורא זוטא. ולפי זה בענייננו יתכן שכדאי לנו לעבור על איסור של מוקצה למנוע את הגנב מחיובי סקילה.

מבואר בתו"י (ביצה דף ג ע"ב) דמוקצה חמירא, והוי כעין דאורייתא, וכונתו לשימוש במוקצה שהוא החמור, משא"כ טלטול מוקצה קיל, כמבואר בתוס' (רי"ה דף כט ע"ב) שתקיעת שופר ביום טוב [שאיסורו מחמת עובדין דחול כמבואר בר"ן תחלת שבת], חמור יותר מטלטול מוקצה, הרי דמוקצה קל, אלא יתכן דשימוש במוקצה חמור יותר, ובענייננו הרי זריקת האבנים נחשבת לשימוש במוקצה, ולא מצינו שיהיה מותר. אך הסברא נותנת שגם שימוש במוקצה יהיה מותר במקום פסידא כדי שלא יגיע

[דאסור בטלטול], אך לפי המבואר לעיל בסעיף ב' דטלטול מוקצה מותר במקום פסידא, אתי שפיר בפשיטות, עכ"ל. הרי דמותר לטלטל עור מוקצה כדי להציל רכוש, וה"ה בענייננו מותר להשליך אבנים לעבר הגנבים כדי להציל מכוניתו. כמו כן אפשר להוכיח כך מדברי המשנ"ב (סימן רעט סק"ב) דמותר לטלטל נר כדי להציל רכוש, ויע"ש בשער הציון (סק"א).

אך מה שיש להסתפק הוא שמא התירו רק טלטול מוקצה, אבל לא השימוש הוא. דהרי

הגאון רבי יעקב גרינוואלד שליט"א

רב ביהמ"ד בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הביד"צ דקהל 'מחזיקי הדת' באר"י

צילום: הרב מרדכי זאב שוונמפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

להקדים הבהמה, נמצא שהבא לשנות ובירך, ולפני ששטה הפסיק ואמר שייתנו לבהמה לשנות, אינו צריך לחזור ולברך. ונראה מדבריו שם, שכשאל לאכול והפסיק ואמר שייתנו לבהמה לשנות, ייתכן שצריך לחזור ולברך, משום שאין צריך להקדים שתיית הבהמה לאכילתו, כיוון שהפסוק "ואכלת ושבעת" שממנו נלמד דין קדימה מדבר מאכילה. עיין שם היטב.

וכן כתב במחצית השקל (פ"ט סי' נח), שלמגן אברהם שבשתייה אין צריך להקדים, אפשר ששתיית בהמה לא רק שאינה נחשבת צורך המוציא, אלא אפילו צורך סעודה אינה נחשבת. וממילא אם שח לאחר הברכה ואמר שייתנו לבהמה לשנות, צריך לחזור ולברך. וממה שכתב בלשונו "צורך סעודה", נראה שמדבר במי שבא לאכול ובירך המוציא, ומוכח שגם הוא אינו צריך להקדים שתיית הבהמה לאכילתו. אך ייתכן שלשון "צורך סעודה" שכתב לא דווקא הוא, אלא מדובר ממי שבירך על שתייה. ובקצות השולחן (סי' לט, בדי השולחן סי' א) כתב, שמסתיימת הפוסקים נראה שאכילת אדם קודמת לשתיית בהמה, שכתבו שאמירת "תנו לבהמה לשנות" הוא הפסק בין המוציא לאכילה. אולם אם שתיית אדם קודמת לאכילת בהמה לא נתבאר בפוסקים.

ונראה שיש לתלות חקירה זו, האם הדבר תלוי בשתיית האדם או בשתיית הבהמה, בביאור טעם הסוברים שבשתייה אין חיוב להקדים הבהמה, שמצאנו בדברי האחרונים כמה סברות בטעם החילוק בין אכילה לשתייה.

בשו"ת חתם סופר (ח"מ סי' קיט) מבואר שהבין הטעם משום שיש לאדם יותר צורך בשתייה מבאכילה, ויש לו צער גדול יותר כשמתעכב מלשתות ממה שמתעכב מלאכול, שמאכילה יכול אדם להתענות. ומטעם זה כתב, שלעניין דירה אדם קודם לבהמה, כיוון שאין אדם יכול ללון ברחוב אפילו זמן מועט, מה שאין כן בהמה. וראייתו מדברי רש"י (במדבר לב, טז) שבני גד ובני ראובן הקדימו בהמותם לטפם, שאמרו "גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו", ואמר להם משה שצריך להפוך הסדר "בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם". הרי שבדירה אין חיוב להקדים הבהמה.

אך בשו"ת בית דוד (א"ח סי' פ) כתב הטעם, שבאכילה יש שיהוי זמן, ואם יעכב נתינת המאכל לבהמה עד שסיים אכילתו יהא צער לבהמה, ולכן מקדים הכנת האוכל לבהמה שזה דבר שאין בו <<<

מברך על טבילת 'כלי' או 'כלים', שהרי למעשה צריך לטבול את כל הכלים, ואולי יש לו לומר 'כלים'. אך יש לומר שכיון שמן הדין אין חייב בטבילה אלא כלי אחד, ומה שטובל את כולם הוא רק מחמת הכלי הזה המעורב בהם, יש לו לומר 'כלי'. ונוטה יותר שיש לומר על טבילת 'כלי', מאחר שמן הדין רק כלי אחד חייב בטבילה.

אולם בדרכי תשובה (י"ד סי' קק ס"ק לו) הביא בשם ספר רוח חיים (י"ד סי' קכב ס"ק א) שכתב גם כן שצריך להטביל את כל התערובת בברכה, ונקט שם בלשונו שיש לברך על טבילת 'כלים', ואף על פי שרק כלי אחד חייב בטבילה, צריך לומר כנ"ל שמכיון שאחר שנתערבו צריך להטביל את כולם יש לומר 'כלים'.

מעניין לעניין, נשאלתי בשניים הטובלים כלי, כל אחד טובל כלי אחד, והאחד מברך בשביל שניהם, שהשיב יוצא ממנו על ידי שומע כעונה, באיזה נוסח יברך. האם יברך על טבילת 'כלים', שהרי הברכה היא על טבילת שני כלים, או שמא על טבילת 'כלי', שהרי כל אחד אינו טובל אלא כלי אחד. ונראה פשוט שזוהו ודאי מברך על טבילת 'כלי', שכן המברך אינו מברך על הטבילה של השומע, אלא הוא מברך על הכלי היחיד שלו, והשני יוצא בברכה זו בשמיעתו כאילו גם הוא היה מברך, וגם הוא אינו טובל אלא כלי אחד.

אכילה לפני שתיית בהמתו

שאלה: ידוע מה שהביא המגן אברהם (סי' קסו ס"ק יח) בשם ספר חסידים (סי' תקלא), שמה שאמרו (ברכות מ: גיטין סב.) שאסור לאדם שיאכל קודם שייתן מאכל לבהמתו, היינו רק באכילה, אבל בשתייה אין צריך להקדים וליתן תחילה לבהמה לפני שתייתו. וראייתו מזה שמצאנו בפרשתנו, שאמרה רבקה לאליעזר (בראשית כד, מז) "שתה וגם גמליך אשקה", והקדימה שתייתו לפני שתיית בהמותיו, מוכח שאין הדין נוהג בשתייה. והארכנו בזה במקום אחר (גיליון קא), עיין שם.

והנה יש לחקור לפי זה, איך הדין כשהאדם רוצה לאכול, והבהמה צריכה עכשיו לשנות ולא לאכול, וכן להיפך כשהאדם רוצה לשנות והבהמה צריכה לאכול, האם יש בזה חיוב הקדמת הבהמה. ויסוד הספק הוא, האם מה שבשתייה אין דין קדימה לבהמה תלוי בשתיית האדם, או בשתיית הבהמה.

תשובה: יש לדייק בזה מדברי היד אפרים (על המגן אברהם שם), שכתב שאם גם בשתייה צריך

כלי המחויב טבילה שנתערב בכלים שאינם צריכים טבילה

שאלה: כלים המחויבים בטבילה שנתערבו עם כלים שאינם מחויבים, מה יעשה לעניין הטבילה והברכה.

תשובה: בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' צג) דן בעניין והביא משו"ת תשורת שי (מהדו"ת סי' קד), שפסק באופן כזה שנתערבו מיעוט כלים של גויים ברוב כלים של ישראל הפטורים מטבילה, שחייב להטביל את כל התערובת. ואין הכלים של גויים בטלים ברוב כלים של ישראל, מאחר שיש להם מתירין, ודבר שיש לו מתירין לא בטל.

ומבאר התשורת שי, שאף שבשולחן ערוך (י"ד סי' קב סעי' א) נפסק, שכלי שנאסר מחמת בליעת איסור, שנתערב בכלים אחרים של היתר, בטל ברוב, ואף על פי שיש לו מתירין על ידי הגעלה, מכל מקום, הרי מבואר שם הטעם ברמ"א, מאחר שצריך להוציא הוצאות להגעיל את כל הכלים, וטעם זה לא שייך בטבילת כלים, שאין הוצאות בטבילה, ואם כן שוב נחשב הכלי לדבר שיש לו מתירין, ולכן צריך להטביל את כל הכלים שנתערבו, ואין בזה ביטול ברוב.

עוד כתב התשורת שי, שאף אם נאמר לגבי הגעלה כהטעם האחר שהביא השי"ך (שם סי' ח), שאינו נחשב לדבר שיש לו מתירין משום שאין ההיתר בא ממילא, ואינו דומה לנדרים שמצווה להישאל עליהם, גם כן אין הדבר דומה לנידון שלנו לעניין טבילת כלים. שהרי טבילת כלים מצווה היא, ומאחר שמצווה לטבול הרי הוא דבר שיש לו מתירין כמו נדרים, ואינו בטל.

ברם השבט הלוי דחה סברה זו, וכתב שאין הדבר דומה לנדרים, שבנדר יש מצווה להתירו, והרי הוא עומד להתיר, ולכן נחשב לדבר שיש לו מתירין, אבל כלי של גוי שנתערב בכלים של ישראל, הרי על זה אנו דנים האם יש כאן מצווה של טבילת כלים, שאם יש רוב כנגדו הרי המצווה בטילה. אך למעשה מצדד השבט הלוי, שיש להחמיר להטביל את התערובת מחמת הטעם הראשון גבי הגעלה, שאין הכלי נחשב ליש לו מתירין מאחר שיש בו הוצאות יתירות, ואם כן בטבילה שאין הוצאות, לא בטל הכלי.

אמנם לעניין ברכה יש לעיין האם מברכים על טבילת תערובת של כלים שרוב הכלים הם של ישראל וכלי אחד של גוי. ובשבט הלוי (שם) כתב שאם טובל את כל התערובת ביחד בוודאי יש לברך, שהרי למעשה מחויב להטבילם, מאחר שאין הכלי בטל. ומסתפק שם באופן זה שצריך לברך, האם

<<<

שיהיו זמן, ואין בכך צער לאדם שאינו מתעכב הרבה מחמת זה, שהרי אינו צריך להמתין עד שתסיים הבהמה לאכול, רק נתן לפניה ומיד רשאי לאכול. אבל בשתייה שאין בה שיהיו זמן, ואין הבהמה מצטערת בעיכוב הזמן, לא חייבוהו להקדים הבהמה.

ובשולחן הטהור (סי' קסז, זר זהב סי' ק ד) כתב שני טעמים מדוע בשתייה אין חיוב להקדים הבהמה: או משום שאין זמן קבוע לשתייה בהמה כמו לאכילה, או משום שיש מיני בהמות שיכולים להתקיים זמן רב בלי שתייה. ולפי זה בבהמה שניכר שהיא צמאה, יהא חייב להקדים הבהמה.

תלוי באדם, שגם כשהבהמה צריכה רק לשתות יש להקדימה אם הוא רוצה לאכול, שיש לה צער להתעכב עד שסיים אכילתו, ואילו כשהאדם צריך לשתייה שאין בזה שיהיו זמן, אינו צריך להקדים אכילת הבהמה.

אמנם לטעמים שכתב בשולחן הטהור הדבר תלוי לכאורה בבהמה, שאין לה זמן קבוע לשתייה, או שאינה צריכה כלל כך לשתייה, ולכן אין חיוב להקדימה אף כשהאדם צריך לאכול. ולהיפך כשהוא צריך לשתות והבהמה צריכה לאכול, צריך להקדים הבהמה. ולדעת היד אפרים יש להסתפק, שיש צדדים לכאן ולכאן, האם תלוי באדם או בבהמה.

וביד אפרים (שם) כתב בדעת המגן אברהם, שבאכילה אפשר שהאדם ניזון רק בזכות הבהמה, שהמאכל תלוי במטר, ובמדרש (ראה בראשית רבה לג, א) אמרו שאין המטר יורד אלא בזכות הבהמות, וכיון שניזון רק בזכות הבהמה צריך להקדימה. אבל שתייה, שמים רבים יש על פני האדמה, אין הדבר תלוי בזכות הבהמות, ולכן אין חיוב להקדימם.

נמצא, שלחתם סופר שהטעם משום צער האדם, לכאורה הכל תלוי באדם, שאם הוא צריך לשתות אף שהבהמה צריכה לאכול הוא קודם לבהמה, ואם האדם רוצה לאכול יש לו להקדים הבהמה אף כשהיא צריכה רק לשתייה. וכן לטעם הבית דוד שבאכילת האדם יש צער לבהמה, הדבר

המשך מעמ' ד'

מעשיות ולקחים מאלפים
מצדיקי הדורות

סיפורי צדיקים

ומחיה אותו, והאדם על ידי עבודתו.

וכמובן שבתחילה בעת ה"בנין" עדיין קשה לו לאדם לבנות את עצמו, אמנם דייקא באותה שעה הוא יכול להיות שותף ולקנות חלק בבנין עצמו עם כל דבר קטן. כל יגיעה קטנה מוסיפה בבנינו, אלא שבעת הקושי הוא מתעצל, ואין לו כל כך כוח לסבול למצב זה; ברצונו לראות עצמו כבר במצב הבא, כשהוא עומד כבר בימי האורה, ימי הצלחה, כאותו גדול שכבר נתפרסם

כ"גדול" ואז כבר היו הכל חרדים למוצא פיו. אמנם אז אמר לו רבי יצחק אלחנן: "דע, כשכבר נראית ההצלחה אין בזה כל כך רבותא לעבוד את ה', וכל החכמה היא 'זיך לאזן קאסטן' (לעבוד) כשעדיין לא נודעו מעלותיו; כשעדיין הוא בדרך עלייתו ועוד לא נראית ההצלחה - באמצע עלייתו להגיע למעלתו הרמה, אז הוא מצמיח את גדולתו אפילו עם כל דבר קטן".

(גליון באר הפרשה)

המשך מעמ' ז'

אוצרות הפרשה

בלי רחמנות. כל מי שהיה אז ברוחב מיהר לברוח לבית המדרש הגדול כאשר הקאזאקין רודפים אחריהם. כשהגיעו הרשעים לבית הכנסת, אחזו אז בעיצומה של קדושת כתר. הרה"ק מקארלין עמד מעוטף בטליתו כשראשו נתון בתוך ארון הקודש וכולו אחוז דביקות באש להבת שלהבת, כשהוא אינו מרגיש כלל בכל הנעשה סביבו. פתאום הכריז בקול גדול: "לך ה' הגדולה והגבורה לך ה' הממלכה", ואז הוציא את ראשו מן ארון הקודש והפסיק לרגע מדבקותו. באותו רגע ירה קאזאק צולע אחד בשם "ארמילוס" מבעד לחלון והכדור פגע ברגלו של הרה"ק מקארלין. מיד אחר כך הגיע הציווי להפסיק את הפוגרום והרשעים נסוגו משם. חמישה ימים שכב הרה"ק מקארלין במיטתו בייסורים קשים ומרים, כשהרה"ק מסטאלין משמשו

במסירות. ביום החמישי, כ"ב תמוז, יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה כשעל שפתיו הפסוק (ישעיה ס"ג, ט): "וַיִּנְטְלֵם וַיַּנְשְׂאֵם כֹּל יְמֵי עוֹלָם". ואמרו צדיקים שהייתה לו נשמת משיח בן יוסף, כאשר ידוע מה דאיתא במדרש שמש"ח בן יוסף עתיד להיהרג על ידי רשע בשם "ארמילוס".

שלוש עשרה נפשות נהרגו שם באותן המומות הי"ד, והרה"ק מקארלין היה האחרון שבהם. עוד קודם לכן שמעו ממנו מקורביו שכך עתיד להיות ובו תיעצר המגיפה. לימים סיפר הרה"ק מסטאלין זצ"ל לחבירו הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זצ"ל, שהייתה אז גזירה על עשרת אלפים נפשות מישראל להיהרג, והרה"ק מקארלין קיבל על עצמו מסירות נפש לכפר על הכלל. הוא הרגיש קודם לכן בכוונת רבו ומיהר למקווה לטבול ולפעול לשנות את כוונת

ארכיון עזר והדר

רבו, אך הוא אחר את המועד, ועד שהגיע לשם כבר מסר רבו את נפשו על קידוש השם, כאשר בכך הוא מציל רבה מבני ישראל מעונש מיתה. השם יקום דמו.

וזהו ממש כעניין (במדבר כ"ה, יג) "ויכפר

על בני ישראל", כפינחס בן אלעזר שמסר את עצמו על מנת לקנא קנאת ה' צבאות ולהשיב את חמתו מעל בני ישראל.

(הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א - גליון המאיר)

נהרות

אורות של אמונה לדרך החיים

החזרת

מלוקט מדברות
קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי
אביחצירא שליט"א

גיליון טז
פרשת פינחס תשפ"ו

נהירי

פניני דעת לנתיבות חיי היום

ניצוץ של מסירות נפש - כוחו של פינחס המאיר בכל אחד מאיתנו

הגבורה שבשגרה

בתוך מרוצת החיים והשגרה השוחקת, אנו מוצאים את עצמנו לא פעם מתמודדים מול פיתויים, חולשות, או סתם עייפות רוחנית. לעיתים נדמה לנו שמסירות נפש היא מושג השייך לגדולי עולם בדורות עברו, ואין לנו את הכוח הפנימי לקום ולעשות מעשה של גבורה למען כבוד השם. אך השבת הזו, שבת פרשת פינחס, נושאת עמה בשורה אדירה ומעניקה לכל אחד מאיתנו כוחות מחודשים היישר מנשמתו של פינחס בן אלעזר, כדי שנוכל להתגבר ולהאיר את חינו באש של קדושה.

להכניס את הלהט לתוך הלבבות

על הפסוק בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כ"א), מובא יסוד נפלא. **בשבת זו שבה אנו קוראים את פרשת פינחס, משפיע השם יתברך לכל יחיד ויחיד מכוונתיו הנפלאים של פינחס. שהוא כוח מסירות הנפש.** בשם צדיקים ע"ה נאמר, ומעין זה מובא גם בספר **שפת אמת** (שנת תרמ"ב ד"ה על), שמכיוון שפינחס פעל דברים נשגבים על ידי קנאתו ונתעלה מדרך הטבע למען הצלת בני ישראל, הרי שבמעשיו לא התעלה רק הוא עצמו, אלא פעל להכניס קנאת ה' צבאות בכל איש ואיש מישראל. ועל כך בדיוק בקנאו את קנאתי בתוכם, שעל ידי קנאתו התעוררה קנאה טהורה ורוח של תשובה בלבבות כל בני ישראל.

הקריאה מעוררת את כוח הזימן

מתוך כך, גם כאשר התברך פינחס על מעשהו, זכה בברכה לדורותיו כנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו, ולא עוד אלא שזכה בכך בשביל כל ישראל, שכן זכה לכהונה, ועבודת הכהן היא לעורר במעשיו את כל בני ישראל, והוא משמש כשליח ציבור, שלוחא דמטרונתא לקרב את קורבנם ואת עבודתם להשם יתברך (כפי שמבאר ההוה"ק רע"מ פרשת ויקרא דף ב).

כוח עצום זה מתעורר בכל שנה ושנה, כידוע מהספרים הקדושים שהקריאה מעוררת את הזמן, ובעת קריאת הפרשה מאיר אותו אור פנימי כפי שהאיר בזמן עצמו הנתב בתורה. כשם שבדורו של פינחס התעוררה אהות גדולה, כך גם עתה מתעורר הכוח לנפשות ישראל, לעורר בליבם קנאת ה' צבאות ומסירות נפש למען שמו יתברך.

הוראה למעשה:

שבת פרשת פינחס היא הזדמנות פז לשאוב כוחות של אש קודש. כאשר אנו שומעים את קריאת התורה בשבת זו, עלינו לבחון בליבנו לקבל מאותה מסירות נפש של פינחס. ניקח על עצמנו התגברות אהות קטנה, מעשה אחד שדורש מאיתנו לוותר על שלווה חיינו למען קיום מצווה, לימוד תורה או נזרה ליהודי אחר, ומתוך כך נזכה שהתלהבות הקדושה תאיר את דרכנו ותיתן לנו כוח לכל השנה כולה.

בצל האמונה

פרקי חיזוק לחיים של רוגע ושלווה

חותמו של חסד - העמוד המקיים את עולמנו והסוד הרוחני של הנתינה לזולת

הגאולה יהיו ישראל מצוינים בעיקר במידתו של אברהם שהיא מידת גמילות חסדים. ואין זו עבודה קטנה כלל, אלא עבודה נשגבה שבמצמעותה זוכים למעלות עליונות, כפי שנאמר (תהלים י"ז טו) **אני בצדק אֶחָה פָּנִי, שעשיית החסד והצדקה מעניקה לאדם את הוכחות לחיות בטוהם זו השכינה.**

מוהבת החסד הרוחני וחלוקת המהוויות

עמוד גמילות חסדים קיבל משמעות עמוקה עוד יותר עם הופעת אור החסידות, אשר גילתה כי גמילות חסדים אינה מצטמצמת רק להושת עזרה גשמית, אלא כוללת בתוכה חובה עצומה לעזור לאחר גם ברוחניות ובמילי דשמיא. יסוד זה הבהיר הר"ק בעל **דברי חיים מצאנז** ע"ה (מובא בשמו בספר קדושת ציון מאבאבוב, חלק המכתבים), אשר ביאר כי שלוש התקופות של ימי העולם נחלקו בדיוק לפי מהות קיומם של שלושת העמודים. במתן תורה הייתה התחלת עמוד התורה, ובימי בית המקדש עמד העולם על עמוד העבודה.

את העמוד השלישי, כך לימד הדברי חיים, הצב **הבעל שם טוב** ז"ע, אשר העמיד את הדורות הבאים לדורות עולם על עמוד גמילות חסדים. לזכות את חברו בפש ובגוף. מתוך כך, הדרך שסלל מלמדת כי תפקידו העיקרי של יהודי בדורות השפלים הוא לסייע לזולתו הן בענייני העולם הזה והן בענייני עבודת השם, להביט על השני, לראות את חסרונו הרוחני, ולעמוד כדי להאיר לו את הדרך.

הצדקה הגדולה ביותר - סיוע לעני בדעת

העזרה הרוחנית הו עולה בעינינו כשיבטוחה על החסד הנשמי. הר"ק בעל **בני יששכר** ז"ע (הודש אדר מאמר ב דרוש א) קובע כי המלמד דעת לעני בדעת היא הצדקה הגדולה שבכל הצדקות. דברים דומים השמיע גם הר"ק בעל דברי אדם עני בשמיות חובה על כל אדם לסייע לו ולטרוח עמו כדי להעמידו על רגליו, בוודאי ובוודאי שאם מוצאים אדם מישראל שהוא עני בדעת ורחוק מתורה, מחויבים הכל לטרוח בכל מיני השתדלויות כדי לגמול עמו חסד רוחני ולהשיבו אל המוטב.

מסיבה זו, אל ימנע אדם את עצמו מללמד את חברו תורה. בספר **מדרש שמואל** פירש את דברי המשנה באבות (פרק ב משנה ט) אל תחזיק טובה לעצמך לפי כך ונצרת, שהמילה טובה רומזת לתורה. אם זכה אדם ולמד תורה, אל יחזיק בה לעצמו בלבד, אלא חובתו העליונה ללמדה לאחרים, שכן לכך נוצר, להרביץ תורה לרבים ולדאוג שיפוצו מעניינותו חוצה.

ביטול לחם הבושה והשותפות בתכלית הבריאה

העזרה הרוחנית הו נוגעת בשורש ירידת הנשמה לעולם הזה. רצונו של השם יתברך הוא להטיב לברייתו הטבה שלמה, ומשום כך רצה שלא יהיו נהנים ממתנת חיים, שכן האוכל ממתנת חיים מתבייש להביט בפני מפרסו, וזוהי בחינת נהמא דכיסופא, לחם הבושה. הנשמה בעולם העליון הייתה **המשך בעמוד הבא**

ירידת הדורות וסוד קיומנו

בתוך שטף החיים וטדרות הימים, הלב עלול לעיתים ליפול לחלישות הדעת. כשאנו מביטים לאחור אל דורות עברו, אל ימי התפארת של בית המקדש ואל ענקי הרוח שעמלו בתורה יומם ולילה, אנו שואלים את עצמנו מה כבר הערך של המעשים הפשוטים שלנו. בתוך ההסתרה של דורנו, על איהו עמוד איתן נוכל בכלל להישען.

אך כאן מאירים לנו גדולי הדורות סוד נפלא ומשמת. לדור שלנו הועיד הבורא תפקיד מיוחד בינו. עבודת השם כיום אינה מסתכמת רק בהתעלות אישית בתוך דלתיים סגורות, אלא העיקר הוא לצאת החוצה אל הולדת ברענ שיהודי מתאזר במידת החסד, מושיט יד חמה לאחיו, מאיר לו פנים ומשפיע עליו אמונה ודעת, הוא בעצם מציב את עמוד התווך שמחזיק את העולם כולו, ובמעשיו אלו הוא סולל את הדרך הישירה לקראת הגאולה השלמה.

עמודי התווך המשתנים לאורך הדורות

מורא החתם סופר ע"ה (תורת משה דרוש ביום ל"ב בעומר) מלמד כי מיום שנחרב בית מקדשנו אין בנמצא שלושה עמודים יחד בעולם, שכן עמוד העבודה אינו שייך בזמן הזה בפועל. ההשלמה של עמוד העבודה נעשית כיום על ידי עמוד התורה, שכן כל העוסק בתורת הקרבנות כאילו הקריבם. ותקיים בפועל, אך מנגד לא יהיה עוד צורך בגמילות חסדים מעשית, שכן כולם ידעו את השם ולא יצטרך איש לרעהו. כדי שיעמוד בכל זאת עמוד החסד לעתיד לבוא, ילמדו את תורת החסד והלימוד ייחשב כמעשה.

אולם בזמן הזה נחסר מאיתנו עמוד העבודה, וגם עמוד התורה אינו בשלמותו כבעבר. **מכאן למד החתם סופר שיעיקר קיום העולם בדורות הללו נשען על כוחו של עמוד גמילות חסדים.** והו הרמז בדברי חז"ל שנאמר לאברהם אבינו כך חותמים, שבמידתו של אברהם שהיא חסד יהיה עיקר הקיום וההגנה בחתימת הדורות.

חותמו של אברהם אבינו בעקבתא דמשיחא

בדרך זו דקדק רבנו **החפץ חיים** ע"ה בדברי רש"י על הפסוק (בראשית י"ב ב) ואַעֲשֶׂךָ לְנִי וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדַּלְךָ שֶׁמֶךָ וְהָיָה בְרַכָּה. מפרש רש"י כי הברכות הללו מכוונות נגד אברהם, יצחק ויעקב, ומתוך כך יכול היה אדם לחשוב שיהיו חותמים את הברכה בשמות כולם, בא הפסוק ומלמד והיה ברכה, כך חותמים ולא בתם. מקשה החפץ חיים, וכי מה אבדת לו לאברהם שיחתמו בכל בניו, והלא חז"ל אומרים (שטרדין ק"ה ע"ב) שבכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו, ומדוע נקבע שכן חותמים ולא בתם.

מתוך החפץ חיים על פי דברי המשנה באבות שהעולם עומד על התורה, העבודה וגמילות חסדים, המרוכזים בשלושת האבות. כוונת רש"י היא שבעת חתימת הגלות וקץ

ויתור על חיי נצח – התוכחה ואהבת ישראל של הרה"ק ממעוז ב'וז'

אהבה שדורשת מסירות נפש

פעמים רבות אנו מתבוננים על אדם קרוב או על יהודי אחר שטועה בדרך, והלב נחמץ. הרצון לעזור לו ולהציל אותו מהרס רוחני מפעם בקרבנו. אך לעיתים, ההצלה הזו דורשת מאיתנו לוותר על מנוחת הנפש וההרגל ולפעול בדרכים שדורשות מסירות נפש של ממש ואפילו שלום מחיר אישי כבד. צדיקי הדורות לימדונו שאהבת ישראל אמיתית אינה מתבטאת רק בחיוך והארת פנים, אלא לעיתים היא מתלבשת במידת הדין של תוכחה נוקבת, מתוך מטרה טהורה אחת ויחידה להציל את הנפש מן השואל. מעשה פלא מגדולי החסידות מדגים עד היכן מגעת אהבה זו.

הביזיון כגלגל הצלה

מסופר מעשה מופלא על הרה"ק רבי ברוך ממעוזב'ז' ע"ה. פעם אחת ראה הרה"ק אדם מסוים ששנה במעושי והיה זקוק להצלה רוחנית דחופה. מי עמוד בסוד קדושים, אך הרבי הרגיש ברוח קודש כי הדרך היחידה שתוכל לזעזע את אותו אדם ולעקור אותו ממצב הירידה שבו היה שרוי בשאלה שקט, היא דווקא על ידי ביזיון. מתוך מטרה טהורה זו, קם הרבי ונער באותו אדם תוכחה קשה לעיני הציבור כולו והלבין את פניו.

הפיוס המפתיע

חלפו מספר ימים, והלפתעונו העצומה של אותו אדם, מופיע הרה"ק בביתו ובפיו בקשת סליחה מוחילה על אותה הלבנת פנים ברבים. למוח תמיהתו העצומה של האיש על השינוי הקיצוני, פתח הרבי והסביר את מניעיו הכמוסים. הוא אמר לו כי יודע היטב מה

שפסק התנא במשנה (אבות פרק ג' משנה יא) כי המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. אולם, המשיך הרבי ואמר, כשראיתי את מצבך אמרתי לעצמי שכדי להציל נשמה של יהודי כדאי ושווה לי לאבד את חלקי שלי בעולם הבא, ובלבד שתגצל נפשי. משום כך מסרתי את נפשי וגערתי בך לעיני הכל.

תוכחה שלא פעלה את פעולתה

המשיך הרה"ק ואמר בכאב, אך כעת, לאחר שעברו כמה ימים ואני רואה שעדיין לא שינית את דרכך ולא תיקנת את מעשיך, אני מבין שתוכחתי לא נכנסה באוזניך ולא חדרה ללבך כלל. כן, יוצא שכל אותה גערה פומבית לא השיגה את מטרתה ולא הביאה לך את הטובה שיהילתי לה. ומאחר שהטובה לא יצאה אל הפועל, הרי שנשארה כאן רק הלבנת פנים. לשוא שאין בה שום תועלת, ועל כן מחויב אני לפייס אותך ולבקש את סליחתך מעומק הלב.

נקודה לחיים:

סיפור מופלא זה מציב בפנינו מראה ויודת בכל הנוגע ליחסנו עם הווילת ולכיולת שלנו להיכח אחרים. כשאנו באים להעיר לחבר או אפילו לבני ביתנו, עלינו לבחון את עצמנו היטב. תוכחה אמיתית צריכה לבוא אך ורק מתוך אהבה טהורה ורצון אמיתי להיטיב, ללא שום נגיעה אישית, גאווה או רצון לפרוק תסכול וכעס. ועוד לומדים אנו, שאם התברר לנו שהתוכחה שלנו לא הועילה אלא רק פגעה, אל לנו להתבצר בצדקתנו. עלינו לאזור אומץ, לבקש סליחה ממי שפגענו בו, ולהפס דרכים אחרות, מלאות אור ונעים, כדי לקרב ולהאיר את אדם.

בצל האמונה

המשך מעמוד קודם

דבר, הוא נענה תחילה מן השמיים. ובעמוד גמילות החסדים, הנותן צדקה ועושה חסד גמולי ביותר עבור עצמו. כפי שאמרנו חז"ל (רותב"ה, ט) יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית.

יסוד זה נלמד מדברי רות לנעמי (רות, ט) שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעני, ולא אמרה אשר עשה עמי, אלא אשר עשיתי עמו. ללמדנו שהרבה פעולות טובות פעל בעונו בעבור עצמו בשעה שהאביל אותה פרוסה אחת קטנה. שלושת הדברים הללו מכוונים בדיוק כנגד שלושת העמודים, תורה, עבודה וגמילות חסדים. ומראים כי הנתנה לזולת היא הדרך העוצמתית ביותר לבנות את קומתנו שלנו ולהתעלות.

הבנה זו קוראת לנו לשנות את המבט על הסובבים אותנו. אל לנו לצמצם את מושג החסד רק לקופת הצדקה הגשמית, אלא עלינו לחפש את העניים בדעת שנמצאים בסביבתנו הקרובה, הזקוקים למילה חמה של אמונה, לחברותא צרה, או להסבר מאיר פנים על נושם התורה.

כשאנו משקיפים מוזנמן ומחמכתנו כדי לקרב יהודי אחר, איננו עושים לו טובה, אלא אנו זוכים לקחת חלק בעמוד המרכזי המקיים את העולם בדרונו, הופכים שותפים בתכלית הבריאה ומצילים את חברנו מלחם הבושה. נזכר תמיד כי ההשקעה שלנו בזולת חוזרת אלינו בכפל כפלים, ומחכימה, מברכת ומרוממת אותנו ברוח ובגשם. לקראת חתימת הגאולה השלמה במהרה בימינו.

אור בתוך המצרים – ההכנה לימי הרחמים מתוך שבתות הקיץ

ימי חודש תמוז ואב, הידועים כימי בין המצרים, נתפסים אצלנו בדרך כלל כימים של עצבות, צער ומיעוט שמחה. תחושת האבלות על חורבן בית מקדשנו עוטפת את השגרה ומורגשת בכל פינה. אולם תורת החסידות מבקשת להאיר את הימים הללו באור יקר, ומגלה לנו כי דווקא בתוך ההסתרה והצמצום חבויים כוחות עצומים של תיקון. ימים אלו אינם רק זמן של אבל על חורבן העבר, אלא הם מהווים מסלול הכנה ישיר, מדויק ופלאי לקראת ימי הרחמים והסליחות של חודש תשרי, כאשר כל שבת של הקיץ וכל קריאה בתורה מעניקות לנו כלים רוחניים לגאולה הפרטית והכללית.

עשר השבתות כנגד עשר הספירות

הרה"ק בעל פרי צדיק ע"ה (במאמרו לפרשת פינחס אות ז) מגלה בפנינו את מהלכם הרוחני של ימי הקיץ ומבאר כי מעתה ועד לראש השנה נותרו עשר שבתות. השבתות הללו מתחלקות לשלוש שבתות של הפטרות תלתא דפרוענותא ולאחר מכן שבע שבתות של שבע דחמתא (ממבאר בשולחן ערוך ארח היים סימן הבח ס"ח). עשר שבתות אלו אינן רצף מקורי של זמן, אלא הן כולן ימי הבנה מדויקים לקראת ראש השנה המכוונים כנגד עשר הספירות. כאשר האדם מנצל שבתות אלו כדי לברר את עצמו ולתקן את כל עשר המידות שבו על ידי חזרה בתשובה, הוא סולל את הדרך לבוא אל הגאולה, שהרי לדעת רבי אליעזר (ראש השנה יא ב), בתשרי עתידין בני ישראל להיגאל.

קדושת השבת כמסייעת לתיקון המידות

הסיבה שעיקר תיקון המידות וההכנה נעשה דווקא ביום השבת נובעת ממהותו הפנימית של היום. הפרי צדיק ממשיך ומבאר כי בשבת כל ישראל מקיירין את ענייני העולם הזה, שכן שבת היא יומא דנשמתין ולא יומא דגופא (ממבאר בוורח הקדוש פרשת ויקהל דף רה ע"א). ביום זה משליך האדם את כל עסקיו, בדיוק כמו שדרשו חז"ל בכמילתא (תרו מסכתא דברכות ז) על הפסוק וְעִשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתְּךָ, שבוים השבת יהיה בעיניך כאילו כל מלאכתך כבר עשויה ומושלמת. זהו מצב של לקחת אחריות במקרב (ירמיהו ג ב), מצב שבו האדם אינו מביט ואינו חושב בעסקיו הגשמיים אלא משליך את ידו על השם לבדו.

מכיוון ששבת היא ימי השייך למחשבה הטהורה, יכול כל אדם לזכות בה להיות קשור בשורש ראשית המחשבה, וממילא קל לו הרבה יותר לברר ולזכך את כל מידותיו מתחילה ועד סוף. ולכן, למרות שבימים אלו נוהגים דיני אבלות ובפרט בחודש אב, בתוך תוכנם של החסידים מתרחש הבידור בעומק מידותיהן של ישראל. עתה הוא הזמן המוכשר ביותר לתקן את הנפש והמידות ולזכות לגאולה.

פרשת פינחס בונה את הכלים להגים

אל ההכנה של ימי השבתות מצטרף כוח עצום נוסף שמתעורר דווקא בקריאת התורה של פרשת פינחס. בספר מאור ושמש (בפרשתנו ד"ה ויחודש השביעי) מביא בשם צדיקי הדורות רבותינו ז"ל כי עשרים ואחד הימים שבין המצרים, החלים משבעה עשר בתמוז ועד חשעה באב, מכוונים כנגד עשרים ואחד הימים שבין ראש השנה ועד הושענא רבה. ההבדל ביניהם הוא שבימי בין המצרים האורות נמצאים בהגלים והסתרה, ואילו מראש השנה ועד הושענא רבה הם מאירים באתגליה ובהתגלות גדולה.

זוהי הסיבה הפנימית לכך שתמיד קוראים אנו בספר התורה בתוך ימי בין המצרים את פרשת פינחס, שבה מוזכרים בפירוט כל קורבנות המועדים של פסח, שבועות, ראש השנה וסוכות. על ידי האותיות של פרשיות הקורבנות שקוראים בימים אלו, נעשה כלי רוחני המסוגל למשוך אחר כך במועדים עצמם את האורות לתוך הכלים ההם (כפי שידוע לנבונים מדברי עני חיים שעני ט פרק ז). הקריאה בתורה מעוררת את כוח הזמן, ומאירה עלינו את כוח הימים הטובים לעזור ולסייע בידיו עוד בטרם בואם.

אורות המועדים מעלים את ימי המצרים

קשר מופלא זה פועל בשני הכיוונים כדי להאיר את ימינו אלו. הרה"ק בעל אמרי נעים ע"ה (בספרו לפרשת שלח אות ג) מלמדנו כי כמו שאמרנו חז"ל שבעטיו של חטא המרגלים שהליכתם הייתה בחודשי תמוז ואב נגרמה בכייה לדורות רחמנא ליצלן, וזוהי הבכיה השוררת בעשרים ואחד ימי בין המצרים, הרי שכנגד זה העניק לנו הבורא את חודשי ניסן ותשרי כדי להעלות ולתקן את אורח ימים. מראש חודש ניסן ועד לאחר חג הפסח ישנם עשרים ואחד ימים של הארה, וכן מחודש תשרי לראש השנה ועד שמיני עצרת ישנם עשרים ואחד ימים. הרי לנו קשר פנימי ומיוחד בין המועדים לימים אלו, שבהם ימי בין המצרים מקבלים את כוחם מתוך המועדים עצמם כדי להתעלות כמותם.

התגברות בתורה ובתפילה המקרבת את הגאולה

מתוך התעוררות כוח קורבנות המועדים בפרשת פינחס, מוטלת עלינו החובה להתחזק ביתר שאת בעמודי התורה והתפילה שהם באים במקום הקרבות. ה"מאור ושמש" (ד"ה עוד בפסוקים) ממשיך ומבאר כי עתה בעונותינו הרבים שבוטל קורבן התמיד ואין לנו לא מוצב ולא קורבן ואין לנו שיוור אלא התורה הזאת, הבטיח לנו הקדוש ברוך הוא שכאשר נעסוק בפרשת הקורבנות יעלה עלינו הכתוב כאילו הקרבנום, על דרך שנאמר (הושע י ד) וְנִשְׁלַמְהוּ פְּרִים שְׁפָתַי.

כמו כן תיקנו חז"ל את התפילות במקום קורבנות התמיד. לכן, כשם שהיו ישראל עומדים על קורבנם במעמדות, כך עתה התפילה באה במקום התמיד וצריך האדם להתפלל עם הציבור. וכשם שהקורבנות נקרו ברעותא דנפשא ובלב שלם, כך צריכה התפילה לבקוע מתוך עומק הלב בהתלהבות ובתשוקה. הזמן עצמו מבקש מאיתנו לנצלו כראוי, וכלשונו הורב של המאור ושמש, שביחוד בזמן הזה של בין המצרים צריך האדם להתגבר כארי לתורה ולתפילה. שכן כאשר האדם מעורר את עצמו בעת הזאת בתורה ותפילה, הוא פועל את התקרבות הגאולה יותר מכל השנה כולה.

הזרחה למעשה:

עם כניסתנו לימי בין המצרים ולתקופת עשר השבתות שלפני ראש השנה, עלינו לאמץ זווית ראייה חדשה. במקום לחוות ימים אלו רק מתוך מועקה והמתנה שיהלפ, נקבל על עצמנו לנצלם כזמן של עבודה פנימית מעמיקה. נשקיע תשומת לב מיוחדת בשמירת השבת ובהתנתקות מוחלטת מטרדות השבוע, מתוך הבנה שדווקא המנוחה הזו מאפשרת לנופש להתנתקות ולברר את מידותיה לקראת השנה החדשה. כמו כן, בבואנו אל בית הכנסת בימים אלו, נקפיד להתפלל בהתלהבות מתוך סידור ובהשתתפות בהתלהבות עם כלל הציבור, כשאנו זוכרים שהתפילות שלנו משמשות כתליף חי לקורבנות שחסרים לנו, ובכך נזכה לפתוח את שערי השפע ולקרב את הגאולה השלמה.

חמדות גנוזות ופנינים יקרים מענטי הצדיקים ופעולתם הליכותיהם בקודש ורום מעלתם של מרנן תלמידי הבעש"ט זי"ע וממטיבי דרכם אוצר בלום וכלי מלא ברכה מסודר וערוך מתוך שיחות הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

אברהם

לעצמך

הרה"ק רבי אברהם יהושע מקופיטשניץ זי"ע
 יומא דהילולא: ט"ז תמוז תשכ"ז

ממקומו יחד עם אביו וכרבים מאדמו"רי בית רוז'ין עשו את דרכם לווינה בירת אוסטריה, שם קבעו יחד ועשו נפשות לתורה ולחסידות. יחד עם אביו עזר, סייע ותמך במסירות, הושיט יד לפליטים הרבים שגדשו את וינה ועשה כל שביכולתו כדי להקל על שיקום ההריסות והשבת החיים למסלולם לאחר שנות הזעם.

על כס אבותיו

בעצם ראש השנה שנת תרצ"ו הולקתה חסידו קופיטשניץ בפרט, ובית רוז'ין בכלל, בהילקח מהם הרה"ק ר' יצחק מאיר מקופיטשניץ. את השבר הגדול חוותה גם יהדות וינה וחשו כלל המסתופפים בצל הקודש, ואת נחמתם מצאו אצל בנו וממלא מקומו, הלא הוא רבנו שישב על כסא אביו ומילא את מקומו בהנהגת העדה.

ראשית יושב הרבי בווינה, שם הנהיג את צאן עדתו כרועה נאמן ומצוותו פרושה היתה בעיר כולה, אולם בשנת תרצ"ח, בעקבות סיפוח אוסטריה על ידי הנאצים ימ"ש והצרת צעדי יהודי המדינה, בחר רבנו לעקור ולהגר לאמריקה שמעבר לים, שם הצטרף לגדולי התורה והחסידות ועשה עמם יד אחת לחיזוק התקומה הרוחנית וביסוס היהדות הנאמנה בארץ החולין.

בתחילה התגורר הרבי באיט-סייד שבמנהטן, שם ייסד מחדש את חצרו והיא הפכה לאבן שואבת לכל מבקש השם, וברבות השנים עבר להתגורר בבורו-פארק ועמו עבר גם מרכז החסידות.

למען כלל ישראל

אם כי נמנה הרבי על בית רוז'ין והגם שחצר חסידית היתה לו משלו, היה הוא דמות מרכזית ביהדות ארצות הברית והוא נמנה על ראשי אגודת ישראל, כשהוא עושה כל שביכולתו כדי לסייע לכל יוזמה התורמת את חלקה להרמת קרן התורה והתנופה החרדית באמריקה כמו גם בארץ הקודש.

בין שלל פעולותיו הציבוריות ניתן למנות את תמיכתו הכבירה במוסדות החינוך העצמאי, וכך גם את הסיוע הרב שהגיש לראש ישיבת פוניבז' ומייסדה **הגאון ר' יוסף שלמה כהנמן**, כשהוא מגייס בקרב נדיבי עם סכומים אדירים שהיוו תשתית להקמת הישיבה המעטירה המפארת עד עצם היום הזה את כותל המזרח של עולם התורה בארה"ק.

כך גם דאג רבות לפליטות השואה הנוראה, ולשם כך הקים - כבר בביקורו הראשון בארץ לאחר השואה, את מוסד 'בית אברהם' בפתח תקוה, שם התחנכו בדרך ישראל סבא תלמידות שאיבדו את כל קרוביהן בשואה ולמעשה היה זה המוסד המדובר שהציל את עתידן הרוחני והגשמי גם יחד.

ביום ט"ז תמוז תשכ"ה נתבקש לישיבה של מעלה, ומקום קבורתו בבית החיים העתיק בטבריה.

לצד שושלות קדושות כאלה ואחרות שפיארו את מקהלות החסידים לדורותיהם, בולטת ומתייחדת שושלת בית רוז'ין המהווה מעין חצר המלכות, הוד קודמים לה והדר מלכותי רוחני שאין כמותו.

בין חצרות המלוכה שהוציאה רוז'ין מקרבה נתבצר מקום מיוחד לחצר הקודש הוסיאטין, מיסודו של **הרה"ק ר' מרדכי שרגא פייבוש** בנו של מלך ישראל מרוז'ין, שושלת אשר בה ניטע גזע המלוכה שאורו אנו זוכים עד יורנו אנו, נסיכות של ממש: חסידות קופיטשניץ.

מגזע תרשיטים

לא בכדי נתייחדה חצר הקודש הלזו, אלא משום שיסודותיה בהררי קודש וממרום הרים נישאים מחצבתה. ראשיתה אצל **הרה"ק ר' יצחק מאיר מקופיטשניץ**, בן אחר בן לרבנו **הרה"ק בעל 'אוהב ישראל'** מאפטא וחתנא דבי נשיאה אשר נלקח אחר כבוד לבתו של **הרה"ק ר' מרדכי שרגא מהוסיאטין**, והיה הזיווג כענבי הגפן בענבי הגפן.

שידוך זה, אליו נמזגו מעלות המחוננים רמי היחס והמעלה, הוציא מקרבו את אחד המאורות הגדולים שעמדו לעמנו, כאשר ביום ד' אייר תרמ"ח האיר את בית הוריו הקדושים בלידתו, וייקרא שמו בישראל: **אברהם יהושע**.

נסיך מלידה

כבר מקטנות ניכר היה כי הפעוט, שהפך לילד ואז לנער, מודע היטב ליעודו הרם.

כמו הבין שכך מצופה ממנו, השתית את הליכותיו והנהגותיו כבר בגיל רך על ערכי בית אבותיו והיה רחוק שנות אור משיגם ושיחם של בני גילו, מהווי הילדות ומשובות הנעורים. תפילותיו, כיאה לבן מלכים, נאמרו בהשתפכות הנפש ובהימיה נרגשת, ראשו ורובו בתורה הקדושה, יראה טהורה נסוכה על פניו וכל כולו אומר מלכות אצילית כמיטב מסורת בית אבותיו.

זקנים באים בימים שעוד שזפו עיניהם בזקנו הקדוש **הרה"ק מרוז'ין**, כמו גם בני תשחורת ופרחי חסידות צעירים לימים, נשאו מבטם אל הנער המופלא וקראו אחריו מקודש, שאבו מעצם ההתבוננות בפניו המאירות מלוא החופן יראה ואהבה, קדושה וחסידות.

בחודש אלול תרס"ט, בהיותו כבן עשרים ואחת, בא רבנו בברית הנישואין עם בת דודו **הרה"ק ר' משה מרדכי ממעזיבוז'-וורשה**, ובמהלך התקופה שלאחר נישואיו, בעודו סמוך על שלחן חותנו הגדול, זכה להתודע לגדולי החסידות וענקי התורה בפולין, אשר ראו בו כלי מחזיק ברכה והרעיפו עליו מאוצרם הרוחני במידה גדושה.

בשנות הזעם

בעת שהיטלטל העולם והזדעזע במלחמת העולם הראשונה, עקר

מצוה שכזו

בית מדרשו של הרבי באיט-סייד שבמנהטן, כמצופה, היה מעון לעובדי השם ובני עליה, מוקד משיכה לחסידים ואנשי מעשה שמצאו את השלהבת המלהטת ביבשת החולין ונמשכו אליה כפרפרים אל האור.

בלתי נסבלת, תוך שהוא הופך למטרד של ממש עבור הלומדים והמתפללים. כשהגדיש הלה את הסאה והגזים בהתנהגותו, פקעה סבלנות היושבים במקום והם סילקוהו בתקיפות מן המקום.

המהומה שנוצרה סביב התנהגות האיש ותגובת החסידים, הפרה את השקט וחדרה עד

אך לצד כל אלה, וזאת שלא ממש כמצופה, משך המקום גם אי אלו תמהוניים, כאלה שהחיים לא האירו להם פנים ומצאו כר נרחב לשגינותיהם דווקא בבית מדרשו של הרבי.

בדרך כלל התקבלו הללו בסלחנות וסובלנות, אולם אירע פעם ומאן דהוא, אדם שהשפיות ממנו והלאה, עבר את הגבול והתנהג בצורה

חדרו של הרבי פנימה, והוא יצא לראות במה דברים אמורים.

חזה הרבי במתרחש, פניו קדרו ודמעה סוררת גלשה בצער מעינו. **'הייתכן?'** שאל בכאב עצום, **'הלא כל חיי עמלתי ויגעתי לקיים את מצות 'ואהבת לרעך כמוך' בהידור ובשלימות'**, הרבי עשה אתנחתא קלה, מתקשה להמשיך, **'ודווקא בכיתי ולעת זקנתי יגרשו יהודי?'**

במקום נכח רב נכבד, והוא ביקש להניח את דעתו של הרבי ולהגן על עמדת החסידים שגירשו את אותו אדם. 'וכי שייך לומר שנצטוונו לאהוב אדם שכזה, המבזה את בית ה'?' טען הלה, 'אדרבה, הרי מפורש בגמרא (פסחים ק"ג): כי מצוה לשנוא עוברי עבירה!' כאב ניבט מעיני הרבי, חיזורו נמשך על פניו והוא פנה בטרוניה אל **הגאון החסיד ר' שלמה זלמן הורוויץ מפאטיק**, מנאמני וחשובי בית רוז'ין: 'איני מבין, הרב מפאטיק! וכי את מי ציוותה התורה הקדושה לאהוב? האם הכוונה ליהודים בדרגתו של החפץ חיים ואנשים רמי מעלה כמותו? זאת לא יתכן, משום שאין כל צורך להורות על כך.'

'אלא מה', הסיק בפשטות, 'כוונת התורה הקדושה ליהודים כמו אותו אדם, אשר השכל האנושי נוטה לסלוד מהם עד הקצה, ודווקא עליהם ועל שכמותם נאמר כי מצווים אנו לאהוב אותם ביותר.'

אולם הרב שהציג את טענתו בפני הרבי התבצר בעמדתו, ולא הסתפק בהצגת הדברים בעל פה אלא ניגש לארון הספרים ושלף גמרא מסכת פסחים, ודפדף והראה לרבי את הדברים במקורם, מוכיח לו כי אכן כן, ישנם אנשים שמצוה לחוש שנאה כלפיהם. 'מצוה לשנאתו' החווה באצבע על דברי הגמרא, נימה של ניצחון נשורת בדבריו.

כאן נשבר קולו של הרבי והוא לאט בכאב עצור: 'מימי השתדלתי ועשיתי כל מאמץ לקיים כל אחת ממצוות תורתנו הקדושה. כיצד ייתכן שלא 'זכיתי' לקיים מצוה זו של שנאת ישראל? ואף אצל אבי הקדוש מעולם לא ראיתי הידור ב'מצוה' זו של שנאה ליהודי!'

נוכח הרב מפאטיק לראות כי אין לבו של הרבי עומד בכך, ומיהר להשיב את רוחו.

תיכף ציין בגאונותו לדברי התוספות בסוגיית הגמרא (שם ד"ה שראה בו), המוכיחים אך להיפך. וכך הקשו התוספות, מדברי הגמרא בפרק אלו מציאות (בבא מציעא לב:): הדנה במקרה של אדם הנתקל בשני מקרים במקביל - אדם אחד ניצב עם חמורו הנופל תחת משא ויש מצוה לפרוק ממנו את המשא, ולעומתו אחר המתמודד עם הטל העמסת הסחורה על גב החמור לאחר שכשל תחת המשא.

במקרה שכזה, הגם שבדרך כלל יש להקדים את מצות הפריקה למצות הטעינה, מכל מקום פוסקת הגמרא שאם האדם הנוזק לטעינה הינו 'שונא' ואילו הנוזק לפריקה הינו 'אוהב', חובה להקדים את הטעינה, כדי לכופ את יצרו. אך כיצד יתכן להתייחס לבן ישראל כ'שונא'?

בהכרח מדובר בעובר עבירה שמצוה לשנאתו. אולם, תמהו התוספות, אם כן מהי הסברא להקדים את טעינת השונא? הלא אם 'מצוה לשנאתו', לא ייתכן שתצוה התורה לסייע לו כדי לכופ את יצרו?

אלא מתרצים התוספות באופן נפלא. הנה אמר שלמה המלך: **"כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים פֶּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם"** (משלי כז יט), ואם כן - הגם שמעיקר הדין מוצדקת השנאה הבסיסית לאותו בעל עבירה, אך עצם השנאה מעוררת מצד אותו אדם שנאה נגדית, וחוזר חלילה, ונמצא שמתגברת השנאה ביותר שלא כדין. זו הסיבה לכך שלמרות המצוה לשנוא את אותו אדם - חובה לסייע לו בטעינת החמור, **כדי למנוע בכל תוקף את תגבורת השנאה!**

שמע הרבי את הדברים, פניו אורו והוא תפס את הרב מפאטיק בשתי ידיו וקרא בהתרגשות: **'הרב מפאטיק, החייתני! לא אשכח לך את חסדך בזה ובבא!'**

לבם של ישראל

ואם בלבו הרחום ובמידותיו הטרוניות של רבנו עסקינן, המעשה המפעים הבא יש בו כדי ללמדנו פרק בהלכות אהבת ישראל וכדי להעיד עד היכן הגיע כוחו הגדול של רבנו באהבתו לכל יהודי, באופן פלאי ובלתי נתפס.

אמריקה של אותם ימים, ערש תרבות המערב הקולקלת ויבשת שכולה חולין, אתגרה את היהדות הנאמנה עם נסיונות של שערוריות אבותינו ודרדרה צעירים רבים אל עברי פי פחת. רוחות רעות נשבו בזעף, אווירה מתירנית שררה בכל וההפקרות משכה ודרדרה אחריה את צעירי הצאן אשר נהו אחר פיתויי והבלי העולם הזה, חצבו להם בורות נשברים, בארות מורעלים.

באחד הימים התייצבה בפני רבנו אַם יהודייה, כשרה וחסודה, אשר לבה לא עמד בה לנוכח הנוראה שבבשורות שנחתה בביתה. בנה, נער צעיר שהוקסם והלך שבי אחר תרבות הרחוב, יצא לתרבות רעה והלך מדחי אל דחי, עד שלאחרונה אף קשר את גורלו עם בת אל נכר ונראה כי כלה עמו להינשא לה.

חסרת אונים ואובדת עצות היתה האם, וכמפלט אחרון שירכה את רגליה לבית הרבי, שם קרסה בבכי תמרורים וייבבה שעה ארוכה ללא הפוגה. 'למה לי חיים?' פנתה לרבי בכאב שאין כמותו, תהומות של יגון ניבטים מפניה והיא ממאנת להינחם, מסרבת להירגע.

ראה הרבי את צערה כי רב, והיטב הבין כי לא תעלה ארוכה לכאבה עד שתדע לנכון כי עוד ישוב בנה מדרכו הרעה וימצא את דרכו אל אלוקיו כמקדם. לא היסס אפוא, אלא הבטיח נאמנה ובפה מלא: 'עוד תראי, אמא יקרה, כי ישוב בנך לדרך הישר ולחיק היהדות, ועוד תזכי לרוות ממנו נחת לרוב!'

דבריו היו כטללי נוחם לנשמתה, והיא נתלתה בהם ככחבל הצלה. באחת התנחמה, זקפה קומתה ושבה לביתה כשלבנה מלא תקוה, סמוך ובטוח באמונת חכמים תמה כדרך נשים

צדקניות. הלא הרבי הבטיח, וכעת נותר רק לצפות להתגשמות ההבטחה במלואה.

לא חלפה כי אם תקופה קצרה, והבן הסורר נתקף הרהורי תשובה וביקש שוב את קרבת אלוקי ישראל. הוא זנח במפתיע את דרכו הרעה וניתק כל קשר לעולם המנוכר שבחוץ, שב לבית עמו והחלטה גמלה בו - לשוב במשנה מרץ לדת אבותיו ולדרך בה חונך משכבר הימים.

'רוח הקודש היא זו!' ציינו בהתפעלות מקורבי הרבי בפניו, והוא נד בראשו בביטול. 'לא ולא. בשעה שפנתה אליי אמו של הנער, ראיתי כי אין בכוחה לשאת את הצער והכאב הנורא, ובהיות שלא היה בידי לעזור לה במאומה, חפצתי להועיל לנפשה ולנחמה ולו לתקופה קצרה. אי לכך, וביודעי שאילולא כן תמאן היא להינחם, הבטחתי לה כי עד ישוב בנה לדרך הישר.'

'אולם לאחר שהבטחתי כן', המשיך הרבי וגילה טפח מכוחו הגדול, 'התחוויר לי כי עלול לצאת מכך חילול השם נורא. מה יאמרו הבריות, אם יידעו שהרבי מקופיטשניץ הבטיח, והבטחתו שבה ריקם?'

'התחלתי אפוא להתפלל על כך מעומק לבי', חתם את דבריו, 'שיחוס הבורא יתברך וירחם על נשמה אומללה זו שהתרחקה מכור מחצבתה, ועל אותה יהודייה שאינה מסוגלת לשאת את הכאב האיום. ואכן, שמע ה' יתברך לקול תפילותיי והביא הרהורי תשובה ללבו של הנער!...'

פנינים מתורנו

באופן מיוחד ביאר רבנו, ויותר מכך - המחיש ושימש בעצמו מופת ודוגמה לדברי המשנה: **"דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת"** (אבות פ"ב מ"א).

היה זה באחת הפעמים בהם שהה רבנו בארץ הקודש, ובמהלך שהותו ביקר את מחותנו פוסק הדור **הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך**, אשר בנו **הגאון ר' מרדכי** נשא את נכדת רבנו.

ר' שלמה זלמן נרגש עד מאד מהביקור וטרח לכבדו בכל דרך שהיא, ובצאתם מהביקור הנכבד ליווה את רבנו עד הרחוב וניצב להמתין יחד עמו למונית, כשהוא מציע עבורו כסא לישיבה בזמן ההמתנה. אולם הרבי, במפתיע, סרב בכל תוקף לשבת. זאת הגם שהיה זקן בא בימים, ואף ממחותנו ר' שלמה זלמן היה מבוגר ביותר משני עשורים, וחרף הפצרותיו הרבות של ר' שלמה זלמן, כמו גם של משמשי בקודש. בראותו כי ר' שלמה זלמן נבוך מסירובו, ניאות להסביר.

'המשנה מלמדת אותנו כי עין רואה את כל מעשינו, פתח ואמר, 'הרי הדבר משול למצלמה, העוקבת אחר כל מעשי האדם ומתעדת אותו בכל רגע נתון. בבוא עת האדם להתייצב לפני בית דין של מעלה, או אז יציגו לפניו את כל אותן 'תמונות' ויראו לו כיצד נהג בכל רגע בחייו.'

'כעת, אמרו נא', פנה למחותנו, **'האם לא אבוש למראה תמונה שכזו, בה אני יושב - ואילו ר' שלמה זלמן עומד?'**...

ובהרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק שביעי: רבינו בסאלי שנות הבצורת תפ"א - תפ"ד

וכך יספר לימים רבי שמואל ב"ר שאול אבן דנאן, שהיה עד ראייה לנוראות התקופה ההיא:

"חם לבי בקרבי לספר את דברי הרעב והמהומות אשר קרה לנו בזמנינו זה, עד היום יום חמישי עשרה בטבת משנת התפ"ד".

"משנת תפ"א היינו בצער הגשמים זה שלש שנים, והשנה הזאת היא הרביעית שנה אחר שנה שלא ירדו גשמים כ"א מעט מזוער בסוף החורף מאדר הסמוך לניסן והלאה. ושנה זו לא ירדו כל עיקר עד שיבשו כל האילנות הזיתים והגפנים והתאנים וכתרו אותם לעצים, והחטה הולכת ומתיקרת. ובשנה שעברה היא שנת תפ"ג... בחודש אדר הסמוך לניסן היתה שוה החטה מאה וחמשה ושלשים אוקיות לסחפא... ובמכנאס וסלא ובצפרו עשו עצרת גדולה, והוציאו ס"ח, ולא נענו בו ביום, אלא לאח"כ וירדו גשמי רצון סוף אדר ב', שלשה ימים. ומר"ח ניסן ירדו השערים והיתה החטה שוה עד ששים אוקיות לסחפא, ותו"מ חזר והוסיף ועולה עד היום יום עשרה בטבת מאה וחמשה ושלשים אוקיות לסחפא, ועד עצירה גדולה כזו לא הגענו, ואם באתי לספר הצרות והמרורות שעברו עלינו בפאס יכלה הזמן והמה לא יכלו..."

"ומי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי על חללי פאס העדינה, איכה היתה קריה נאמנה, מלאתי משפט מבתי כנסיות ובתי מדרשות ות"ח יושבים על משמרתם וקוראין גמרות כסדרן, ועכשיו הם מפוזרים ומפורדים בגבעות ובהרים, בכפרים ובערים, לשאול אוכל לנפשם ולחזר על הפתחים, שומו שמים על זאת ושערו, חרבו מאד בתי כנסיות ואין מוצאין עשרה לכל דבר שבקדושה. ובלילה אנו מתפללין באפילה ואפילו נר אחד לאורה לא השיגה יד הקהלה..."

"...ובני אדם נשתנו פניהם ומראיהם, חשך משחור תארם וצפד עורם על בשרם, מזי רעב מושלכים ברחובות ובשוקים ואין דורש ואין מבקש, בני פאס היקרים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרס, חבקו אשפתות ומנקרים במ כתרנגולים, ועיני ראו ולא זר מי שלוקח בידו הקרניים והטלפים ומוצץ וגוזז בהם כגוזז את הפת ומכניסם בחיקו ומכסה אותם, אוי לעינים שכך רואות, והנשים היקרות והצנועות ערומים יחפים מכוסים בבלויי הסחבות והם מחזרים על החנויות... ובשנים הנזכרות מתו ברעב בכל שנה קרוב לשני אלפים כמו שהם מפונקסין אצל בעלי החברה בפנקסם, והמירו דתם אנשים ונשים וטף ובחורים ובתולדות קרוב לאלף".

"אוי נא לנו כי שתים רעות עשה עמי, יוקר השער וחסרון כיס, ומיעוט השפע. בית המטבחים הם סגורים ואין שוחטים בכל השבוע כלל ובערב שבת שוחטים בהמה אחת, ואין נמכר אפילו מחציתה מאין קונים, ובמקום אשרי העם - איכה יועם. שאני הייתי שוחט בכל שבוע יותר מעשרים בהמות גדולות בבית המטבחים מלבד הכבשים והעזים, ומלבד מה שהיו שוחטים בעלי בתים בבתיהם, ומלבד תרנגולים ובני יונה יותר מאלף בכל ערב שבת, וקרוב לארבע שנים שהייתי שוחט תרנגולים אני לבדי במדינת פאס יע"א, והייתי גובה שני פרוטות לכל תרנגול, והייתי מקבץ שנים עשר אוקיות ויותר בכל שבוע, לזכות העניים, וזה שלש שנים שאינם שוחטים בכל המדינה אפילו אחת בכל שבוע..."

המשך בשבוע הבא

פניני אור החיים

אוהבי ה' שנאו רע

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי:
(במדבר כה יא)

תנאי הכרחי בכפרת העוון, אומר בעל האור החיים הקדוש - הוא להיפרד מהתאוה לחטא.

אדם שנכשל בעבירה, ואפילו רק במחשבה, "כל עוד שלא נפרד מהחוטא תאוות הדבר ותשוקתו אליו, הוא מושלל מהכפרה".

אם העבירה יכולה לבעור בקרבו, איך יתנתק מהעבירה.

זו הסיבה, מבאר האור החיים הקדוש, שציווה ה' לאבד כל נען נחמד של המדיינים, כל מעיין מתוק וכל טוב הבא מהם.

הדרך להתנתק מהרע, הוא לתעב אותו. לשנוא את הרע, ולאהוב את הטוב. אוהבי ה' שנאו רעו.

ותן שכר טוב

בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפנה משפחת הפוני:
(במדבר כו כג)

פלוגי זכה במפעל הפיס! אלמוני הצליח בעסקיו:

אנשים גורפים שכר רב, ומרוויחים. האמנם כך?!

אומר האור החיים הקדוש בפסוק "בני יששכר":

שמו של עוסק התורה נקרא "יששכר", וכמו מכריז ואומר: זהו השכר האמיתי.

ובלשונו הנפלאה של האור החיים:

כי דווקא זה ישנו לשכר, וכל חוץ ממנו 'מה יתרון לאדם בכל עמלו'.

'אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר.

האם יש בזמנונו דבר שדינו ככלי שרת?

בני יששכר למשפחתם תולע

משפחת התולעי לפנה משפחת הפוני:

(במדבר כו כג)

אחת מהמשפחות של יששכר, משפחת לומדי התורה, נקראת בשם 'פנה', והתורה אומרת 'לפנה משפחת הפוני'.

כשמתבוננים עולה התמיהה, מדוע התנוססה כאן האות נו"ן. בכל משפחה ומשפחה מתווספת האות ה"א בתחילתה, ואות יו"ד בסופה, לדוגמה לחנוך - משפחת החנוכי, וכאן נוספת עוד אות נו"ן, שאינה שייכת לשם.

מדוע?

מבאר האור החיים הקדוש: 'פנה' הוא לשון פה. וזאת אומרת התורה, אתם שבט יששכר, עליכם לפנות - פוני לשון פניו - לפנות את הפה מכל דבר שאינו ראוי, גם מחשבות ודברים בטלים, וכדבריו המפורסמים והמפעמיים של האור החיים הקדוש:

ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו במ בקודש, כי אין קדושה בקדושת התורה, ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חול, הגם שאין בהם דברים האסורים. פה העוסק בתורה.

הזהירות הנדרשת מתלמידי החכמים

לישוב משפחת הישבי לשמרן

משפחת השמרני: (במדבר כו כד)

משפחה נוספת משבט יששכר, שבט לומדי התורה, היא משפחת 'שמרן'.

מביא כאן האור החיים הקדוש רמז נאה:

אשריך שזכית ללמוד תורה, אולם עליך לדעת כי בתור לומד תורה, אתה מתחייב לתוספת שמירה משאר המון העם.

בגמרא מובאים דברי רבא, שתלמיד חכם הלוקח בשר מאת הקצב ולא משלם מייד, גם זה נחשב לחילול השם, כיוון שעלולים ללמוד ממנו ללול בגול.

זה הרמז בשם 'שמרן' הנמנה על שבט יששכר, לזרז את החכם לומד התורה, לשמור על עצמו באופן מיוחד, ולקדש במעשיו שם שמים.

המשך בעמוד ג'

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת

ששה בנים היו לו להרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א. הצעיר שביניהם היה הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זיע"א. צדיק גדול היה רבי מרדכי פייביש ושקנתו הייתה לשיחה בפי כל. מורגל היה בפיו: 'משתיקה לא מתעייפים'. והוא הסביר את כוונת דבריו בפרשו את דברי חז"ל במשנת אבות (פי"ג מ"א): 'סייג לחכמה שתיקה'. 'סייג' הוא הדבר המקיף את התוכן הפנימי, כמו גן של אילנות חמד שהוא מוקף בסיוג וגדר שלא יכנסו לתוכו, וכמו הסייג כן החכמה, גם היא חייבת להיות מוקפת וגדורה. ובמה? בשתיקה! (התפליין עמוד 151).

סיפר הרה"ק הישמח ישראל מאלכסנדר זיע"א, שהיה מן ה'חדר' הווארקאי, לאברכים שנכנסו אליו לשמוע דברי חסידות: אבי ז"ל לקחני פעם לביאלה, אל הרה"ק רבי בעריש מביאלה זיע"א וביקשו שיאמר לי דברי חסידות, נענה הרה"ק מביאלה ואמר: הייתי אצל רבי בווארקי לילה שלם, הרבה שחק, אני שמעתי, אך לא עניתי. ופעם אחרת אצל רבי בעריש מן השלחן ואמר: 'עברתי מבחן קשה, הרבי חדר ובחן את כל אברי, ואני עניתי על כל דבר', בעת אשר אף הגה לא נשמע מפי הרבי ב'שלחן' ההוא. אף כשהיה נפגש עם גדולי הדור היה שותק כדרכו, אך הם הבינו את שתיקתו והיו משוחחים ביניהם בשתיקה. פעם נפגש עם הרה"ק רבי אלעזר מקוזניץ זיע"א וישבו יחדיו כשעה תמימה מבלי להוציא הגה מפייהם בתום השעה, ענו ואמרו: מספיק, כבר שוחחנו, דיינו. ונפרדו (הצדיק השותק עמוד סה).

מעשה נשגב זה יובן על פי מה שכתב בצירור המור' (בראשית א כז ד"ה ובמדרש): כתיב (ישעיהו ג) 'וקרא זה אל זה, ומתרגמינן' ומקבלין דין מן דין, כי כל אחד מקבל מה שאומר חברו הגדול ממנו. ואחרי כן, אלו ואלו מקבלין עול מלכות שמים לעשות מאמר השם שהוא עליון על כולם. וזהו 'להקדיש ליצורם בנחת רוח' (ברכת יצור), רצה לומר ברצון שלם, כי הם אין להם פה לדבר, כאומרו (תהלים יט ד), 'אין אומר ואין דברים' וכו'. וזהו 'בשפה ברורה ונונעמה קדושה', לפי שיש שני מיני דיבור, דיבור הפה ודיבור הלב, דכתיב (קהלת ב) 'אמרתני אני בלבי', ודבור הלב ומחשבתו מניע דיבור הפה. ואם כן, הדבור האמתי והברור והנבחר הוא דיבור הלב, וזהו הדיבור שהמלאכים מדברים בלבם וברצונם. וזהו 'בשפה ברורה' ונבחרת משתי הלשונות, והוא 'נועם שיח סוד שרפי קודש' שאומרים בנקדישך, שהוא הטוב והנעים שבלשונות, והוא שיח המלאכים שעושים רצון קוניהם בלבם ובמחשבתם. ולכן אמר 'כולם כאחד', רצה לומר בלב אחד עונים ואומרים קדוש קדוש קדוש.

מהרבה טעמים חביב היה סיגוף השתיקה על הרה"ק רבי לייבוש מאופולא זיע"א, תלמידם של החוזה מלובלין והיהודי הקדוש מפרשיסחא זיע"א, אחד מהם בוודאי קשור בפירוש המובא

בספרים משמו לפסוק 'שמחה לאיש במענה פיו' (משלי טו כג) כדלהלן: אף שכל עבודה להשי"ת צריך לעשותה בשמחה, מכל מקום האיש שבחר לעצמו דרך של סיגופים וצומות לזכך גופו אינו יכול להיות בשמחה בשלימות, כי קשים המה לגוף ומדוככים אותו. אבל איש המענה רק את פיו מדבר דיבורים אסורים ורק בדברי תורה ותפילה ימלל, איש כזה מסוגל להיות שרוי בשמחה תמיד, אחרי שבחר לו סיגוף כזה שאינו מחליש את הגוף מאומה וכוחותיו מלאים לעבודתו יתברך (לבנת אש עמוד לוט).

הפעם הראשונה שדרש הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א ליד שולחנו, כשהחליט להפסיק את שתיקתו, היתה בשבת פרשת בשלח. וכך פתח: כתוב (שמות יד ב) 'דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות, שמעתי רמו, שצריך להתיישב ולחנות קודם שיוציא פיו לחירות, לדבר ככל העולה על רוחו' (ראה פרי צדיק קונטרס עמלה של תורה אות א). כך נתן הסברה ותירוץ לשתיקתו הארוכה במשך כשלושים שנה ויותר, ובמימרא קצרה זו קיפל את כל אותן השנים של 'חנייתו הארוכה' ו'ישבו הדעת' לפני קבלו עליו את התפקיד הגדול של מנהיג חסידים (מגדולי החסידות עמוד כב).

והדברים יובנו ביתר שאת על פי ביאורו של ה'פרדס יוסף' (ויקרא יד ד) לדברי חז"ל במגילה (י"ח). מילה בסלע משתוקא בתרין, וקשה, אם שתיקה שווה תרין, המילה אינה שווה כלום, כיון דטוב יותר לשתוק ויהיה תרין. גם הוי ליה למימר ושתיקה בוא"ו. ורק דיש זמן לדיבור, וכמו שנאמר בקהלת (ג) 'עת לחשות ועת לדבר', וזה המילה באמת יקרה, ורק כשנמשכת משתיקה, הדינו שיתאפק כל כך עד שלא יהיה עוד באפשרי להתאפק. וזה, 'מילה בסלע' כשהיא נמשכת 'משתיקה', שווה המלה היא 'תרין'.

ויתירה מזה כתב הרה"ק בעל 'שפת אמת' זיע"א (סוכות תרנ"ד): כי כוחו של ישראל בפה... כי שבח הפה הוא בדיבור ובשתיקה כמו שאמרו 'מלה בסלע משתוקא בתרין'... ובאמת שני אלו תלוין זה בזה, כי כפי שמירת הפה, כך יכולין לפתוח הפה בתורה. וזה הרמז 'שפתים ישק משיב דברים נכוחים' (משלי כד כו). פירוש, המשק שפתותיו שלא לדבר דברים בטלים, הוא משיב דברים נכוחים.

פעם פללו ביניהם בחריפות רבה הרה"ק רבי מאיר מדזיקוב זיע"א בעל 'אמרי נועם' ובנו חביבו הרה"ק בעל 'עטרת ישועה' זיע"א, כשליצידם ישב חתנו של האמרי נועם הרה"ק בעל אהבת ישראל מויזניץ זיע"א, שהיה אז אברך צעיר ועול ימים. האב והבן התנצחו בלימודם, ורבי ישראל עצמו שתק. לאחר שסיימו שאלו את החתן הצעיר אם הבין, והפריך להם רבי ישראל את כל הפלפול. אמר חמיו, לא על למדנותו תמה אני, אלא על שתיקתו המופלגת (תפארת שבמלכות עמ' 226).

האיר את עיניו רבינו האור החיים הקדוש זיע"א בפרשת השבוע (במדבר כו כג) בדברים נשגבים: ואומר 'משפחת הפוני', פירוש, שצריך לפנותו

ממותרות המורגשות גם מהשחוק ומדברים בטלים כי הם מונעים קיום התורה באדם. ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו, כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו במ בודש, כי אין קדושה כקדושת התורה, ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חול הגם שאין בהם דברים האסורים. והוא מה שרמזו במאמר 'לפוח' שהוא פה העמל בתורה שבו שוכן חצי שמו יתברך, 'משפחת הפוני', פירוש, צריך לפנות מפיו כל חוץ מהגות בתורה.

וכלשונו של רבינו יונה בפירושו למסכת אבות (פ"א מ"י): שלא ידבר בפה דברי תורה ודברים שכלו דברים של הבלי עולם שהיו החכמים הקדושים עושים עצמם ככלי שרת שאין משתמשין בהם דברים של חול.

והזהירות בדבר מפורשת בהרחבה בדברי רבינו הקדוש ר' משה אלשיך זיע"א (שמות כח לא): כלל הדברים כי כלי הדבור הן הם יהיו לבני ישראל כלי יקר משרתי אלהינו, העומדים יום ולילה לשרת במ את ה' מכל יתר אברי האדם, אל דמי להם. ומי בער לא ידע לדון קל וחומר ולומר: האם מלך בשר ודם יערב לו להשתמש בכלים מכלים אחד מעבדיו, האם לא יזהר וישמר האיש ההוא כל יתגאלו כליו בשום חלאה ואבק ועפר, כי אם יכבסם בנתר וירבה למו בורית, למען יהיו מגוהצים וזכים לשרת במ את המלך, והוא מלך אשר הנשמה טפלה לו והגוף עיקרו כי מחומר קרוץ ככל עובד אדמה. וקל וחומר בן בנו של קל וחומר עד נחדל לספור כי אין מספר לגדודי ההפרשים בינו לבין מלך מלכי המלכים אשר כל העולמות הוא בראם וכולם כאין נגדו, אשר ברוב חסידות ענוותנותו למעשה ידיו יסוף ישרתו בכלי חרש מחרשי אדמה פינו ולשונו ושפתינו אתנו, ובהם חחר להללו ולשבחו תמיד יתר מכל חלקי גיתנו, מי זה החי לא יתן אל לבו לזוהר לבלתי טמאם לבל ידבק במ מאומה מן החרם ולשמור לפיו מחסום מדבר אשר לא כתורת ה' ולשומרה בקדושה וטהרה. כי הם כלי הקדש בכלי צואים. ועיין שם בהמשך דבריו הנוראים.

וראה לשון השל"ה הקדוש (פרשת מטות): והפה שברא הקדוש ברוך הוא באדם לא בראו רק לספר שבחו וגדלו, והוא כלי מוכן להשתמש בו למלך הכבוד, וזהו שנאמר (תהלים קמה כא) 'תהלת ה' ידבר פי'. ולפיכך 'ככל היוצא מפיו יעשה'.

וכה דיבר החיד"א (יוסף תהלות יב ח): 'אמרות ה', אמרות טהורות, לפי שהפה והלשון כלי שרת לפני ה', ללמוד בתורה להתפלל ולהודות ולשבח, צריך שיהיו טהורים ובלי מום כמו הכלי שרת.

וראה דבר נפלא שכתב רבינו אפרים בפירושו על התורה (ריש פרשת וירא), 'ליתן טעם לשבח על המציצה בברית מילה: "וקבול דמה בכלי שרת, כך מילה מקבל דמה בפיו שהוא כלי שרת שבו משבח להקב"ה'.

יסוד חשיבותו של הפה ככלי שרת המיוחד לתורה כבר מצינו בירושלמי (שבת פ"א ה"ג): רבי שמעון בן יוחאי אמר, אילו היונא קאים על טורא דסיני בשעתא דאיתיהבת אורייתא לישראל, היונא מתבע קומי רחמנא דאיתברי להדין בר נשא תרין

חזוק של תומך התורה

בני זבולן למשפחתם לסדר משפחת הסרדי לאלון משפחת האלני ליהלאל משפחת היחלאלי: (במדבר כו ב)

אחרי משפחות יששכר, מונה התורה את משפחות זבולון.

האור החיים מוצא רמז בשמות משפחות זבולון, על חלקו הנפלא של זבולון, העומד לימין יששכר ומסייע בעדו, כדי שיוכל לעסוק בתורה.

'לסדר משפחת הסרדי, לאלון משפחת האלני'.

סרד, לשון סדר. כפי שמוצאים במקומות נוספים בתורה, כשב במקום כבש וכדומה. שבט זבולון, המסדר לפני יששכר כל הדרוש לו למונותיו, כדי שיוכל לעסוק בתורה, וזכה להיות 'לארון', ארון הוא לשון חזק.

ומהיכן חזקו, מתמיכת התורה.

עץ חיים היא למחזיקים בה'.

מעלת מידת הבושה

ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחת מנשה בן יוסף ואלה שמות בנותיו מחלה נעה וחקלה ומלקה ותרצה: ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה פתח אהל מועד לאמר: (במדבר כו א-ב)

צדקניות וחכמניות היו בנות צלפחד.

כאשר קרבו לטעון את דבריהן לפני משה רבינו, אומרת התורה 'ותקרבנה בנות צלפחד וגו', למשפחות מנשה בן יוסף, ותעמדנה לפני משה וגו'.

האם אין זו כפילות? ותקרבנה, ותעמדנה.

כאן מלמד אותנו האור החיים הקדוש דבר גדול.

מי שיש לו בושה לא מגיע ברגע אחד, מתקרב אל משה רבינו, ומתחיל לטעון את טענותיו.

לעמוד באומץ ולהכריז על מה שאתה רוצה, זה לא בהכרח מורה על אופי טוב ומידות נאצלות.

אדרבה, חז"ל הקדושים אומרים 'למען תהיה יראתו על פניכם - זו הבושה'.

וכך מבאר האור החיים הקדוש:

הכפילות של ותקרבנה, ותעמדנה, מורה שביישניות היו.

קודם שבאו לפני משה, נתקברו לפני גדולי השבטים (וזה מרומז במילים 'למשפחות מנשה').

רק אחרי שהרצו את הדברים לפני גדולי השבט שלהן, הרגישו אפשרות לעמוד לפני משה. 'דבר זה ממדת הבושה'.

של דיבורים אחרים, כאשר באמת כל עניין קדושת וכח הפה הוא רק מהר סיני שקיבלו את התורה, ועל כן אמר 'קאים', כי אז קמה וגם נצבה כח הדיבור.

נמצינו למדים, שלא זו בלבד שחובה על כל יהודי להיזהר מלהעלות על דל שפתיו דיבורים אסורים, לשון הרע ורכילות והמסתעף מהם, ליצנות וכיעור והדומה להם, וכך גם להישמר מכל משמר שלא לשוח בדברי חולין בשעת התפילה וקריאת התורה וכיוצא בזה.

מלבד זאת עלינו לזכור ולהפנים כי חובה חלה על כל אדם - לקדש עצמו במותר לו אף בעניין זה, ולהתייחס לפיו כאל כלי שרת וקודש קדשים.

"כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שחו"ל מלמדנו הנביא עמוס (ד, יג), ועל כך דורשים חז"ל דבר מבהיל (מדרש הגדול שמות ז, ח): "כנגד מי אמרו עמוס למקרא הזה, לא אמרו אלא כנגד שבחו וגדולתו שלהקב", שבשעה שאדם עולה במחשבה ליברות גוזר עליו כמה שיחות הוא ישיח וכמה דברות הוא ידבר".

מכך הסיקו הקדמונים, כי במידה והאדם מנצל עד תום את מכסת הדיבורים שנגזרו לו משמים, הרי הוא מסתכן בנפשו ומביא לכך שיסיים את זמנו בעולם.

עד כדי כך, שהגה"ק ר' אברהם בן ר' חיים פלאגי זצ"ל (בספרו 'ברך את אברהם' פרשת כי תצא דרוש ד) תולה בכך את העובדה שנשים מסתלקות מן העולם בצעירותן יותר מן הגברים, זאת משום שכבר אמרו חז"ל (קידושין מט, ב): "עשרה קבים שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים", ועובדה זו היא הגורמת להן להסתלק מן העולם בצעירותן.

ישב פעם הכהן הגדול מאחיו מרן ה'חפץ חיים' זיע"א במוסקבה ביתר רוסיה ושוחח עם גביר אחד, מעשירי דורו המופלגים אשר תמך רבות בעולם התורה, ודן עמו בעניינים העומדים על הפרק לתועלת בני הישיבות.

אל החפץ חיים התלווה חתנו הגאון ר' צבי הירש לוינסון זצ"ל, ואף הוא עסק בצרכי ציבור ועסק באותה העת בניסוח מברק דחוף.

עלות שליחת הודעה באמצעות מברק, כידוע, היתה לא מעטה וגרמה למשתמשים בשירות זה לחשוב פעמיים על כל מילה שנוסחה, להשמיט משפטים מיותרים ולחשב כל אות, תוך ניסיון ניכר לצמצם ככל האפשר במילים על מנת לחסוך בהוצאות שליחת המברק.

במהלך שיחתו של החפץ חיים עם אותו גביר, חש רבנו כי השיחה נוטה לכיוון שלילי וכי קיים סיכון להיגרר לדיבורים אסורים ולשון הרע.

נתע החפץ חיים, הזדעזע ועצר באחת את השיחה. 'ראה נא' החווה כלפי חתנו שעסק בניסוח המברק, 'עד כמה מדקדקים בני אדם בניסוח מברק וכמה תשומת לב מוקדשת לכל מילה, כמה מאמץ הם מקדישים כדי לוודא שלא נכתבה מילה אחת מיותרת'.

'ואם בענייני ממון והוצאה כספית בלבד כך הדבר' הטעים החפץ חיים, 'על אחת כמה וכמה וקל וחומר בן בנו של קל וחומר כשמדובר במילים היוצאות מהפה, כאלה שיכול להיגרם כתוצאה מהם נזק בדיני ממונות ונפשות ומי יודע עד כמה!'

(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

פומין. חד דיהוי לעי באוריתא, וחד דיתעבד בה כל צורכיי. וחזר ואמר, מה אין חד הוא לית עלמא יכול קאים ביה מן דילטוריא דיליה, אילו הוון תריי על אחת כמה וכמה. [-רשב"י אמר, אילו הייתי נוכח על הר סיני בזמן שניתנה תורה לישראל, הייתי תובע מלפני הקדוש ברוך הוא שיברא לאדם שני פיות, אחד שיעסוק בתורה, ואחד שישתמש בו לשאר צרכיו. וחזר ואמר ומה אם פה אחד הוא, אין העולם יכול לעמוד בו מפני לשון הרע שמוציא, אילו היו שני פיות על אחת כמה וכמה].

והיה הרה"ק הפני מנחם זיע"א מקשה על דברי הירושלמי, הרי כשם שעתה שישנו פה אחד אין כל כך ריבוי דילטוריא, כי בשעה שהפה מדבר בתפילה או אוכל אינו יכול לדבר לשון הרע, כמו כן היה יכול השי"ת לברוא לאדם שתי פיות, ובשעה שאחד נפתח השני יהיה סתום, וממילא לא תהיה הדילטוריא גדולה יותר, ואף גם זאת שיהיה פה מיוחד לדברי קדושה.

ועל כן היה מבאר את עומק דברי הרשב"י כך: ומה אין חד הוא לית עלמא יכיל קאים ביה, היינו מה אם אותו הפה שעסק בתורה ותפילה ודברי חסידות והגיע מתוך כך ליראת שמים ולטהרת הלב ולחיות דקדושה, מכל מקום יכול הוא עצמו לבוא לידי כך שישלוט בו הסט"א להיות ברשות לבו ויבוא לידי חטא ודברים בטלים למאכלות ומאוויים האסורים או לאכילה ושתייה שאינם באופן הראוי ובשיעור הנכון, דברים הגורמים לפגם וקלקול לדברי התורה שלמד, על אחת כמה וכמה אילו היה נברא פה מיוחד לגשמיות לאכילה ושתייה ושיחה בלבד, ולא היתה לו כלל שייכות לתורה ולתפילה ולדברי קדושה, עד כמה הוא היה מאוס. אמנם עכשיו שנברא האדם עם פה אחד הרי זה למעלייתא, שבאותו הפה שעוסק בתורה ותפילה ועל ידי זה מקבל חיות מהשי"ת מצד הקדושה, בו עצמו יאכל וישתה וידבר צרכיו.

וכך הוסיף ופירש את דברי התנא דבי אליהו (פכ"ו): אם לא זכה אדם לבקש רחמים על דברי תורה שיכנסו לתוך מעיו, מכל מקום יבקש רחמים על אכילה ושתייה יתירה שלא יכנסו לתוך מעיו. והביא בשם אביו הרה"ק האמרי אמת זיע"א לפרש שאכילה ושתייה בקדושה נעשים הם עצמם תורה. אך הוסיף כי לפי הביאור הנזכר יובן זאת ביותר, כי הנה האכילה והשתיה היתירה והדברים בטלים מגשמים את הגוף והינם מתנגדים ומפריעים לדברי תורה ותפילה, אולם מאידך כאשר הפה עוסק בתורה ותפילה הרי זה משפיע גם על המאכל ומשתה שעוברים דרך אותו הפה שיהיו כראוי.

בדברים הללו, ועל פי דבריו הקדושים של רבינו ה'אור החיים' הקדוש זיע"א כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו במ בקודש כי אין קדושה כקדושת התורה, יובנו ביותר דברי רבי שמעון בן יוחאי שאמר 'אילו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאיתיהבת אוריתא לישראל הוינא מתבע קומי רחמנא דאיתברי להדין בר גשא תרין פומין'. כי אע"פ שהפה לא נברא במעמד הר סיני כי אם בששת ימי בראשית, והיה ראוי יותר לומר 'אילו הוינא בששת ימי בראשית', אולם מאחר ועיקר המכוון בדבריו שהפה של לומדי תורה יהיה זך וטהור, לכן אמר רשב"י 'אילו הוינא קאים בטורא דסיני', כי באותו זמן היה ראוי לבקש שהפה שדינו ככלי שרת יהיה זך לגמרי ללא תערובת

מתיבתא אור החיים

תפלת שוחה עמוקה פי זרות ולשון מדברת גדולות קטרת לפניו והם כלי גללים מגואלים, ואיך יערב לפניו יתברך נב לשון אנשי לצון ולא יצוץ על קולו וחבל מעשה ידיו. ומי האיש אשר לא ישים הדברים האלה על לבו ויקרענו לשנים עשר קרעים ותרדנה עיניו דמעה ויתמרמר ויאמר בקול מר אוי לי כי נדמתי כי איש טמא שפתים אנכי, כי ה' אלהים נתן לי לשון למודים וכלי יקר שפתי דעת טהורים וברים לעבוד בם את ה' אשר בהמה שמן חלקי בתורה ומצות, ואוי לי על שברי נחלה מנתי, אנה אוליך את חרפתי כי כלי הקדש אשר בם בחר ה' לעבדו טמאתים כמתים, זעם מלאותם, ותחת עשותי בהם שרפי קדש פרקליטים בראתי משחיתים, ובלעדי הרעה הגדולה כי פעלתי עולה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, כי איך אשא פני אל האדון ה', כי כל העבודה אשר עבדתי, שונה הלכות ותפלות ותשבחות, הלא היו בכלי טמא ועבד אויל הייתי לפניו. עייש עוד שהארץ בזה. וראה בספר ראשון לציון על משלי (א), שהביא רבינו את האלשי"ך, ומתארו 'חד בדרא'.

וראה עוד בחתם סופר (ויקרא יד ב): איתא פ"ק דע"ז (י"ט ע"ב) וברבה מכריז ר' אלכסנדר מאן בעי חיי מאן בעי חיי, כי אין רוב הצדיקים רוצים בחיי עוה"ז בעצם כ"א להיות לו צידה לעוה"ב, כי יפה שעת אחת קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז, אך קדושי עליונים חפצים בחיי עוה"ז יותר ויותר כי יפה שעה אחת בתורה ובמעט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב (אבות פ"ד כ"ב), אך זהו דוקא לשומר פיו ולשונו מכל דיבור רע, כי פיו זהו שביל התורה היוצאת ונכנסת דרך פיו, והיינו הכרות ר' אלכסנדר מאן בעי חיי מאן בעי חיי, שיהי נוח לו חיי עוה"ז מכל חיי עוה"ב, והיינו מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, כי רוב החפצים חיים אמתיים אינם אוהבים ימים לראות טוב העוה"ז, כי יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז (אבות שם), וא"כ מי האיש החפץ חיים וגם אוהב ימים לראות טוב (חיי העוה"ז), ואמר נצור לשונך מרע וכ'.

בשם משמואל (פרשת מטות תר"ע) בשם האבני נור. וראה בספר ראשית חכמה (שער הקדושה פרק יג) שמביא בשם מהר"י אבוהב בספרו מנורת המאור, ובתו"ד כתב: על כן יש לו לאדם לטהר פיו מלדבר נבלה, כי לא נברא הפה הקדוש אלא לדבר קדושה. וכן כתב האלשיך (שמות כח לא), וז"ל: כלל הדברים כי כלי הדבור הן הם יהיו לבני ישראל כלי יקר משרתי אלהינו, העומדים יום ולילה לשרת בם את ה' מכל יתר אברי האדם, אל דמי להם. ומי בער לא ידע לדון קל וחומר ולומר האם מלך בשר ודם יערב לו להשתמש בכלים מכלים אחד מעבדיו, האם לא יזהר וישמר האיש ההוא כל יתגאלו כליו בשום חלאה ואבק ועפר, כי אם יכבסם בנתר וירבה למו בורית למען יהיו מגוהצים וזכים לשרת בם את המלך, והוא מלך אשר הנשמה טפלה לו והגוף עיקרו כי מחומר קרוץ ככל עובד אדמה. וקל וחומר בן בנו של קל וחומר עד נהדל לספור כי אין מספר לגדודי הפרשים בינו לבין מלך מלכי המלכים אשר כל העולמות הוא בראם וכולם כאין נגדו, אשר ברוב חסידות ענותותו למעשה ידיו יכסוף ישרתו בכלי חרש מחרשי אדמה פינו ולשונו ושפתיו אתנו, ובהם בחר להללו ולשבחו תמיד יתר מכל חלקי גויתנו, מי זה החי לא יתן אל לבו ליהרר בלבתי טמאם לבל ידבק בם מאומה מן החרם ולשמור לפיו מחסום מדבר דבר אשר לא תורתו ה' ולשומרה בקדושה וטהרה. כי הם כלי הקדש אשר ישרת בם את המלך הקדוש ולא ישרתו בכלי צואים. כי איך תכון

כתב רבינו (במדבר כו כג): ואמרו משפחת הפוני פירוש שצריך לפנותו ממותרות המורגשות גם מהשחוק ומדברים בטלים כי הם מונעים קיום התורה באדם, ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו בם בקדוש כי אין קדושה כקדושת התורה ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חול הגם שאין בהם דברים העמל בתורה שבו שוכן חצי שמו יתברך, משפחת הפוני פירוש צריך לפנות מפיו כל חוץ מהגות בתורה ובה נכללים חלק אחד מהמ"ח מעלות שהם במיעוט שיחה במיעוט שחוק במיעוט תענוג וכדומה להם שבענף המותרות.

ובברכת שמעון כתב שהכוונה לדברי רבינו יונה באבות (פ"א מ"י), שכינוהו רבותינו 'החסיד', שכתב: שמעון בנו אומר כל ימי גדלתי בין החכמים, וראיתי והבינתי בכל המדות החשובות ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, כבר פירש רמב"ם ז"ל בענין השתיקה, כי בדבר שיש לאדם נזק בו מכל צד או אם יש בו ריוח מצד אחר ונזק מצד אחר, לא הוצרך רשב"ג להזהיר בזה, כי כל אדם יזהר ממנו אם שומר נפשו מצרה. אלא אפילו בדבור שאין לאדם נזק בו כלל וכלו ריוח כמי שמדבר בעסקיו ובצורך גופו ובצורך פרנסתו צריך למעט בדבור ושלא יאריך בו אך כדי סיפוקו. ואין צריך לומר בדבר של הבל ושאינו מעלה ולא מוריד שאין לאדם לזכרו כלל. וכן אמרו בירושלמי (ברכות פ"א ה"ב) אמר רבי שמעון בן לקיש [יוחאי] אלו הוינא בטורא דסיני בעינא תרי פומי, הדר אמר השתא דלית לן אלא חד לא יכילנא למיצל נפשין מלישנא בישא כל שכן אי הוה לן תרין. רצה לומר שלא ידבר בפה דברי תורה ודברים שכלו דברים של הבלי עולם, שהיו החכמים הקדושים עושים עצמן ככלי שרת שאין משתמשים בהם דברים של חול. והיינו דאמרינן בגמרא דבני מערבא כל פטטיא בישין בר מפטטיא דאורייתא טב. ויש שגורסין כל כרביא בישין בר מכרביא דאורייתא טב. פירוש כרביא חרישא, לומר שכל הדברים והמחשבות שאדם משתדל בהם בעולם הזה הכל הבל ורעות רוח לבד ממחשבת התורה ומעשה ה' כי נורא הוא. ועיין עוד

גם אתם זכותם לישועה זכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

מידי שבת בשבתו

לכבוד מערכת אור הישועות
שלום וברכה.

אני נוהגת ללמוד מידי שבת את פירוש "אור החיים" על התורה.

לפני כשבוועיים בתי נבדקה ונמצאה חיובית בבדיקת קורונה. כל המשפחה נבדקה מגדול ועד קטן מאחר והיא שהתה עימנו בשבוע עוד קודם הבדיקה. ביום רביעי עשינו את הבדיקות, ואמרו לנו שמקסימום ביום שישי יהיה תשובות.

היינו במתח והתפללנו לדי' שהבדיקות של בני הבית יצאו שליליות.

ביום שישי הגיעו רק חלק מהבדיקות וברוך ה' שהן היו שליליות. את התשובה שלי ושל הילדים הקטנים עוד לא קיבלנו ביום שישי וכך נכנסנו לשבת. יש לציין שמהלך יום שישי ושבת הרגשתי חולשה והייתי בטוחה שנבדקתי מהבת. אני גם זו שמגישה לה לחדר ומפנה. התפללתי לדי' שזכות רבנו אור החיים הקדוש תגן עלינו ונקבל תשובות שכולם בסדר...

במהלך השבת למדתי כהרגלי את פירוש אור החיים על התורה והמשכתי עם הלימוד עד מוצאי שבת. במוצאי שבת הגיעו התשובות אחת אחרי השניה בהפרשים של זמן ובמתח נורא. ב"ה כולם בסדר ונמצאו בריאים.

זה ממש היה נס ופלא גם לאור העובדה שהרגשתי לא טוב, וגם לאור העובדה שהילדה היתה איתנו כמעט שבוע עד שידענו שנבדקה.

זכות תורת רבנו הגנה עלינו ויהי יצון שגם ביתי רות תחי' תזכה להבריא, ונבשר תמיד בשורות טובות.

מאיה. ש.

[השם המלא שמור במערכת]

מחוברים לחיים

לשמיעת שיעורים ודרשות

חייגו: 03-617-1077

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזרניץ שליט"א
(ליל שישי
פרשת פינחס - תש"ע
ביהמ"ד באר ישראל)

גיליון ל"ז
פרשת פינחס
תשפ"ז

בקנאו את קנאתי

מה היא קנאות ראויה ♦ פינחס זה אליהו מבשר טוב משמיים שלום

כל ישראל, לאמר להם' פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו וגו' ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי'. והכוונה בציווי אמירה זו, כדי שיכירו את פעולתו הטובה של פנחס, וכדי שלא ישנאוהו בשביל הריגת הנשיא של שבט שמעון, וכן במה שנגרם מחמתו כן שהמלאך הרג מהם רבים, כאומרם ז"ל (במדב"ר כ כה) שכאשר עמדו בני שבט שמעון לפגוע בפנחס, ירד המלאך ונגף בהם, לכן אמר ה' למשה שידוע לבני ישראל מפעל הטוב שעשה עמהם, כי אדרבה בזכותו לא כילה את בני ישראל.

פנחס נתייחס אחר אהרן שמיידתו שלום

ואף בזה מציינו כמה וכמה פירושים, לבאר מה משמעות הענין שיחסו הכתוב אחר אהרן, ואיך סרה בזה תלונת בני ישראל מעליו, והנה מדברי חז"ל משמע שבזה שייחס הכתוב ואמר 'פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן', בזה נרמז מה שהשיב הקב"ה למלאכי השרת ואמר: הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא, משיב חימה בן משיב חימה הוא, וכפירוש רש"י שם: 'בן קנאי' - משבט לוי שקנא במעשה דינה, 'בן משיב חמה' - אהרן במעשה דקרח. וזהו שייחס אותו הכתוב ואמר: 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, כלומר, משיב חימה בן משיב חימה הוא.

אך לפי פשוטו יתכן עוד כי כונת הכתוב להודיע שפנחס בן אלעזר לא נתעטף בקנאות מתוך שתכונתו היתה תכונה של רוגז מצד הטבע, אלא אדרבה הוא נתייחס אחר אהרן, ללמדך שאחז במדותיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ורק מתוך כך עמד וקינא קנאת ה', והיא הקנאה הראויה והנרצית שכולה לשם שמים, ובזה נתבטלה אפוא תלונת בני ישראל שחשדוהו שיש במעשיו ח"ו איזו כונה שלא לשם שמים בלבד.

ב

בקנאו את קנאתי

פנחס קינא בעצמו ולא ע"י שליח

עוד זאת מצאנו כמה בחינות אחרות במעשהו של פנחס המלמדו כי קנאותו היתה מעולה לשבח בסולם מדרגות הקנאות, עד שבזכות זה זכה להשיב החימה מעל בני ישראל ולהצילם ח"ו מכליון, וכפי שפירש רבינו האור החיים הקדוש כי קנאת ה' צבאות היתה בלבבו ולא כל כוונה אחרת, ותדע לך שפנחס סיכן עצמו ולא נתיירא מבני שבטו, וכמו כן לא הסתיר את פעולתו מעיני אדם אלא עשהא לעיני קהל ועדה, ואכן, רק משום הדברים המופלאים הללו זכה שתשוב חמת ה' מישראל.

כדברים הללו ויותר מהם מצאנו לרבינו החתם סופר, שכתב כי אם היה קם איש אחר מישראל ועושה את מעשהו של פנחס ממש, אלא שהיתה כונתו ח"ו שלא לשם שמים, אזי לא בלבד שלא היה משיב החימה מעל ישראל, רק אדרבה, היה ח"ו מגביר ומבעיר האש,

שישה נסים נעשו לפנחס

מה עשה פנחס, נטל רומח בידו, שלף ממנו את הברזל ונשען על המקל, ועשה עצמו כמי שרוצה גם הוא לחטוא, עד שהניחוהו להיכנס.

ועל כך סיימו שם: אמר רבי יוחנן, שישה נסים נעשו לו לפנחס, אחד שהיה לו לזמרי לפרוש ולא פירש, ואחד שהיה לו לדבר ולא דיבר, ואחד שכוון בזכותו של איש ובנקבותה של אשה, ואחד שלא נשמטו מן הרומח, ואחד שבא מלאך והגביה את המשקוף, ואחד שבא מלאך והשחית בעם וכו'. בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להן [הקב"ה] הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא, משיב חימה בן משיב חימה הוא. התחילו שבטים מבזין אותו, ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל, בא הכתוב ויחסו 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן'. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הקדם לו שלום, שנאמר 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום'. עכ"ל הגמרא.

מדוע לא קיים משה ההלכה בעצמו

וכבר עמדו המפרשים כל אחד לפי דרכו, לאחר שהזכר משה מפי פנחס את ההלכה שהוא עצמו לימדו ברדתו מסיני, מדוע לא קיים ההלכה ופגע בו בעצמו. והן אמת כי מאת ה' היתה זאת שנתעלמה הלכה ממשה, כדי שיבא פנחס ויטול את הראוי לו וכמובא כאן בפירוש רש"י (פסוק ו), אמנם סוף סוף עדיין צריך ביאור, אחר שכבר נזכר משה ההלכה, מדוע לא קיימה בעצמו.

ואכן, רבים מהמפרשים נתנבאו בסגנון אחד, ופירשו כי משה רבינו לא היה יכול ללבוש מידת הקנאות ולפגוע בהם בעצמו, זאת משום מה שאירע קודם לכן, שמרי בן סלוא תפס לזכוי והביאה אצל משה, ודיבר אליו בגסות רוח באומרו: בת יתרו מי התיר לך, ומאחר שכבר ידענו כי הקנאות צריכה שתהא תמה וברה בלא כל דגנוד קל שבקלים של נגיעה או פנייה שאינם לשם שמים, שוב לא היה יכול משה לקנא קנאת ה' בשלימות הראויה, אחר שקודם לכן החציף זמרי פניו למולו וביקש להכלימו, כי בכך היה ח"ו פתחון פה לומר שעשה כן על מנת לתבוע עלבונו. ללמדך עד היכן מגיעים הדברים ומה גודל הזהירות הנדרשת מאת האדם בבואו לעטות מעטה קנאה, והדברים נוראים.

משה נצטוו לומר לישראל שפנחס השיב חמת ה'

ובאמת, כפי שכבר הזכרנו לעיל, גם מעשהו של פנחס לא חשבוהו הכל כמעשה לשם שמים, ואדרבה, השבטים היו מבזין אותו ואמרו: 'ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל', ולא ברואי אנוש בלבד ראו פסול במעשהו אלא גם מלאכי השרת בקשו לדחפו ולמונעו מזה, ולשם כך הוצרך הכתוב לייחסו תיכף אחר אהרן הכהן, להעיד כי ה' חפץ במעשהו.

וכך כתב רבינו האור החיים הקדוש בפתח הפרשה, כי השי"ת ציוה על משה רבינו לשבח את פנחס באזני

פרשתנו, פרשת פנחס, פותחת במתן שכרו של פנחס בן אלעזר על מעשה קנאותו הנזכר בפרשה הקודמת, ובדברי השי"ת למשה רבינו אודות מעלת זה המעשה: 'ידבר ה' אל משה לאמר. פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא בגי ישראלי בקנאתי. לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית קהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל'.

לדורי דורות נקראת הקנאות לשם שמים על שמו של פנחס, והמקנאים לדבר ה' תולים מעשיהם בקנאותו של פנחס, שלא חת ולא נתיירא להרוג בחרב נשיא בישראל על מנת לקנא קנאתו של הקב"ה, ולפיכך זכה למדרגה עליונה כל כך: 'בריתי היתה אתו החיים והשלום' (מלאכי ב ה).

א

קריינא דאינתרא

הבא לימלך אין מורין לו

בתחילת כל דברינו בענין קנאותו של פנחס ומתן שכרו, יש לנו להתבונן במעשה עצמו הנזכר בפרשת בלק, וכך נאמר שם (ממדבר כה ו-10): 'הנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל והמה בכים פתח אהל מועד. ויקרא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו. ויבא אחר איש ישראל אל הקבה ויידקר את שניהם את איש ישראל ואת האשה אל קבתה ותעצר המגפה מעל בני ישראל. ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף'.

אריכות רבה מצאנו בדברי חז"ל (סנהדרין פג) בבאור הכתובים הללו, ואמרו שם כי קנאי הבא לימלך בבית דין ובשעת מעשה, אם יפגע בו, אין מוריס לו, שלא נאמרה אלא למקנא מעצמו. ולא עוד, אלא שאם פירש זמרי והרגו פנחס, נהרג עליו נהפך זמרי והרגו לפנחס, אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא.

נתעלמה ממנו הלכה

ועוד דרשו שם, כי תחילת הדבר היתה בחטאם של בני שבט שמעון, וכאשר ציוה משה לשופטי ישראל להרוג את הנצמדים לבעל פעור, באו בני שמעון להתאונן אצל נשיא שבטם. מה עשה, נטל עמו את כזבי והלך אצל משה רבינו והתריס בפניו: 'בן עמרים, זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך'.

באותה שעה נתעלמה הלכה ממשה רבינו ולא ידע מה יעשה, על כן היו עומדים ובוכים, ואילו פנחס ראה מעשה ונזכר הלכה, ואמר לו למשה: 'אחי אבי אבא, לא כך לימדתי ברדתך מהר סיני, הבעל את הנכרית קנאין פוענין בו'. אמר לו: 'קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונוקא - קורא האגרת הוא עצמו יהיה השליח לקיומה'.

כי הקנאה כשאינה לשם שמים עונשה גדול רח"ל, ורק על ידי שעשה זאת פנחס, ונתחן לשם שמים בלבד ולא לקנא קנאת עצמו, אז זכה שיאמר עליו: 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי'.

עצם השבת החמה הוא שבת גדול

עוד זאת מבאר רבינו אור החיים הקדוש כי על ידי שהשיב פנחס חרון אף ה' מישראל - בזה פעל נחת רוח רב במרום. ומכלל הדברים עלה לנו כי השבת החימה מעל בני ישראל, היא השגת מדרגה נפלאה ביותר, כפי שכתב רבינו כי אחר שכבר יצתה החימה - שבת גדול הוא למי שעלה בידו להשיבה, וכפי שכתב עוד שעצם השבת חרון אף מעוררת נחת רוח הרבה לפניו יתברך. וכל זה לא אירע אלא מפני שקנאותו של פנחס היתה משונה ובנדלת משאר מעשיהם של המקנאים לדבר ה', שבפניהם דברו קנאת ה' צבאות אך בלבם היתה כונה אחרת רח"ל, ואילו פנחס השלים היטב את כל תנאי הקנאה על מנת שתהא רצויה ומשובחת.

משל מהבן איש חי בביאור מעלת קנאתו של פנחס

ובשולי הדבר, קודם שנפן להתבונן בענין השכר שזכה לו פנחס בגמול אותו מעשה, מן הראוי להביא הגנה משל אפלא שהביא הבן איש חי כדי לבאר גודל השבח של אותו קנאות, וכתב כך:

משל למלך שהלך לצוד ציד ביער והיה עמו ראש הגבורים של החיל שלו, ופגעו בו לסטים מזוינים להלחם בו, ותיכף רץ הגבור לקראתם וילחם בהם בכלי זין שבידו ויפילם חללים. והמלך לא נתן לו שכר ומתנה על הדבר הזה. והנה אחר כך נזדמן שהלך המלך לבדו לצוד ביער ולא היה עמו כי אם נער אחד שהוא משרת לפניו על השלחן, ופגעו בו לסטים. והנער בראותו כך לקח חרב מאת המלך ורץ כנגדם וילחם בהם ויפילם חללים ויתן לו המלך מתנה מאה אלף זהובים. אמרו לו עבדיו: למה לראשון לא נתת כלום ולזה נתת מתן רב כל כך. אמר להם, הראשון היה ראש הגבורים שלי וזו היא מלאכתו אשר עסק עשה מנערותו ובעבור זאת הלך עמי, על כן כשנלחם עשה דבר המוטל עליו ואין זה חידוש ופלא מצידו כדי שאתן לו מתנה על מעשיו. אך השני היה נער רך משרת על שולחני ואינו מלומד מלחמה ואין זה עסקו כי גם כלי זין לא היה נושא אתו ולקח חרב ממני ונלחם בנפשו לכך ראוי לתת לו מתנה.

והנמשל בזה מכוון על פנחס שאף הוא עשה שלא כהרגלו, ולכן בדין הוא שיטול שכרו, וכלשון הבן איש חי: דבא להגיד שבחו שעשה דבר שהוא זר ופלא מצדו, כי הוא בן כהנים שאין להם עסק במלחמה ואין מצוי בידם כלי מלחמה. ועוד, גם הוא מצד עצמו היה עצור לפני ה' בעמלה של תורה המתשתת כחו של אדם, ורחוק דבר זה שעשה מאתו לדקור שני גופים גסים וחזקים בבת אחת ברגע ברומח, ולשאת אותם מן אהלם עד פתח אהל מועד, ודבר זה אין ראוי לעשותו אלא אנשים שהם מלומדי מלחמה ועסקם בכך לעשות זאת מכח תגבורת הלב שלהם. לזה אמר 'ורא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן' שאביו ואביו אביו כהני ה' שהם רחוקים ממעשה המלחמה ומן כלים שלה ופרושים ממלאכה זו, ולכן מצד אבותיו רחוקה מעשה המלחמה הזאת שנלחם פנחס. ועוד, גם הוא עצמו נעצר לפני ה' בשיבת הסנהדרין הנקראים בשם עדה כדכתיב (במדבר לה כז-כח) 'ושפטו העדה' 'הוצילו העדה', ועל כן בטבע צריך שיהיה תי שח ואין לו תגבורת לב לעשות מעשה כזאת לדקור שני גופים חזקים בבת אחת. וזהו 'ויקם מתוך העדה' הוא מושב הסנהדרין ועם כל זה עשה דבר פלא זה 'ויקח רומח בידו וכו' וידקור את שניהם' וכו'. ואחר שהגיד הכתוב שמעשיו שעשה בדבר זה היה בדרך פלא חוץ לטבע, לכך אמר הקב"ה בדין הוא שיטול את שכרו. עכ"ל.

קנא קנאתי - בימי משה ובימי אהאב

אכן, אם היה חפצנו להוסיף ולהבין בשרוש מענין, מדוע זכה דוק פנחס לא לעזר למידת מסירות נפש זו, עד כדי כך שאמרו חז"ל 'שָׁרְפוּ לַיְדוּי שֶׁל מֹשֶׁה יְדֵי שִׁיבָא פִּינְחָס וַיְטוּל אֶת הָרְאוּי לוֹ, הֲרֵי לָנוּ עוֹד

כמה מאמרים נפלאים מרבינו האור החיים הקדוש בפרשתנו, אשר דבריו הם פתח ושער דרכו נבוא חדרי הטורקלין.

פנחס זה אליהו

הנה כבר גילו לנו חז"ל כי פינחס הוא אליהו הנביא, וכדאיאת בתרגום יונתן בפרשת וארא (שמות יח): 'פִּינְחָס הוּא אֱלִיָּהוּ פְּהֵנָא רַבָּא דְעֵתִיד לְמִשְׁתַּלְחָא לְגִלְוֵתָא דְיִשְׂרָאֵל בְּסוּף יוֹמָא'. ע"כ. ובזה פירשו רבותינו ז"ל מה שנאמר 'הנני נתון לו את בריתי שלום', כדאיאת בילקוט (רמז תשעא): אמר רבי שמעון בן לקיש, פינחס הוא אליהו, אמר לו הקב"ה, אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר (מלאכי ב ה) 'הֲגַה אֲנֹכִי שַׁלַּח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' וְגו' וְהַשִּׁיב לְב אָבוֹת עַל בְּנֵיהֶם'.

ובאמת, מידה זו של 'קנאה' ששורשה בפנחס מצאנוה גם ראינוה אצל אליהו הנביא בימי אחאב, שהבדיל עצמו לקום מתוך העדה ולקנא קנאת ה' על ההולכים אחר נביאי הבעל, ואף שם מטר עצמו בסכנה גדולה עבור כך עד שבקשו את נפשו לקחתה (ראה מלכים א' יט ט).

וכתב רבינו האור החיים הקדוש, כי בזכות מדת קנאה טהורה זו, שתחילתה בימי זמרי בן סלוא וסופה בימי אחאב מלך ישראל, בזכותה זכה אליהו הנביא להיות לעתיד לבוא מבשר טוב ומשמיע שלום לישראל, להודיעם על קץ הגלות ועל האוילה השלמה. מכל זה נמצינו למדים כי קנאותו של פנחס ואש

לדורי דורות נקראת הקנאות לשם שמים על שמו של פנחס, והמקנאים לדבר ה' תולים מעשיהם בקנאותו של פנחס, שלא חת ולא נתיירא להרוג בחרב נשיא בישראל על מנת לקנא קנאתו של הקב"ה

מלחמתו כנגד הסט"א, לא לשעתה בלבד היא, אלא יש לה שורש פנימי ההולך בכל הדורות.

זמרי לא נעקר משרשו ועדיין בשם ישראל יכונה

ועוד הוסיף רבינו האור החיים הקדוש, כי זמרי בן סלוא השחית את נפשו, נפש הישראלית, תיכף בשעת עשיית מעשהו, עד כדי כך שהוא נחשב 'מוכה' מקודם שהוכה על ידי פנחס, ולהדיא שנה כאן רבינו כי מן הסתם לא היה מיתתו מתוך תשובה, ולפיכך מלפתתו העבירה וקשורה בו ככלב גם בעולם הבא, כמבואר בדברי חז"ל. ברם, אחר הדברים הללו האמורים בדרך דרוש, הוסיף רבינו להאיר ענינו בדרך הפנימיות, ומתוך דבריו האמורים בזה נראה לכאורה לאיך גיסא, שסוף סוף היתה בחינת תיקון לנפשו של זמרי, 'ומיתתו טהרה נפשו'. ובזה פירש את לשון הכתוב 'ושם איש ישראל, הרי שאפילו אחר מעשה העבירה, עדיין בשם ישראל יכונה, הא למדת שלא נעקר משרשו אלא נשאר בכלל ישראל.

והנה בפירושו הראשון ביאר שבא הכתוב לומר ששם ישראל שהיה בו הוכה מכת מות, וכאן מבאר להיפך, שזמרי לא הוכה מכת מות לנפשו, אלא אדרבה כוונת הכתוב לרמז שסופו שיחזור לשרשו.

זמרי היה גדול וקדוש והשי"ת בחרו לנשיא

פלאות דברי רבינו האמורים עתה, בהם אנו מתוודעים לתחילת סודו וענינו של פנחס בקוממו מתוך העדה להרוג את זמרי בן סלוא. ואכן, כבר ידענו מדברי רבותינו ז"ל (סנהדרין פב) כי זמרי בן סלוא הוא שלומיאל בן צורישדי שנבחר על ידי השי"ת להיות נשיא שבת שמעון כאמור בראש ספר במדבר, והלא ברור כי לא נתמנה איש פשוט לנשיאותו, ואם כן יש להבין איך אירע כזאת, וכפי שמצינו לבעל 'שם שמואל' שכתב בלשונו הזהב:

יש לתמוה איך נלכדו ברשת זו שטמנו להם

הרשעים הללו אנשים כשרים וצדיקים כמותם דור באי הארץ. וביותר יש לתמוה על זמרי בן סלוא שהיה נשיא שבת מישראל שבדאי לא היו ממנים אנשים פשוטים לנשיאים, ובש"ס איתא שהוא שלומיאל בן צורישדי, איך איש גדול וקדוש כמוהו שהשם יתברך בחרו לנשיא כמפורש ריש פרשת במדבר יפול במעשה רע כזה ואיפה קדושתו וחסידותו. ע"כ.

ובאמת גם בדברי רבינו האור החיים הקדוש כאן מצינו שכתב כי אדרבה, כל גדולתו של פנחס היתה שלא נתיירא ולא נרתע מלהרוג את זמרי שהיה חשוב ומעולה בישראל, ויתירה מכך, אלמלא היה זמרי אדם גדול וחשוב - ואעפ"כ הרגו פנחס - לא היתה שבה החימה מעל בני ישראל רח"ל.

על כן יש להתבונן בשרוש זה החטא שנכשל בו זמרי, ולשם כך יש להניח עקבי רגלינו בדרך שסללו רבותינו יודעי ח"ן, ובתוכם גם רבינו האור החיים הקדוש, אשר הניח יסודות נשגבים בביאור הדברים.

ד

זיטב ממנו שבי

נורא בי עמרם

הנה מצינו באיזהו מקומן בדברי חכמינו ז"ל, מעשים נפלאים ונוראים המלמדים על גודל מלחמת היצר שהיתה דוקא אצל גדולי ישראל מופלגי התורה, ויש בתוכם מעשים שכמעט אין באפשר להבינם לפי דלות שכלנו, היאך נתגבר עליהם יצרם כל כך עד שבקשו ח"ו לעבור עבירות חמורות, והלא בראשי ישראל עסקינו, עיני העדה המופרשים ומובדלים מכל נדנד חטא ועון. והידוע בזה הוא מה דאיאת במסכת קידושין (פא.) על רב עמרם חסידא, שנתעצם יצרו בקרבו וניתנו בו כוחות עצומים שלא כדרך הטבע כדאיאת שם: שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוו יכלין בי עשרה למדלייא, והכל כדי שיכשל רח"ל בעבירה, וכל כך בערה בקרבו עד שהוצרך לבייש עצמו ברבים ולקרוא 'נורא בי עמרם' כדי שיבואו כולם לביתו ובכך ימנע מהחטא.

הכנעת היצר בכוח עצמו

ואכן, מעשה זה וכיוצא בו מורים כי דייקא אצל החסידים במעשיהם, פעמים שמשמים מגבירים עליהם יצרם באופן היוצא מדרך הטבע, ומטעם זה הוצרך רב עמרם לפעול אף הוא בדרך היוצא מגדר הרגיל, כי בלא זה לא היה נכנע, והנה מסירות נפש זו שהיתה בו לבייש ולבזות עצמו כל כך, הלא היא כשלעצמה מורה על גודל מעלתו ושלמותו. ובאמת כבר לימדנו רבינו האור החיים הקדוש (דברים יט ט) כי אין לו לאדם להשתמש בדרך זו לכתחילה ולבייש עצמו ברבים, אלא אם כן כלו כל הקיצין כמו שהיה אצל רב עמרם חסידא (ראה קדושין פא.).

אורו של משיח

יתירה הוסיף רבינו חז"ל במעשה דיהודה ותמר, שמלאכי מעלה נתעצמו מאוד להביא לידי מעשה זה. ואמרו כי 'הקב"ה זימן לו באופן מיוחד את המלאך הממונה על התאוה כדי שיטה דרכה אליה, ושם אנו מוצאים דבר מופלא ביותר, שהמלאך אנסו ליהודה כי מתחילה ועד סוף ממש, עד כדי כך שאמרו במדרש כי המעשה היה 'בעל כרחו' של יהודה, וכדאיאת בבראשית רבה: אמר רבי יוחנן, ביקש (-יהודה) לעבור, וזימן לו 'הקב"ה מלאך שהונו ממונה על התאוה. אמר לו, יהודה, היכן אתה הולך, מהיכן מלכים עומדים, מהיכן גדולים עומדים, ויט אליה אל הדרך', בעל כרחו שלא בטובתו. ע"כ.

וביאור הענין כפי שהאריכו בספרים הקדושים כי ממעשה יהודה ותמר נברא אורו של משיח, ולא היה יכול לצאת משיח מיהודה אם לא בדרך זו, כי ניצוץ קדושת משיח היה שבו במעמקי הקליפה, ואם לא שקירב עצמו יהודה לכך לא היה יכול להוציא ענף הקדושה ממקור הטומאה, ולפיכך אנסו המלאך למעשה זה.

'ותדבק נפשו בדינה'

והן נתפרשו הדברים באריכות רבה במאמר רבינו האור החיים הקדוש בפרשת ויחי, שם חקר וביאר זה

הענין הדק היטב, כי אדם הראשון הוא כמו אילן שבו היו תלויים כל הנשמות של הקדושה שיצאו לעולם. וכשחטא אדם ואכל מעץ הדעת, שלט בו חלק הרע, וישג' ממנו שבי לאין מספר, ונפלו הרבה נשמות לעמקי הקליפות. והניצוצות מתבררים על ידי ישראל, על ידי קיום המצוות ועסק התורה.

אך לפעמים יתבררו הניצוצות באופן אחר, והוא שנפש הטומאה אונסת את נפש הקדושה להיבדק בה, בכך תוציא ותברר את הנפש שהיא ממין הקדושה שנשבת בין הקליפות. והוא סוד 'ותדבק נפשו בדינה בת יעקב' (בראשית לד א), שהאבה הנפש של דינה הקדושה לאותה נפש קדושה וטהורה שהיא מינה, שהיתה נתונה ושבויה בתוך שכם, וכל ידי שנדבקה בדינה נפדתה משיבה ויצאה מתוך הטומאה. ואמרו רבותינו ז"ל (ליקוטי תורה ס) כי נפש זו שבררה דינה היא נפש רבי חנינא בן תרדיון, והוא רמז מה שנאמר שם (פסוק כא) 'והארץ הנה רחבת ידים', כי רחבת ראתי אשתי תיבות של רבי חנינא בן תרדיון.

פנמים שבמצעות דבר מוננה ביותר תצא הקדושה מהקליפה

ובכלל דבר זה גם כן, מה שמצינו עוד כי לפעמים באמצעות דבר מגונה ביותר יחבר ויסכים השבאי שהוא סמאל הקרוי 'אדם בלעל', להוציא מתחת ידו נפש הקדושה ששבויה בידו במקום הקליפה, ואינו מוציאה אלא על ידי דבר מגונה דהיינו באופן של ביאת איסור, שהיא בחינת העון שיהיה יותר מגונה. וזה לך האות והסימן לכך, שהרי רות המואביה יצתה מזנות אב ובתו, וכן נעמה העמונית שהיתה אמו של רחבעם בן שלמה, ששתיהן יצאו מעמון ומואב שבאו לעולם על ידי הזנות של לוט עם בנותיו. ואצל רות שנשמתה היתה גבוהה יותר, שזכתה להיות אמה של מלכות בית דוד, היה צורך בעון מזהם ביותר בשל להוציאה מן הקליפה, מה שאין כן אצל נעמה שהיתה בדרגה פחותה הימנה, לא היה צורך בעון מכוער כל כך.

ה זמרי בן סלוא

זחיר מתנים או תיש

יסוד נורא זה שגילה לנו רבינו החיים הקדוש הרי הוא כזוהר ופתח בהבנת מעשה הארץ בן סלוא, שכן כתבו רבותינו המקובלים כי בכזבי בת צור, שהיתה בתו של בלק מלך מואב, היה טמון ניצוץ קדוש עד למאוד, ומאחר שהיה צריך ניצוץ זה להיפדות ולצאת מתוך הקליפה - לפיכך נתאוו זמרי ליקרב אליה וכפי שעוד יבואר להלן על פי תורת האר"ז.

אך קודם לכן יש לידע כי מלבד ענין זה, היתה במעשיו של זמרי בן סלוא עוד כוונה עמוקה מאוד, כי במעשהו מסר עצמו להציל את כל ישראל, ויבואר בהקדם מה שאמרו במסכת סנהדרין (פב): אמר רב נחמן אמר רב מאי דכתיב (משלי ל לא) 'זֶזִיר מְתַנֵּים או תֵּישׁ וּמְלַךְ אֶלְקוּם עוֹמֵר' - ארבע מאות ועשרים וארבע בעילות בעל אותו רשע אותו היום, והמתין לו פנחס עד שתשש כחו, והוא אינו יודע שמלך אלקום עמו [ופנחס לא היה יודע שהקדוש ברוך הוא ששמו מלך אלקום, עמו, שלא היה צריך להמתין שיתשש כחו (ה"ש)]. ע"כ. והנה דברי הגמרא מופלאים למעיין מאוד, הן כי זמרי בן סלוא היה נשיא שבט מישראל ואיך הגיע לפחיתות כזו, וכיצד נתאוו כזאת למעלה מכח אנושי.

זמרי 'השאל' עצמו לעבירה לפי שעה בלבד

אכן פשר הענין מבואר בספר שפתי צדיק, שם האריך בכמה מקומות בפרשתו בכללות מעשה זה, והוא מעלה ומחדש כי כל מעשה זמרי היה כדי להציל את ישראל מחטא, כי בראות זמרי את גודל הניסיון שהיו מצויים בו מבנות מדין נתאמץ ולקח על עצמו כל אותם הניסיונות ובכך הצילם מזה.

ובבואנו לסדר דברי השפתי צדיק, הרי שיש להקדים תחילה דעתו הברורה שבדאי עשה זמרי תשובה על מעשיו והגיע אל התיקון, ושלא כדברי רבינו האור החיים בפירושו הראשון. וביתר אריכות פירש שם על פי מה דאיתא בגמרא

(סנהדרין ס) שזמרי בן סלוא הוא 'שאל בן הכנענית' הנזכר בחומש בראשית (מו י), ואמרו שם כי נקרא 'שאל' על שם 'שהשאל עצמו לעבירה', והביא שם בשפתי צדיק בשם הרה"ק הר"ב מפרשיסחא שפירש כי כל חטא זה היה אצל זמרי בבחינת 'שאלה', היינו שבניקרו לא היה ח"ו כלל במצב שפל זה, ורק אותה שעה גרמה לו.

זמרי היה מיוודי מצרים והכיר את יעקב אבינו

אלא שבכל זה עדיין לא נתבאר מה באמת היתה הסיבה שהביאתו לחטאו, ואכן, עיקר החידוש הוא בהמשך דברי השפתי צדיק, שם מצינו דברים נפלאים שהם כאלוהי אור המאירה והולכת בהבנת הפרשה, ותחילת דבריו בתמיחה האמורה היאך יתכן שיפול נשיא שבט שמעון במעשה נבלה כזה, אשר כפי דברי חכמינו ז"ל הקדושים היה שלומיאל בן צורישידי שהיה נשיא שבט שמעון והוא שאלו בן הכנענית, ממש בן שמעון בן יעקב אבינו ע"ה, והיה מיוודי מצרים והכיר פני קודש הקדשים יעקב אבינו ע"ה, וכבר עליו מאתים חמישים שנים, איך שייך חס ושלום שילך לנבלה כזו.

זמרי לקח עצמו כל מלחמות היצר של ישראל

ומפרש שם כך: חנני השם יתברך על פי ששמעתי מפי צדיקי רבותינו הקדושים ז"ל, כשהיו מסבבים במדינה האחים הקדושים רבי אלימלך ורבי זושא זצ"ל, ועשו הרבה בעלי תשובה, ובא היצר הרע בדמות שחור ועמד לפניהם כחומה משמים עד לארץ, ואיים עליהם שאם לא יתפרדו לבל לילך עוד ביחד אזי יפנה מכל עסקיו ורק עליהם להכשילם חס ושלום, ומאז לא ראו איש לאחיו כל ימי חייהם. ובכן, כמו שיש דרך ליצר לבקש ליתן לו רשות שיתחוב כל כוחו בשני

בדאי השיג זמרי בן סלוא שיש בתאוה זו איזה ניצוץ קדוש השרוי במעמקי הקליפה שיש להעלותו, והבין כי החלק הנשגב השבוי במלחמות רשע הוא מה שגרם שימשכו בני שבטו אחר התאוה המגונה, ומטעם זה דייקא לקח על עצמו כל קושי הנסיון ועמד ללחום מלחמת היצר של כולם

צדיקים ויסוד כל העולם, כן ומכל שכן שיש רשות לצדיק לקבל על עצמו כל מלחמות היצר. וכאשר ראה שלומיאל שנופלים ישראל ובפרט בני שבטו כזבובים חס ושולים, על ידי מעין שטים שהיה מוכן לזנות חס ושולים, לקח על עצמו כל מלחמות היצר, ואף שלא גמר לעמוד בנסיון, מכל מקום אין הכתוב מקפח שכן כל בריה, לכך כתיב 'מבני ישראל בא' שהתעורר בו חמלה על כלל ישראל וחשב להצילם על ידי ירידתו, ומסתמא עשה טובה למנוע כמה נפשות שלא נכשלו עוד כי משך כל הסטרא אחרא וכל הנסיון על עצמו, ולא עמד בנסיון, ומכל מקום אחר פטירתו קראו הכתוב 'ושם איש ישראל' להורות שלא אבד זכותו מה שנתכוון להטיב לכלל ישראל. ע"כ.

אכן לבסוף לא עלתה בידו, ונכשל ונפל רח"ל. אך מאחר שהיה במדרגה זו, לפיכך, גם אחר שנעשה לו הדבר כפח יקוש ונכשל בו, עכ"ז שב בתשובה והסכים למסור נפשו ולמות, ומהאי טעמא לא קם אחר פנחס להורגו.

וכדמות איה לדברים יש להביא מספר הזוהר הקדוש (ה"ר רלז), דהנה בשפתי צדיק כתב כי מסתמא עשה זמרי בן סלוא טובה למנוע כמה נפשות שלא נכשלו עוד, ובאמת מצינו בזוהר הקדוש כי מכלל ישראל עצמם לא נפל איש במגיפה וכל כ"ד אלף שמתו לא היו אלא מן הערב רב שנתערב בתוך שבט שמעון.

זמרי ביקש לתקן ניצוץ קדושה שהיה שבוי בקליפה

ברם, לכשנבוא לירד אחר שורש הדברים, להבין מה היה גודל הנסיון שנפלו בו בני שבטו של זמרי, עד כדי

כך שביקש זמרי למסור נפשו וליקח על עצמו מלחמת היצר של כולם, הלא בין נבין כי בודאי השיג זמרי בן סלוא שיש בתאוה זו איזה ניצוץ קדוש השרוי במעמקי הקליפה שיש להעלותו, והבין כי החלק הנשגב השבוי במלחמות רשע הוא מה שגרם שימשכו בני שבטו אחר התאוה המגונה, ומטעם זה דייקא לקח על עצמו כל קושי הנסיון ועמד ללחום מלחמת היצר של כולם, כי סבר לתקן בזה הניצוץ ההוא ולשבר כח הקליפה כאשר יבואר.

תיקון זמרי בן סלוא

שורש זמרי ותיקונו

הנה אמרו חז"ל כי זמרי בן סלוא הוא ניהו 'שאלו בן הכנענית' אשר נמנה בתורה עם בניו של שמעון, ומצינו בבראשית רבה כי זמרי נולד לשמעון מנישואיו עם דינה אחר מעשה שכם.

והנה כתב הרמ"ע מפאנו דבר תעלומה מכשוננו של עולם, והוא כי תיקונו של זמרי בן סלוא היה בנשמת התנא הקדוש רבי עקיבא בן יוסף, ואלו דבריו בספר גלגולי נשמות (אות כ): **כזבי היא איזבל, ותיקונה היתה אשת טורנוטרופוס דהוא אשת רבי עקיבא, וידוע כי איזבל היתה רודפת את אליהו שהוא פינחס להנמס ממנו. וזמרי הוא רבי עקיבא והוא תקונו, וכזבי תיקונה במטרוניתא. וזמרי הוא היה בן דינה קודם שנשאה שמעון. והכ"ד אלף שהמית משבט שמעון בשכם [בשטים], הם הכ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו שלא חלקו כבוד זה לזה, בזכרם עון שטים שלא הוטררו ממנו, עד אשר יחדיו יכלו ומתו מותא תניינא. עכ"ל.**

וכענין זה הובא בליקוט ראובני בשם עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו, כי כזבי היה גלגול דינה וזמרי גלגול שכם, ורבי עקיבא היה ניצוץ מנשמת זמרי והוא שכם בן חמור, וזה סוד 'מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור' (פסחים טז). ע"כ.

כידור נשמת רבי חנינא בן תרדיון

מקודם שנוסיף להתבונן בשאר דברי הרמ"ע מפאנו, זאת עולה לנו כי רבי עקיבא וכ"ד אלף תלמידיו היו תיקון לזמרי בן סלוא ולשאר המתים משבט שמעון, ובימיהם הגיע תיקון זה הפגם לשלימותו. ולכשנתבונן נמצא כאן ענין נפלא, והוא בהקדם המובא לעיל מתורת רבינו האור החיים הקדוש שכתב בשם מקובלים כי במעשה שכם בן חמור עם דינה, שָׁאַבָה נפש דינה את חלק הקדושה שהיה שבוי בנפש הטמאה של שכם, וכתב רבינו כי ניצוץ קדושה זה הלא הוא נשמת התנא הקדוש רבי חנינא בן תרדיון.

נשמות הרוגי מלכות ירדו במעשה שכם לתקן חטא המכירה שהיה באותו מקום

והדברים מופלאים מאוד, כי הנה מכל האמור למדנו שממעשה שכם עם דינה נתגלגלה ירידת נשמתם של שנים מעשרה הרוגי מלכות, הלא הם רבי חנינא בן תרדיון ורבי עקיבא. וסוד הדבר הוא על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל על העיר שכם (סנהדרין קב): תנא משום רבי יוסי, מקום מזומן לפורענות, בשכם עינו את דינה, בשכם מכרו אחיו את יוסף, בשכם נחלקה מלכות בית דוד. ע"כ. ומדבריהם נמצא כי שורש הפורענות הללו, עיניו דינה ומכירת יוסף, הוא בעיר שכם שהיתה מזומנת לכך.

ומעתה, הלא הדברים ידועים (ראה ז"ח סוף איכה) כי מיתת עשרה הרוגי מלכות באה לכפר על עון מכירת יוסף, כאשר כל אחד מהם מכון כנגד אחד מן האחים שהיה בשעת מכירה, ונמצאו איפוא הדברים מכונים היטב, כי הנה ממקום זה גופא - עיר שכם, שהוא שורש הפורענות, ממנו עצמו נתנוצצה בחינת התיקון לחטא מכירת יוסף, שהרי ירידת נשמת הרוגי מלכות הללו נתגלגלה על ידי מעשה שכם, וכמבואר לעיל.

ואם נפשו למצוא סמך לדברים, לידע כי יש קשר איתן בין הפורענות שאירעו בשכם וכן בין בחינת התיקון שלהם, ראה נא מה שהובא בפרקי דרבי אליעזר (פ"ח) כי ממעשה שכם עם דינה נולדה אסנת אשת יוסף הצדיק.

קידוש השם בדוגמת הרוגי מלכות

עכ"פ, מאחר שידענו כי תיקונו של זמרי הוא רבי עקיבא. שנהרג על קדושת השם והביא בזה תיקון לחטא מכירת יוסף, מעתה יבואר סוד הענין האמור שמזמרי מסר נפשו ליקח על עצמו מלחמת היצר של כל שבטו, כי הנה נוכחנו לדעת שכתיבון ופרענות דשכם נסבב ענין הרוגי מלכות, והיינו כי מלאכת תיקונם של הרוגי מלכות היתה על ידי שעלו מעלות רמות והשיגו השגות נפלאות במצות מסירות נפש על קידוש השם, כדאיאת (עבודה זרה יח.) על רבי חנינא בן תרדיון שהיה מקהיל קהילות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו, וכששרפוהו הקיפוהו בספר תורה והיה רואה גולין גשפין ואותיות פרוחות באויר, וכמו כל מציינו ברבי עקיבא שגילה לעולם בחינת מסירות נפש מופלאה, כאשר לימד תורה ברבים ולא נתיירא מן המלכות, וכך אמר לתלמידיו בשעה שנסרק בשרו במסרוק של ברזל: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, 'בכל נפש' אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו (ברכות סא.).

כיון שכך, כאשר ראה זמרי בן סלוא שהיה מזקני ישראל ומגדולי הדור את התיקון הגדול שעתיד לצאת מנשמתו, בחינת מסירות נפש מופלאה שבזכותה נתקן ענין מכירת יוסף, על כן ביקש בעצמו לפעול כזאת ולחרף נפשו כנגד היצר הרע למען קדושת השם, ולפיכך כשראה שבני שבטו נמשכים ונופלים רח"ל ביקש למסור נפשו וליקח על עצמו מלחמת כולם כדי להשיג בעצמו התיקון הנזכר, עד שלבסוף 'תשש כוחו', שהוא רמז להפסד והנפילה שאירע בסופו של דבר בעבור זה כמבואר למעלה.

איך אירע שנידת מצד הקדושה

בזה אנו שבים אל ראש כל דברינו בענין מעלת הקנאות של פנחס שהיתה לשם שמים בשלימות ממש, ללא כל פניה אחרת ואפילו קלה שבקלות, דהנה, כמבואר, זמרי הלך בכונה טובה ליקח על עצמו מלחמת היצר של שבטו ולהביא בחינת התיקון של רבי עקיבא וחבריו, וכפי שנתבאר, הלא הוא היה נשיא שבט בישראל שנתמנה מפי ה', וצפה ברוחו בעיניו נשגבים שאינם נראים לפשוטי עם, ובראותו גודל התיקון הנחבא שם נמשכה נפשו למעלה מדרך הטבע, אולם עכ"ל היה בסופו חטא ונפילה גדולה, וחכמינו ז"ל כינוהו בשם רשע, כמו שאמרו 'תכ"ד בעילות בעל אותו רשע'. ובודאי יש לעמוד על סוד הדבר, איך אירע כזאת ומה היתה בחינת החטא שנשכל בו.

וביותר יש להבין פשר החילוק בין מעשה זה לבין מעשה יהודה ותמר, שאף הוא היה נראה בעיני בשר כחטא, אמנם חז"ל לימדונו שהמלאך אנסו, כי מזה ברא הקב"ה אורו של משיח ונחשב לו ליהודה כבעל כרחו ממש, כי התכלית היתה להוציא יקר מזולל ולהציל טרף ממלתעות רשע, והדברים צ"ב.

פגם דק ככוונת עטיית המעשה

אך ביאור הענין כי באמת כחוט השערה היה בין התיקון הגמור שהשתוקק לו זמרי לבין המכשול אשר נוקש בו, ואכן, אם היה כל מעשהו לשם שמים ממש בלא חסרון קל שבקלים, אזי פשוט שהיה זוהר לתקן את יצרם של כל בני שבטו ולהשיג תיקון רב כנזכר, אולם בתוך כל פעולתו ושתרבו גם פרט מפרטי המעשה שהיה בו פסול, והוכיח כי המעשה אינו לשמים בלבד ומעורב בו איזו נגיעה דקה מן הדקה, ודין גרמא שתשש כוחו עד שירד מכל מדרגתו כאיש אשר נמשך אחר תאות גופו רח"ל.

משה נשא צפורה לתקן חטא קין

המעשה שהוכיח כן הוא מה שאמרו שם בגמרא שמזמרי תפשה בבולרייתה והביאה אצל משה, ואמר לו: בן עמרם, זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך. ע"כ. ולכאורה זה המאמר יש היטב להבינו, שהרי אם כפי האמור ביקש זמרי לתקן ולברר בחינה נשגבה כל כך - א"כ מהו ששאל כלפי משה: בת יתרו מי התיר לך, ולמה יכווננו דבריו. אכן, בדרך שדרכנו בה עד עתה נראה להוסיף ולפרש

עוד, על פי רזין קדישין שגילה הארז"ל (ראה שער הפסוקים פרשת בראשית דרוש ד') בענין מה שנשא משה את בת יתרו, שביאר כי נשמת משה הוא בחינת נשמת הבל כדאיאת בזוהר הקדוש, ואילו קין נתגלגל ביתרו, וכאשר נשא משה את צפורה בזה נתקן ענין החטא שחטא קין בהבל. ומעתה יבואר כי זהו שאמר זמרי למשה: בת יתרו מי התירה לך, כלומר, כשם שבגשיאת צפורה נתקן שורש קין על ידי שורש הבל, כך גם אפשר לתקן בכזבי המעשה שאירע בשכם מתחילתו ועד סופו, וכמבואר, שמזמרי וכזבי היה להם שורש במעשה שכם.

פנחס נבדל מזמרי בשלימות כוונתו

אבל עם כל זה, אף שבזדאי נתכוון זמרי להעיר ולעורר בדבר כונתו הנשגבה, אמנם עשיית הדבר באוושא ובפרסום בלשון שיש בה משום בזיון למשה רבינו ע"ה, הוא הענין הדק שאמצעותו נתברר כי לא היתה המלאכה כולה לשם שמים ונתערבו בה איזה פניות, ובהו 'תשש כוחו' ככל המבואר.

ובאותה שעה, כאשר נידח זמרי בן סלוא מצד הקדושה ונפל במצולות עון, או אז נתעורר כוחו הגדול של פנחס בן אלעזר, שבא לתקן הקלקול שאירע על ידי מעשה זמרי, וכמבואר בשפתי צדיק שבמיתתו של זמרי על ידי פנחס טהרה נפשו. כי כנגד מה שהיה אצל זמרי שלא היה הכל בשלימות המכוון לשם ה', לעומת זה בפנחס מצינו שזה היה כל עיקר בחינתו - שהיה כל מעשיו לשם שמים בלבד בלא כחל ובלא שרק, והיא מדתו הטהורה שבכוחה השיב חמת ה' מעל ישראל, ובזכותה זכה לברית כהונת עולם.

רמז שנתכוון מתחילה לטוב

ומה מאוד יומתק לפי זה מה שאמרו רבותינו ז"ל כי אם היה זמרי הורג לפנחס לא היה נהרג, בזה רמזו

כאשר ראה זמרי בן סלוא שהיה מזקני ישראל ומגדולי הדור את התיקון הגדול שעתיד לצאת מנשמתו, בחינת מסירות נפש מופלאה שבזכותה נתקן ענין מכירת יוסף, על כן ביקש בעצמו לפעול כזאת ולחרף נפשו כנגד היצר הרע למען קדושת השם

פנימיות הענין האמור, כי מאחר שהיה כאן פגם דק שבדק, א"כ מי באמת יש בידו להוכיח כוונתו של מי מהם היתה לשם שמים בשלימות, שהרי הכל הבינו כי לא בכדי באה לזמרי כזאת ובודאי יש כאן תיקון גדול למראית עין, ולפיכך, אם לא שהרגו פנחס לזמרי והתורה שיבחתו על מעשהו, היה אפשר לטעות ולדמות שזכה זמרי להציל טהור מטמא, וכעין שאמרו ביהודה שהמלאך אנסו, ולא כן הוא, כי באמת הכונה המטוהרת היתה במעשהו של פנחס ואילו זמרי תשש כוחו ונלכד במכמורת עון רח"ל.

יתירה מכך, הלא מצינו שאפילו מלאכי השרת היו מבקשין לדחפו לפנחס, כמובא לעיל מדברי המדרש שלא הניחו לו מלאכי השרת לפגוע בזמרי עד שצויה להם הקב"ה: הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא, משיב חימה בן משיב חימה הוא. וכן אמרו שם שכל שבטי ישראל היו מבזין אותו מתחילה על מעשהו עד שבא הכתוב ויחסו אחר אהרן, וכל זה יורה להאמור כי ההפרש בין השגת התיקון הנשגב לבין הירידה לשאול תחתית היה אצל זמרי כחוט השערה דק שבדק, ולפיכך הוצרך הכתוב ליחסו לפנחס אחר אהרן, להודיע כי כל מעשיו לשם שמים בתכלית השלימות, ומה שאין כן אצל זמרי.

רבי עקיבא ואשת טורנוסרפוס

רק שחק וזכה

אמנם, שלימות התיקון של זמרי היה אצל רבי

עקיבא - שורש תורה שבעל פה, וכמובא לעיל מדברי הרמ"ע מפאנו שתיקונה של זמרי - היא איזבל - היה באשת טורנוסרפוס שנתגיירה ונישאת לרבי עקיבא, וזמרי הוא רבי עקיבא והוא תיקונו.

וביאור הדברים הוא עם מה שאמרו במסכת עבודה זרה (כ.) אף רבי עקיבא ראה אשת טורנוסרפוס הרשע, רק שחק ובכה, רק - שהיתה באה מטיפה סרוחה, שחק - דעתידה דמגיירא ונסיב לה, בכה - דהאי שופרא בלי עפרא.

ונראה כי מה שבכה על 'האי שופרא דבלי בארעא', זה ירמוז על ניצוצין קדישין שהיו שבויים בקליפה זו, וממש כעין שמצינו אצל זמרי בן סלוא שהיה חפץ להעלות ולתקן חלק הקדושה שנפל ביד איש בליעל בדמות זמרי בת צור, כן שב הדבר ונשנה אצל רבי עקיבא, שאלא ראה כנגדו אלא 'האי שופרא דבלי בארעא' היינו ניצוצי קדושה שמקורם במקום גבוה מאוד שעתה ירדו ונשבו בקליפה משוקצה זו, ועל אורות עליונים אלו שירדו למקום החושך - עליהם בכה רבי עקיבא. אכן רבי עקיבא תיקן עתה מעשה זמרי ולא נכשל ח"ו באשת טורנוסרפוס שבאתה לשדלו בדרך חטא, אלא אדרבה רק כנגדה, לא נשאה עד שנתגיירה ואז זכה לברר אוכל מתוך פסולת ולהוציא בולעו מפיו דס"מ.

כ"ד אלף התלמידים לא נטהרו משיטים כי חסרו בבחי' השלום

ובזה נשוב אל הנזכר עוד לעיל מדברי הרמ"ע מפאנו, שכתב כי כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו - הם כ"ד אלף איש שמתו בשיטים, שלא נטהרו מעון שיטים עד שמתו מותא תניינא, והנראה לבאר בזה על פי מה שאמרו חז"ל (יבמות סב.) שמיתת תלמידי רבי עקיבא היתה משום שלא נהגו כבוד זה בזה, ועומק הענין כי כשם שניתנה לפינחס 'ברית שלום' מאת ה' אחר שתיקן קלקולו של זמרי, כך בבחינה זו היה גם אצל רבי עקיבא שזכה לבחינת שלום, ולפיכך כ"ד אלף התלמידים שהיו חסרים בבחינת השלום ולא נהגו כבוד זה בזה - מתו, כי היותם חסרים בבחינת השלום הרי זה מורה שלא נטהרו מעון שיטים ועדיין דבוק בהם מחטא זמרי בן סלוא, וכמבואר שבאמת לא נטהרו עד שמתו מותא תניינא.

והנה לך דברים ברורים שכתב בזה הרמ"ע מפאנו במקום אחר (מאמר אמ כל ח"א סי' כב) וז"ל: **שאינ שנתא חנם ושלילת השלום מצויה אלא בנשמות פגומות, וכל שכן אם בְּשֶׁכֶר בְּשֶׁלֹם אִישׁ בַּאֲחִיו, צֵא וְלַמַּד מִתְּלַמְדֵי רַבִּי עַקִּיבָא שֶׁלֹא חִלְקוּ כְבוֹד זֶה לְזֶה בְּזַכְרָם עוֹן שֵׁטִים שֶׁלֹא טִהַרוּ מִמֶּנּוּ עַד אֲשֶׁר יִחְדְּוּ יְקָלִיוֹן דְּמִיתוּ מוֹתָא תַנִּינָא בְּאוֹתוֹ פְּרָק.** עכ"ל.

ר"ע והמשת תלמידיו פעלו שלימות התיקון

אך מכל מקום, רבי עקיבא בעצמו זכה לתקן כל זה והעמיד אחר כך חמשה תלמידים שהם שורש כל תורה שבעל פה, ותורתם היא אחיזת בני ישראל במסירות נפש בכל ימי גלותם, וכל זה כאמור, כי דוקא בהיותו 'בן גרים', זכה לתקן עולם בקדושתו, וכאשר השלים נפשו ומסרה על קידוש שמו יתברך, אז נשלם התיקון, הן בפרטות בענין זמרי, והן בכללות, כמבואר לעיל שמיתתו באה לתקן מכירת יוסף שבגינה נגזרה גזרת הגלות על ישראל.

אליהו ז"ל נטפל לקבורתו של ר"ע

וראה נא דבר נפלא שמצאנו כי אליהו הנביא בעצמו טיפל בקבורתו של רבי עקיבא כדאיאת במדרש משלי, ואף זה יורה להאמור, דהנה רבי עקיבא הוא תיקון זמרי, בסוד פנחס זה אליהו.

ויהי רצון שנזכה במהרה לבואו של אליהו הנביא המבשר, ויקויים בנו מאמר הכתוב (ישעיה נב ז) 'מה נָאוּוּ עַל הַהָרִים רִגְלֵי מְבַשֵּׂר מְשִׁימֵע שְׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מְשִׁימֵע יְשׁוּעָה אִמְרו לְצִיּוֹן מַלְךְ אֶלְהֵיךָ', מבשר טוב ומשמיע שלום הוא אליהו הנביא, וכמו שהובטח: 'הנני נתון לך את בריתי שלום.' אכ"ר.

ספרי זהרונים

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
עשיעוריו ושיחותיו של
רבי ענחם מענדל פערנץ שליט"א

פרשת פינחס

שבת קודש

אכסוף נעים שבת
בקדושת השבת וסגולתה

ירא שבת

אמרו חכמינו ז"ל במסכת שבת (צו):
כי אותו יהודי שמצאוהו מקושש
עצים במדבר ביום השבת ומחללה,
היה צלפחד המוכר לנו מפרשת
פינחס, שזכה לבנות בלבד, ואחרי
מותו זכו בנותיו לחדש פרשה בתורה
בדיני נחלות, ובתרגום יונתן בן עזיאל
(במדבר טו לב) הובא שהתכוון צלפחד
לשם שמים ומסר עצמו למיתה על
מנת שידעו ישראל באיזה מיתה דנין
המחלל שבת.

ובאר הרב הקדוש רבי מנחם מענדל
מיוזניץ זי"ע בספרו 'צמח צדיק' (פר
שלה) את מהות הענין, כי יש העובד
את הבורא מאהבה ויש העובדו
מיראה, ומסירות נפשו של העובד
מיראה על מצוות התורה גדולה הרבה
יתר מזו של העובד מאהבה.

ועבודתו של צלפחד היתה מיראה,
כי המילה 'צלפחד' מורכבת מאותיות
צ-ל-פחד, שהיה לו פחד מהשם יתברך
ומהדר גאונו וחש תמיד תחת צל כנפי
השכינה, ולכן היה בו כח מסירות נפש
בלי גבול ופחד, ומסר נפשו כדי שידעו
ישראל לשמור השבת.

ובדומה לזה פרש רבנו החיד"א
בספרו 'נחל קדומים' (ד"ה וימצא איש)
כי צלפחד רצה להורות לישראל שגם
בשליש ושמונה השנים שהיו במדבר
היו מחויבים לשמור את השבת,
וכמו שכתבו רבותינו בעלי התוספות
במסכת בבא בתרא (קט: ד"ה אפילו
קטנה) שהיו ישראל אומרים שכיין
שנגזר עליהם שלא לנס לארץ מחמת
מעשה מרגלים שוב אינם מחויבים
במצוות. ורמז לכך שהמלה 'מקשש'
בגימטריא 'שבת ל"ח', שיש לשמור
השבת אף בשליש ושמונה שנות
המדבר.

דבר זה רמז אף בלשון הפסוק שטרח
לכתוב למה קושש אותו מחלל שבת,
והארץ לומר 'מקשש עצים' ולא
הסתפק בכתבית 'מקשש' בלבד, כי
התבה 'עצים' בתוספת מספר אחד
כנגד המנין הכולל עולה בגימטריא
'ירא'. כי כיון שהיה עובד את בוראו
מיראה מסר נפשו כדי שילמדו ישראל
לשמור את השבת.

ועוד כתב ה'צמח צדיק' בענין

על התורה

שלהבות קודש והגינות חכמה
עפרשת השבוע

השם יתברך יודע כי כשל כוחי, אך מה
שבכוחי לעשות הנני עושה בעצמי.

מחלוקת לשם מחלוקת

בספר 'ליקוטי יהודה' הובא בשמו של
הגאון הקדוש בעל 'חידושי הר"מ' מגור
זי"ע על הפסוק (במדבר כו ט): 'ובני אליאב
נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם
קריאי העדה אשר על משה ועל אהרן
בעדת קרח בהצתם על ה', ולכאורה לא
מובן, דתן ואבירם לא היו משבט לוי ולא
חשבו על עצמם, והתורה פרסמה שם
לדראון, ואילו מאתים וחמישים מקריבי
הקטורת התכוונו לעצמם והתורה חסה
על כבודם ולא פרסמה את שמותיהם.
ונראה כי יתכן עוד לסלוח לאדם שאינו
יכול להתגבר על יצרו ועל כבודו המדומה
ושואף לגדולות, אבל לבעל מחלוקת לשם
מחלוקת שאין לו טובת הנאה מזה אי
אפשר לסלוח ויש לפרסם שמו לגנאי.

סיפר הגאון רבי דוב בעריש מטשבין זצ"ל,
על מחלוקת גדולה שפרצה באמריקה
בין שני אישים חשובים בסכסוכים
שונים ובדינים ומשפטים, ולבסוף שקטה
המריבה ונעשה שלום ביניהם על ידי
שנדעו שהנדיב שתומך בהוצאות הדינים
ועורכי הדין, תומך ומסייע בכל צד הנופל
בכדי להמשיך מחלוקתם.

בני קהוד לא מתו

בספרו 'אגרא דכלה' הביא הגאון הקדוש
רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע,א, שם רבו
הרב הקדוש רבי מנחם מענדל מרימנוב
זי"ע"א על הפסוק (במדבר כו יא) 'ובני קרח
לא מתו': שמעתי מאת כבוד אדמו"ר הרב
הקדוש מהרמ"מ צצוק"ל, רמז הפסוק 'ובני
קרח לא מתו'. הגם כי קרח בעל המחלוקת
מת, עם כל זאת 'בני קרח' תלמידיו בעלי
המחלוקת 'לא מתו', כי בכל דור ודור יש
ניגוד מבעלי המחלוקת על הצדיקים
וההולכים בתוכם.

אמר רבינו חיים ויטאל זי"ע"א ('ספר הגלגלים'
פרק טו): מורי האר"י הקדוש זללה"ה היה
ניצוץ מנשמת משה רבינו עליו השלום.
והיה בצפת איש אחד בשכונתו שהיה
מכויש בכל מה שאמר.

עד שאמר לו מורי זלה"ה פעם אחת: עדיין
אתה מכוישני? אם הייתי רוצה הייתי
עושה שהארץ בולעת אותך, אלא שאין
כוונתי להזיק שום אדם.

ושאלתי אותו והפצתי בו, ואמר לי, שהוא
גלגול קרח, ובא לשמוע ממנו כדי לתקן

אליהו הנביא בלימוד התורה

רמז הגאון הקדוש ה'אביר יעקב' זי"ע"א
בפסוק 'פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן
השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו
את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני
ישראל בקנאתי' (במדבר כה יא), לנשמת
אליהו הנביא שניתנה לפנחס, ואליהו הוא
שמורה ומלמד תורה, וזה רמזו בראשי
התיבות 'בקנאתי' - ק'נה נ'שמת אליהו
ת'ורה י'ורה.

בעת שהיה הרב הקדוש ה'שר שלום'
מבעלזא זי"ע"א טרוד ועסוק בבנין בית
הכנסת, בא לבקר אחיו הרב רבי לייביש.
כשראה את אחיו עובד בעצמו בחומר
ובלבנים, לא מצא הדבר חן בעיניו והוכיח
על כך, הלא חז"ל אמרו כיון שנתמנה אדם
פרנס על הציבור אסור בעשיית מלאכה
בפני שלשה, מדוע אם כן אתה עובר על
דברי חז"ל?

השיב לו מהר"ש: "אחי יקירי, ידוע תדע
כי בהיותי עוד בשקאהל היו לי שני חברים
מובהקים אשר למדנו ביחד, וגילו לי מן
השמים שאם האדם לא ינוח ולא יישן אף
לילות כסדרם ויהא עוסק בתורה יכול הוא
להגיע אל השלמות האמיתית.

גמרנו בינינו להיות נעורים בלילות
ולעסוק בתורת ה'. חבר אחד נפרד מאתנו
אחרי שעברו כמה מאות לילות השני
נפרד ממני אחרי שמונה מאות לילות, כי
כשל כח הסבל מרוב הקדושה ולא יכול
היה לעמוד יותר ואנוכי נשארתי עומד על
משמתי לבדי.

בלילה האלף קמה רוח גדולה וחזקה,
מפרקת הרים ומשברת סלעים, ושברה
את כל חלונות בית המדרש. הנרות כבו
והחושך השתרר בו. מרוב פחד רציתי
ללכת לביתי אך הרוח עצרה בעדי. מרוב
צער ויגון התחלתי לבכות לפני ה' יתברך,
וברוב עמל ויגיעה באתי עד ארון הקודש.
פתחתי את הארון וצעקתי מנככי לבי
לפני הבורא ברוך הוא עד אשר ריחם עלי
והסערה שכחה.

לפתע בא אליהו הנביא זכור לטוב ולמד
אתי כל התורה כולה, וההלכה האחרונה
אשר למד עמי היתה הלכות בית הכנסת,
ואיך אמסור את המלאכה הקדושה הזו
ביד איש אחר?!

וסיים מהר"ש את דבריו: האמן לי, אחי
יקירי, כי לו היה לאל ידי הייתי בונה
בעצמי הכל מהמסד ועד הטפחות, רק

בכך יכולים אנו להבין מדוע זכו החשמונאים לנס החנוכה, שמצאו פך שמן טהור מונח בחותמו של כהן גדול ועל ידו הדליקו את מנורת המקדש. הרי לכאורה, כלל ברזל הוא שהאנס שלא היה ביכלתו לקים מצוה, פטרו הבורא מעונש מי שאינו מקים את המצוות (ע"ז נד.) וכיון שלא היה להם כלל שמן טהור פטורים היו מלהדליק, ומה צורך היה להם בנס?

אלא, כיון שחביבים היו עליהם מצוות התורה לקימם במסירות נפש, אף שלא היה זה נדרש מהם, חביב היה לפני הבורא לעשות להם נס כדי שיוכלו לקים המצוה.

הרי לנו שמסירות נפש למצוה, ובכלל זה מסירות נפש לשמירת השבת מסוגלת לאדם שיעשה הבורא נס על ידו.

כי יקריב מכם

אם עד עתה עסקנו בעניני מסירות נפש על שמירת השבת בפועל, מן הדין לראות את דברי בעל ה'שפת אמת' מגור (ויקרא תר"א), כי גדול כח השבת לעורר באדם עצמו את הרצון למסור את הנפש על קדושת שמו בכל רגע נתון.

כי אמרו חכמינו ז"ל (ויקרא ב"א) שעל ידי אמירת הפסוק 'ושחט אותו על ירך המזבח צפנה לפני ה' (ויקרא א יא) זוכר הקדוש ברוך הוא את עקדת יצחק.

ובאר הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור ז"ע בעל 'חדושי הרי"מ' כי עיקר מטרת הקרבן הוא הרצון למסור נפש על קדושת שמו יתברך, כענין עקדת יצחק, וזו הכונה המוסתרת בקרבן.

ורמז יש במלה 'צפנה' - שיש בקרבן כונה צפונה וחבויה המכוונת כנגד נפש האדם, שעליו לכוון שכשם שמקריב את נפש הבהמה על המזבח כן ראוי לו להקריב את נפשו על קדושת שמו.

ענין זה רמז נכדו בעל ה'שפת אמת' בכתוב 'כי יקריב מכם' (שם פסוק ב), שעיקר ההקרבה צריכה להיות מאת האדם עצמו שיהיה משועבד כולו תחת רצון הבורא.

ומפני כן לא היו קרבים ביום השבת קרבנות יחיד על גבי המזבח בבית המקדש, כי בשבת אין שיכת בחינת המעשה, כיון שנאסרו בה כל המלאכות, ולכן רצון האדם בלבד להיות מוסר נפשו להשם יתברך הוא הקרבן.

והוסיף ה'שפת אמת' עוד לברר (אמור תרמ"א), שעצם בטול המלאכה ב'שב ואל תעשה' הרי זה מסירות נפש על קדושת שמו יתברך.

כיון שכשם שלחלול השם אין שעור, ואף הפגום בדבר דק ביותר שאינו ראוי יש בזה משום חלול שמו יתברך, שכן אמרו חכמינו ז"ל במסכת יומא (פ). שהנהגת האדם נמדדת לפי מדרגתו בתורה ובמצות, וכפי שגדול יותר כן יש לו

את עצמו, אבל עדיין היה מחזיק במחלוקת כבראשונה.

פעם, שח הרב החסיד ר' דוד שוואגער, שהיה משמש בקודש אצל הרב הקדוש רבי ישראל מהוסיאטין זיע"א, מאמר זה בשם רבי חיים ויטאל, ואת קושיית הגאון החיד"א על כך, שהרי במסכת בבא בתרא (עד.), אמרו שקרח ועדתו שבו בתשובה, וממעמקי האדמה צועקים הם 'משה אמת ותורתו אמת והן בדאין', וכיצד ייתכן אם כן שבזמן כה מאוחר, בימי האריז"ל, נמצא ניצוץ מקרח שיחלוק על משה שבימיו, הוא האריז"ל, כיון שכבר נזכר בש"ס תשובת חרטתם וגם וידיים.

כשהציע את הדברים בפני רבו, נענה תיכף ומיד: שמעתי מחותני זקני, הרב הקדוש רבי אברהם יעקב מסדיגורא זיע"א, ששמע מוקני, אביו הצדיק הקדוש רבי ישראל מרוז"ן זיע"א, שדקדק בלשון הגמרא שהם אומרים 'והן בדאין', והיה להם לומר 'ואנחנו בדאין'.

אלא שבוז מעידה הגמרא שהם שקרנים, ואם כי הם אכן אומרים 'משה אמת ותורתו אמת' עם כל זאת הם כלל אינם אווזים בכך.

ולכן ראינו בכל דור כמה מיני קרח שחולקים על משה שבדורו ובעונותינו שרבו מרעה אל רעה יצאו לכפור בתורה מן השמים.

מיעוט שיהיה

האיר את עינינו רבנו האור החיים הקדוש זיע"א בפרשת השבוע (במדבר כו כג) בדברים נשגבים: ואמרו 'משפחת הפוני', פירוש, שצריך לפנותו ממותרות המורגשות גם מהשחוק ומדברים בטלים כי הם מונעים קיום התורה באדם.

ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו, כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו במ קדש, כי אין קדושה כקדושת התורה, ולזה אסור לדבר בו אפלו דברי חול הגם שאין בהם דברים האסורים. והוא מה שרמז במאמר 'פונה' שהוא פה העמל בתורה שבו שוכן חצי שמו יתברך, 'משפחת הפוני', פירוש, צריך לפנות מפיו כל חוץ מהגות בתורה.

וכלשונו של רבנו יונה בפירושו למסכת אבות (פ"א מ"ז): שלא ידבר בפה דברי תורה ודברים של הבלי עולם שהיו החכמים הקדושים עושים עצמן ככלי שרת שאין משתמשין בהם דברים של חול.

והזהירות בדבר מפורשת בהרחבה בדברי רבנו הקדוש רבי משה אלשיך זיע"א (שמות כה לא): כלל הדברים כי כלי הדבור הן הם יהיו לבני ישראל כלי יקר משרתי אלהינו, העומדים יום ולילה לשרת במ את ה' מכל יתר אברי האדם, אל דמי להם. ומי בער לא ידע לדון קל וחמר ולומר: האם מלך בשר ודם יערב לו להשתמש בכלים מכלים אחד מעבדיו, האם לא יזהר וישמר האיש ההוא בל יתגאלו כליו בשום חלאה ואבק ועפר? כי אם יכססם בנתר וירבה למו בורית, למען יהיו מוגזעים וזכים לשרת במ את המלך, והוא מלך אשר הנשמה ספלה לו והגוף עקרו כן וחומר קרוץ ככל עובד אדמה.

וקל וחמר בן בנו של קל וחומר עד נחל לספור כי אין מספר לגדודי הפרשים בינו לבין מלך מלכי המלכים אשר כל העולמות

הוא בראם וכולם כאין נגדו, אשר ברוב חסידות ענותנותו למעשה ידיו יסוף ישרתו בכלי חרש מחרשי אדמה פינו ולשונו ושפתינו אתנו, ובהם בחר להללו ולשבחו תמיד יותר מכל חלקי גותנו, מי זה החי לא יתן אל לבו לזהר בבלתי טמאם לבל ידבק במ מאומה מן החרם ולשמור לפיו מחסום מדבר דבר אשר לא כתורת ה' ולשמרה בקדשה וטהרה. כי הם כלי הקדש אשר ישרת במ את המלך הקדוש ולא ישרתו בכלים צואים. ועין שם בהמשך דבריו הנוראים.

ישב פעם הכהן הגדול מאחיו מרן החפץ חיים זיע"א במוסקבה בירת רוסיה ושוחח עם גביר אחד, מעשירי דורו המופלגים אשר תמך רבות בעולם התורה, ודן עמו בענינים העומדים על הפרק לתועלת בני הישיבות.

אל החפץ חיים התלוה חתנו הגאון רבי צבי הירש לוינסון זצ"ל, ואף הוא עסק בצרכי צבור ועסק באותה העת בנסוח מברק דחוף.

עלות שליחת הודעה באמצעות מברק, כידוע, היתה לא מעטה וגרמה למשתמשים בשרות זה לחשוב פעמים על כל מילה שנוסחה, להשמיט משפטים מיותרים ולחשב כל אות, תוך נסיון ניכר לצמצם ככל האפשר במילים על מנת לחסוך בהוצאת שליחת המברק.

במהלך שיחתו של החפץ חיים עם אותו גביר, חש רבנו כי השיחה נוטה לכוון שלילי וכי קיים סכון להגרר לדבורים אסורים ולשון הרע.

נרתע החפץ חיים, הודעו ועצר באחת את השיחה.

'ראה נא' החוה כלפי חתנו שעסק בנסוח המברק, 'עד כמה מודקקים בני אדם בנסוח מברק וכמה תשומת לב מוקדשת לכל מילה, כמה מאמץ הם מקדישים כדי לודא שלא נכתבה מילה אחת מיותרת'.

ואם בעניני ממון והוצאה כספית בלבד כך הדבר הטעים החפץ חיים, 'על אחת כמה וכמה וקל וחומר בן בנו של קל וחומר כשמדובר במלים היוצאות מהפה, כאלה שיכול להגרם כתוצאה מהן נזק בדיני ממונות ונפשות ומי יודע עד כמה!'

אל תרבה שיהיה עם האשה

פעם אחת עוד בהיות הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקוצק זיע"א בפשיסחא, הלך יחד עם הרב הקדוש רבי יצחק מווארקא זיע"א לפשיסחא, והיו זקוקים לסכין קטן. עמדה אשה זקנה עם סכינים למכירה.

ניגש הרבי מווארקא ושאל על המחיר. אמרה הזקנה: ארבע פרוטות. ואמר לה הרבי מווארקא, שלא יתן יותר משלש פרוטות. צעק הרבי מקוצק: 'אל תרבה שיחה עם אשה' שווה גם כן פרוטה אחת (אמת ואמונה עמוד טו).

סיפר החסיד המופלג רבי יוס'ה מלבו, כי פעם בא הרב הקדוש רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א, בעל 'בני יששכר', בעת היותו רבה של העיררה הקטנה ריביטיטש, לעיר לבוב לבקר את הגאון המפורסם רבי יעקב משולם אורנשטיין זצ"ל בעל 'ישועות יעקב'.

בשעת שיחתם באה לפני רבה של לבוב,

תפילה פנינים וצרגליות בעניני עבודה עבלב זו תפילה

שליח הציבור וכל אדם לא יהיה

אחריות כבדת משקל מוטלת על כתפי שליח הציבור, בהיותו בא בשם כל הקהל להעלות תפלתם לשמי מעלה, מוטל עליו להתרכז היטב בתפלתו ולהתפלל בכונה וללא הסח הדעת כלל.

תוכחת מוסר לשליח הציבור, רמז הגאון הקדוש רבי יעקב אביחצירא ז"ע בספרו 'פתוחי חותם' (ויקרא טו יז) על הפסוק 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל'.

רמז יש כאן לשליח הציבור, העומד במקום הכהן ומכפר על העם, ועליו לכוון בתפלתו כהוגן מתחלה ועד סוף, ללא שום מחשבות של פניה וגאות או הסח דעת לעניני העולם.

וזו הכונה 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש', כלומר כשיבוא לבית הכנסת, צריך הוא לדמות בדעתו שאינו עומד כי אם לפני ה' ואין שום אדם שמפריד ביניהם, וכך לא יבוא לחשב מחשבות כגון: "מה חושבים הציבור על תפילתי? האם מעריכים הם את קולי הערב?" ותבת 'כל' באה לרבות, שגם לא יחשב משום ענין גשמי, אלא יסיח דעתו לגמרי מכל עניניו כאילו אינם קיימים כלל.

כונה זו נצרכת לכל אדם המתפלל, ועל כך אומרים בנוסח תפלת ההושענות: 'אני והוה וושיעה נא, דהיינו, כשיחשב האדם שהוא עומד לפני קונו ואין מלבדם שום אדם ושום ענין מעניני העולם - מובטח שיושיעו הקדוש ברוך הוא בתפלתו.

וביותר שליח הציבור המוציא את הרבים ידי חובתם וסומכים עליו, צריך להזהר בכונת המחשבה ביותר, שאם לא כן אין זה מרצה אלא מנאץ, רחמנא ליצלן.

וממשיך הפסוק: 'בבואו לכפר בקדש עד צאתו' - היינו שכונה זו צריך שליח הציבור לכוון מתחלת התפלה ועד סופה, ללא הפסק.

כשיעשה כך, מבשרו הכתוב: 'וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל' - ראוי הוא והגון לכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל.

כחודרה של מחט

מהאריות שבחבורת חסידי קאצק היה החסיד המופלג רבי צבי הירש מפרצובה זצ"ל, רבי צבי הירש עוד זכה להסתופף בצלא דמהימנותא של החוזה מלובלין ובנו הרב הקדוש רבי יוסף מטורטשין זכותם יגן עלינו,

לאחר מכן הצטרף לחבורת חסידי הרב הקדוש רבי שמחה בונים מפרשיסחא, אחריו נסע לרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקוצק, לבעל ה'חדושי הרי"מ' מגור ואל הרב הקדוש רבי חנוך העניך מאלכסנדר, ואף האריך ימים עד לימי הנהגתו של רבנו בעל ה'שפת אמת' מגור זיע"א.

היה זה בערוב ימיו, ועל אף תשיותו לא ויתר רבי צבי הירש על המושג המקודש 'נסיעה לצדיק', והטריח את עשרות שנותיו אל העיר גור לרבן השביעי - הצדיק הקדוש רבי יהודה אריה ליב זיע"א בעל ה'שפת אמת' מגור, שהיה צעיר ממנו בכיובל שנים ויותר.

בליל שבת פנה אליו הרבי ובקשו לרדת לפני התיבה, שכן שליח צבור מיוחד במינו היה רבי צבי הירש אצל כל רבותיו, לרבות אצל החוזה מלובלין שכבדו להתפלל לפני התיבה בבית מדרשו בצעירותו.

השיב רבי צבי הירש בהכנעה, שחולשה תקפה אותו ומתירא הוא שאם יאמץ את גרונו בתפלה לפני התיבה יזיק לו הדבר.

אמר ה'שפת אמת': 'שליח צבור הלא הוא שליח מצוה, וקמא לן ששליחי מצוה אינם נזוקים!'

למשמע הדברים נותר רבי צבי הירש על עמדו ושחק.

הבין הרבי שחפץ הוא לומר דבר מה, ובקש לשמוע את אשר על לבו של החסיד הישיש.

ענה רבי צבי הירש ואמר:

"זה מכבר נתקשיתי בדברי הגמרא במסכת פסחים (נ,ה), שם אמרו שהבודק את החמץ אין מחיבין אותו להכניס ידו למפולת לבדוק, מפני שמצויים שם עקרבים.

על כך מקשה הגמרא, הלא שלוחי מצוה אינם נוזקין, ואם כן מדוע חוששים אנו מסכנת העקרב?!

על כך משיב רב אשי, שחוששים אנו שזאת תאבד לו מחט בתוככי המפולת, ולאחר שיבודק את החמץ, יחפש את המחט שאבדה לו. בשעה זו שהוא עסוק בחפוש אחר אבדתו ולא בבדיקת החמץ, עלול העקרב לעקצו, שכן אין הוא בגדר 'שליח מצוה' כרגע."

ועל כך הקשה החסיד רבי צבי הירש: 'כיצד יתכן שבעיצומה של מצוה רבה זו - מצות בדיקת החמץ אותה אנו זוכים לקים פעם אחת בלבד בשנה, אחרי הכנות רבות ובהתעוררות עצומה, דוקא בשעה זו ילך האדם לחזר אחר איזו מחט אבודה?!

אם היתה הגמרא מסבירה שהחשש

הוא שזאת אבד לו יהלום יקר, היה ניתן עדין להבין, שמפאת ערכו של היהלום לא יסיח האדם את דעתו מאבדתו גם בשעה נשגבה זו, אך בעבור מחט פשוטה ועלוכה?!

ובכלל, יש להבין ולבאר את מהות המשג 'שליח מצוה', הוסיף רבי הירש ואמר:

"בכל התורה, באור המשג שליח הוא, שאם שולח ראובן את שמעון למטרה מסוימת, אזי 'שולחו של אדם כמותו'. אך שליח מצוה מה טיבו? הלא מלא כל הארץ כבודו ו'לית אתר פנוי מניה', והאם יש דבר שיש ביכולתו של האדם לעשות בלא עזרתו של הקדוש ברוך הוא?!"

"אלא" - הסביר רבי צבי הירש:

"אמרו חכמינו ז"ל (שיה"ר ה א): 'פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו'.

מאמר זה שכיח בספרי חסידות בשינוי לשון: 'פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם'.

שליחותו של האדם היא לפתוח את אותו פתח כחודה של מחט, וזו היא מהותו 'שליח מצוה'.

זו חששה של הגמרא - הסביר רב אשי, 'שזאת תאבד לו מחט' - אותה מחט שעליו לנקוב עמה ולפתוח פתח של תשובה, ויאבד את שליחות המצוה שלו'.

הרמז היה מחזור:

חשש רבי צבי הירש, שזאת תשובתו אינה שלמה כראוי, ואם כן, אינו שליח מצוה, ועלול הוא להנזק אם יאמץ את גרונו. אף ששליח צבור - שליח מצוה הוא.

לשמע הדברים, נהרו פני קדשו והוא נענע לו לחסיד הישיש רבי צבי הירש בראשו לאות תודה על דבריו.

כבר אתה ממוזק

אחד התנאים החשובים לקבלת התפלה הוא הענוה, שעל ידה האדם נכנע לפני בוראו ושם בו את כל מבטחו, וזו שלמות כונת הלב בתפלה. ואם אמורים הדברים בכל אדם, על אחת כמה וכמה נכונים הם וחשובים לגבי שליח הציבור, נציגם הבא בשמם להעלות את תפלותיהם עד כסא הכבוד.

מהמעשה שלפנינו יוכל כל אדם להפיק מוסר ולקח, לדעת מהי ענוה אמיתית, ומאידך, איזו 'ענוה' היא ענוה פסולה שאין מקורה אלא מצד היצר הרע.

בעל המעשה הוא הרב הקדוש רבי יהודה צבי מרוזדול זי"ע, שמפי תלמידיו שמעו הרב הקדוש רבי חיים

אלעזר ממונקאטש זי"ע בעל 'מנחת אלעזר' (דברי תורה' מהדורה רביעאה אות ס).

"בהיותי אברך עול ימים", ספר רבי יהודה צבי, "חנני ה' בקול נעים ונפלא מאד. מינו אותי לעבור לפני התיבה, שמי נודע לתהלה כחזון מומחה ורבים היו נאספים סמוך לתיבה כדי לשמוע אל הרנה ואל התפלה.

עקב כך חששתי מאד שזאת רגשות גאווה יעלו בלבי, עד אשר אמרתי בלבי: 'וכי מחויב אני לעלות לפני התיבה? מה לי ולצרה הזאת...'

החלטתי שלא לעבור יותר לפני התיבה, וגם כשהרבו הקהל להפציר בי, לא שעיתי אליהם וסרבתי לשמש עוד כחזן.

אלא שהיצר עדין לא הרפה ממני, מקומי היה בכותל המזרח, ומאחר שהיתה תפילתי בנגון ובהשתפכות הנפש, עדין התקבצו רבים סמוך למקומי כדי לשמוע את קול רנתי. לפיכך סיג וגדר נוסף הצבתי לעצמי, שמעתי אעמוד להתפלל בקרן זוית, בקצה בית הכנסת סמוך לפתח, שם אוכל להתיחד עם קוני בלא שישמע קולי לרבים.

כשהתפללתי כך, בבחינת הצנע לכת, הרהרתי במחשבותי: "הנה סוף סוף זוכה אני להתפלל תפלה ראויה בכונה, בלי שום שמוץ דופי של פניה!" אמנם כעבר זמן מועט נפלה בי ההבנה שהכתיחה אותי בתדהמה: כל המחשבות והפעולות שעשיתי, לא באו מצד היצר הטוב, אלא אדרבה היתה זו תרמית היצר הרע ותחבולותיו שרצה להכניס בי גאווה במחשבה זו!

עוד זאת, שמנע ממני לכבד את ה' בגרוני, כפי שמורה לנו הכתוב (משלי ג ט): 'לכבד את ה' מהונך', ובארו חכמינו זכרונם לברכה (רש"י שם ובפסיקתא רבתי פכ"ה), 'הונך' מלשון 'חנך', "שזאת היא קולך ערב והיית עומד בבית הכנסת, עמד וכבד את ה' בקולך", כלומר על האדם לכבד את ה' עם כל הכשרונות שבהם חנן אותו ה' יתברך. נמצא שהמנועותי מלשמש שליח צבור גרמה הפסד וחסרון לי ולכל הציבור...

לאחר שהתבוננתי בדברים, השבתי במחשבותי ליצרי הרע: חשבת כי פה בקרן זוית תניחני ולא תפריעני במחשבותיך, אבל בראותי כי גם פה תרדפני, על כן אשוב לירד לפני התיבה כמנהג אבותינו ואכבד את קוני במה שחנני - בגרוני ובקול רנתי!"

מפני מה לא היית זושא???

את הספור הבא כתב ופרסם בזמנו הגאון החסיד רבי צבי הירשהורן הי"ד, רבה של יבור'נה, מחשובי

המשך בעמוד ד'

נערה אחת לשאול שאלה. התעניין הגאון מלבוב אודות פרטי השאלה, ואחר כך פסק לה מה שפסק, והעלמה הלכה לה לדרכה.

לאחר שהלכה מלפניהם, העיר בעל 'בני יששכר' לרב מלבוב: השאלה האחרונה ששאל מר את הנערה, לא היתה מעין השאלה, והיתה שלא לצורך, והתכוון להעיר לו שהרבה שיחה עם אשה שלא לצורך.

לשמע הערתו של הגאון מדינוב חלשה דעתו של הרב מלבוב, נתכרמנו פניו מכאב, וידום.

בראות הרב מדינוב כי חלשה דעתו של הרב מלבוב, התחיל לפייסו בדברים, אולם הגאון מלבוב לא נענה לו, ולא רצה להתפייס, והמשיך לשבת באלם ודומיה. מובן שהתאמץ הרב מדינוב ביתר שאת לרצות את הרב המרא דאתרא, ולהעביר ממנו חלישות דעתו.

לאחר שראה הישועות יעקב, כיצד מרבה האורח להפציר בו, נענה ואמר: אם יראה לי מר מקור מפורש בתורה הקדושה, לדברי המשנה 'אל תרבה שיחה עם האשה' אתפייס.

לשמע דבריו הללו, שקע ה'בני יששכר' ברעיונותיו, והרהר כרבע שעה, ואחר כך פתח את פיו הקדוש ואמר: בתורתנו הקדושה מצינו שתי שאלות. האחת, ששאלו בנות צלפחד את משה רבינו עליו השלום, והשיבה, היא השאלה ששאלו אותו הטמאים, ובתשובתו של משה רבינו ע"ה אנו מוצאים שלטמאים השיב: 'עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם' (במדבר ט ח), ואילו לבנות צלפחד לא אמר את הדברים הללו, כי אם נאמר (שם כו ה) 'ויקרב משה את משפטן לפני ה', ולבנות צלפחד לא אמר מאומה.

מדוע לא אמר גם להם כמו שאמר לטמאים 'עמדו ואשמעה'?

אלא, מכאן ראייה שלא להרבות שיחה עם האשה, ולפיכך לא רצה משה רבינו להרבות דברים שלא לצורך.

לאחר ששמע הגאון מלבוב את המקור הנפלא הזה, נחה דעתו.

והדברים מפורשים בספרו של הצדיק הקדוש מדינוב בספרו 'אגרא דכלה' (פרשת בהעלותך): 'ויאמר אליהם משה עמדו וכו'. לכאורה תיבת 'אליהם' מיותר לגמרי, אך הוא זהו בבנות צלפחד לא השיב להם דבר עד שהקריב את משפטן, ולהם לא השיב כלום, ובכאן השיב 'עמדו ואשמעה' וכו', כי קיים בעצמו מה שאמרו רז"ל אל תרבה שיחה וכו' (אבות פ"א מ"ה) בדבר שימיו של ה' הכרח לא השיב. וזה שנאמר בכאן 'ויאמר אליהם' דייק 'עמדו וכו', כי בכאן אין איסור אל תרבה מה שאין כן בבנות צלפחד.

השבון הנפש

כתב ב'משנה ברורה' (סימן רלט סק"ט): כתבו הספרים, שבלילה קודם השינה נכון לאדם שישפשש במעשיו שעשה כל היום, ואם ימצא שעשה עבירה יתודה עליה ויקבל על עצמו שלא לעשותה עוד, ובפרט בעוונות המצויים כגון חניפות שקרים ליצנות לשה"ר וכן עוון בטול תורה צריכים בדיקה ביותר.

מעשה נכנס אדם אל הרב הקדוש רבי יואל מסאטמאר זיע"א והביע עצרו שרוצה לקיים הפסוק 'וחטאתי נגדי תמיד' וכמעט שמעבירו על דעתו כי אינו יכול לסבול לחשוב כל היום מעוונותיו והדבר מר לו.

ענה לו הרה"ק ברוב חכמתו: הנה מצינו בבית המקדש שהקריבו בכל יום קרבן תמיד וכמה זמן כבר ארכה הקרבת התמיד? בסך הכל שעה קלה ועם כל זה נקרא 'תמיד', כמו שנאמר (במדבר כח 1) 'ועלת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחוח אשה לה', והיינו משום שהיה קבוע תמיד בכל יום ויום.

כן הוא בעוונות שיש לקבוע זמן מה בכל יום ויום בקביעות ותמידות להתבונן על עוונותיו, ובזה קיים הפסוק 'וחטאתי נגדי תמיד', ואין מן הצורך לחשוב כל היום כולו מעוונותיו.

חסידי טשורטקוב ומגדולי הסופרים וההוגים של היהדות החרדית בגאליציה של לפני מלחמת העולם הנוראה.

היה זה בעת שכינה הגאון הנודע, רבי מאיר שפירא מלובלין וראש ישיבת חכמי לובלין, כרבה של סאנוק.

רבי מאיר שפירא, היה מחסידי טשורטקוב המובהקים, ובשבת בראשית שהיתה גם שבת מברכים חדש מרחשון, נסע להסתופף בצל מורו ורבו, הרבי הקדוש, רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע. כמנהג צדיקי בית רוז'ין, התפלל הרבי מטשורטקוב בחדר נפרד, סמוך לבית-המדרש. לאחר קריאת-התורה, נפתחה לפתע דלת חדרו של הרבי מטשורטקוב, דמותו הקדושה הופיעה בפתח והוא הכריז, באופן נדיר, כי הוא מכבד את רבה של סאנוק לעבור לפני התבה בברכת-החדש ובתפלת מוסף.

תפלתו של רבי מאיר שפירא לפני העמוד, המסה את לבבות המתפללים.

מטבעו, היה רבי מאיר שפירא בעל רגש מופלג שמילא את דמיונותו ומדי פעם היה עולה על גדותיו ומבצבץ מנפשו המשתוקקת, וגם ב"עולם הנגינה" היה לו חלק לא מבוטל.

נגונו המפרסמים מעוררים גם כיום את הלבבות, כמו הנגון המוכר על המלים 'להתודע ולהגלות כי הוא מלך על כל הארץ', או הנגון המתחנן של 'אם אמרתי מטה רגלי', הנגון 'בנה המקדש' בתוספת המלים באידיש "געוואלד געוואלד", ועוד הרבה ניגונים.

כאן, כשהרבי שלו צוה עליו לגשת לברכת החדש ומוסף, היתה התפלה שלו ממסת לבבות, וכולם חשו התרוממות גדולה.

אחרי התפלה, כשעברו להתברך מפי הרבי בשבתא טבא, נענה הרבי מטשורטקוב ואמר בהתפעלות "לא ידעתי שנוסף על כל המעלות שיש לרבי מאיר שפירא הוא מחונן כל כך גם בכח התפלה באופן כה נעלה", והזמין את רבי מאיר שפירא אליו לקידוש. הוסיף רבי צבי הירשהורן, וסיפר מה שהיה בקידוש בקדש פנימה.

בקדש פנימה ניצל רבי מאיר שפירא את ההזדמנות לשמוע הקפה ודעת תורה מהרבי, ואמר: האם אכן רצוי שאהפך לשליח-צבור קבוע? הרי אני נכד של הרב הקדוש רבי פינחס מקוריץ שידוע בכח התפלה העצום שהיה לו!

על כח התפלה של הצדיק הקדוש מקוריץ, סיפר פעם רבי מאיר שפירא, כי אחד מחסידי קוריץ שהתגרור בעירה זלוטשוב, נכנס אל המגיד הקדוש מזלוטשוב לפני נסיעתו קוריצה.

אמר לו המגיד: כשאתה מגיע לקוריץ, תמסור לרבי שלך דרישת שלום ממני, ותאמר לו שאני מתפלא שכבר זמן רב אינני שומע על תפלותיו בשער התפלות!...

כשמסר החסיד את הדברים לרבו, קרא רבי פנחס קוריצער ואמר: איך באמת יוכל לשמוע, והרי אני מעלה את תפלותי למקום שאפילו מלאכים ושרפים אינם משיגים אותם...

כשהחזיר אותו חסיד את תשובת הרבי למגיד מזלוטשוב, התלהב המגיד והתהלך בחדר הלון וחזור, נגש לארון הספרים והוציא את הספר "עשרה מאמרות" מרבי מנחם עזריה מפאנו, דפדף בו ואמר: "ויעמד פינחס ויפלל, שהעלים והסתיר תפלתו למעלה ממלאכים ושרפים!"

נחזור לענייננו, כשהרבי מטשורטקוב הפליא את התפלה של רבי מאיר שפירא, רצה רבי מאיר שפירא לדעת אם באמת זה היעוד שלו. אולי יהפך לשליח צבור בקביעות.

הרבי מטשורטקוב, הרצין, הרהר כמה דקות, ואחר כך נענה ואמר: רבה של סאנוק! אספר לכם מעשה מהרבי רבי זושא מאניפולי!

תוך כדי נודויו של הרבי רבי זושא מעיר לעיר וממדינה למדינה, כדי לערוך 'גלות', הגיע לעיר זאלקובה, בה התקיימה ישיבתו המפורסמת של רבי יוזפא, מגדולי גאוני הדור ההוא.

נכנס רבי זושא להיכל הישיבה, ופגש ברבי יוזפא שמוסר שיעור לפני התלמידים בחריפות ועמקות גדולה בסוגיה של "רב וחזקה". התישב הרבי רבי זושא בצד והאזין לשיעור, מבלי לגרוע עין מרבי יוזפא.

כשהסתיים השיעור, נגש הרבי רבי זושא אל רבי יוזפא ואמר לו "ישר כח" על השעור המצויין, תוך שהוא מציין שהדברים נשאו חן בעיניו.

אמר לו רבי יוזפא לרבי רבי זושא: "אתה אמנם שמעת ממני שיעור, וכפי הנראה נהנית מהשיעור ולכך מצאתי חן בעיניך, אולם פלא גדול בעיני, מדוע אני חש אהבה עצומה אליך, והנך נושא חן בעיני על אף שזו הפעם הראשונה שאני רואה אותך, ואפילו את שמך איני יודע..."

"גם אני מתפלא על כך", אמר הרבי רבי זושא, "במה יכול אדם פשוט כמוני, אשר אינו יודע ללמוד, לשאת חן בעיני גאון כמוכם..."

"לא יתכן", אמר רבי יוזפא, "לא יתכן שאינכם יודעים ללמוד! מנשיאות החן שיש עליכם מוכרח להיות שאתם כלי מפואר, מלא בחכמה וקדושה".

נאלץ הרבי רבי זושא לחשוף לפחות מעט שבמעט, ואמר "לפחות להתפלל אני יודע..." נכנסו שניהם לחדר והמתיקו סוד ביניהם, ולא הניח רבי יוזפא לרבי רבי זושא, עד שלמד מפיו דברים נשגבים וטמירים בעבודת התפלה.

מרב התפעלות, תפס רבי יוזפא את ראשו בשתי ידיו ואמר לרבי רבי זושא:

"הלא מוטב שאעזוב כעת את הישיבה הגדולה, ואלך אחריכם, כמו שהלך אלישע אחרי אליהו הנביא, הלואי שאזכה ללמוד מפיהם האיק להתפלל, לפחות תפלה אחת כמו שצריך, כראוי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא!"

השיב הרבי רבי זושא ואמר לרבי יוזפא: "בנחת, נחת, אל תמהרו להסיק מסקנות כאלו! הלא אמרו חז"ל (ברכות נח. ג.) "איך דעתם של הבריות דומה זה לזה, ואין פרצופיהן דומים זה לזה".

אין ספק שגם בעבודת ה' יש לכל נשמה עבודה אחרת, ואין נשמה שדומה לנשמה אחרת. וכפי היעוד והשלחות שנקבעו לאדם, כך הוא הכשרון שמעניקים לו משמים. אדם שיש לו כשרון מסוים, עליו לנצל זאת לעבודת ה'.

לפי הכשרונות הגאוניים שלכם, סיים הרבי רבי זושא באזני רבי יוזפא, "אין ספק, כי היעוד שלכם הוא דוקא לעמוד בראש הישיבה ולהרביץ תורה, וגם הלב שלכם נמשך לכך כל הימים. אל תחפשו תכלית אחרת בתחומים אחרים..."

עד כאן ספר הרבי מטשורטקוב.

אמר רבי מאיר שפירא: "בסיפור הזה, השיב לי הרבי מטשורטקוב על השאלה שלי. הוא רמז לי, שזו היתה גם התשובה של הרבי רבי זושא לרבי יוזפא: אתה תמשיך לתפוס ישיבה ותגיד שעורים, ואני אמשיך להתפלל, כל אחד ותפקידו!"

כך אומר היה הרבי רבי זושא:

איני חושש שישאלו אותי בבית דין של מעלה: 'זושא זושא, מדוע לא היית משה רבנו?...', אלא 'זושא זושא, מפני מה לא היית זושא...'

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחוקה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

בן התובע את אביו ותלמיד התובע את רבו

אב שאינו אלא משל אב, אבל הכלמת אב היא גם משל בן, ולכן אם דרך הצלת ממון הבן תלויה בהכלמת האב אין לזה היתר, ואכן הגמרא יכלה לדחות באופן זה את הראיה מהאיסור להכלים את אב להציל את הממון, אלא שהגמרא דחתה באופן אחר. והביא ראייה לדבריהם ממה שהקשו הראשונים (ר"ן על הרי"ף קידושין יג. שיטה לא נודע למי קידושין לב. נימוקי יוסף שם) מהסיפור המפורסם על דמא בן נתינה שמחל על ממון הרבה שביקשו חכמי ישראל לתת עבור אבן יקרה לאורים ותומים של הכהן גדול, הכל כדי שלא להעיר את אביו שישן על המפתח של האוצר (קידושין לא.), ואם כיבוד אב רק משל אב, מדוע לא יכל להעיר אותו ולהציל את ממונו, וכתבו לחלק כי כיבוד אב משל אב, אבל לצער את האב חמיר טפי וחייב להימנע מכך אפי' בהפסד ממון הבן. והוא הדין בהכלמת האב שאין בזה היתר אפי' להצלת ממונו.

בדרך אחרת כתב הכסף משנה (שם, והבית יוסף שם) ליישב שאין כוונת הרמב"ם שיש חיוב גמור לבן לשתוק ולראות באיבוד ממונו, שהרי החיוב במצוות כיבוד אב הוא רק משל אב, אלא שיש מצוה רבה שגם במקום איבוד ממון יכבד את אביו, והוא לא חיוב רק הידור מצוה.

הב"ח (שם סי"א) כתב דרך אחרת ליישב דברי הרי"ף והרמב"ם שפסקו שגם אם הארנק של הבן אסור לו להציל ממנו בהכלמת אביו, והוא לפי שאין לו הפסד שהרי יוכל לתבוע את האב בבית דין, וכיון שאין לו הפסד ממון, הרי חייב לכבד את האב, אבל במקום שלא יוכל לתבוע את האב, מותר לבן להכלימו כדי להציל את ממונו. ודלא כהרדב"ז והכסף משנה שחידשו שכיבוד אב גם משל בן במה שנוגע להכלמת האב. וכתב שלדבריו אין כאן מחלוקת בין דעת הרמב"ם הרי"ף, ושוב כתב דשמוע דעת ר"י שאפי' שיוכל לחזור ולגבות בבית דין, הרי אין הבן רוצה לרדת בדינא ובדיינא, וזה עצמו נחשב כהפסד שאין הבן חייב בו לכבוד אביו.

שיטות הפוסקים

השו"ע (סימן רמ סעיף ח) העתיק לשון הרמב"ם שגם אם אביו זורק את הארנק של הבן חייב בכבוד אביו, הרמ"א הביא על כך את דעת ר"י שאם הארנק של הבן רשאי להכלימו להציל ממנו, ואין אומרים שלגבי שלא לצער את האב כיבוד אב גם משל בן. עוד פסק הרמ"א שלאחר שהאב כבר השליך את הממון, רשאי הבן לתבוע אותו בדיון. ומקור הדברים בטור בשם הרמ"ה, ומבואר מדבריו שאף על פי שחובת כיבוד אב ואם מחייבת את הבן להימנע מביזוי אביו או מלצער, אין היא מפיקה ממנו את הזכות הממונית לתבוע את שלו בבית דין.

המשך בעמ' ג'

מעשה שהובא לפנינו בדין תורה: אב ובנו התגוררו בדירות סמוכות. בשלב מסוים החליט האב לבצע הרחבה משמעותית בדירתו, והחל לקדם תוכנית בנייה ושיפוץ. הבן, שהתייעץ עם אנשי מקצוע, חשש שהעבודות המתוכננות עלולות לפגוע ביציבות דירתו, לגרום לסדקים ואף לסכן את רכושו.

תחילה ניסה הבן לשוחח עם אביו ולשכנעו לשנות את התוכנית, אולם האב עמד על דעתו וטען שאין כל חשש. ככל שהתקדמו הדברים הלכה המחלוקת והחריפה, עד שהבן ביקש לפנות לבית דין כדי למנוע את ביצוע העבודות במתכונתן הנוכחית.

אלא שאז התעוררה השאלה האם בן שיש לו תביעה ממונית על אביו רשאי בכלל להעמיד את אביו לדין תורה?
תשובה:

כיבוד אב משל אב

הגמרא בקידושין (לב.) דנה אם את מצות כיבוד אב חייב האדם לקיים דווקא ממון האב או גם ממון עצמו, והגמרא מביאה ראייה: 'תא שמע, שאלו את רבי אליעזר, עד היכן כיבוד אב ואם, אמר להם כדי שיטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו ואינו מכלימו, ואי אמרת משל אב מאי נפקא ליה מיניה, בראוי ליורשו'. הגמרא מספרת שהורו חכמים כמאן דאמר כיבוד אב משל אב, וכן פסקו הראשונים להלכה. (רי"ף שם, תוספות שם בשם רב אחאי גאון ורבינו חננאל, רמב"ם ממרים פרק ו הלכה ג, שו"ע יורה דעה סימן רמ סעיף ח.)

מהכרעת הגמרא שכיבוד אב משל אב, עולה לכאורה שאם האב יזרק את ממון הבן, אינו חייב בכבוד האב, וכן פסק ר"י (טור יורה דעה סימן רמ) הרמ"ה (טור שם) הוסיף על כך דמה שמותר לבן להכלים את אביו כדי למנוע את השלכת הארנק לים הוא דווקא קודם שהאב זורק אבל לאחר שכבר זרק שכעת אין תועלת בהכלמה, שוב אסור לו להכלים, אבל מותר לו לתבוע את האב בדין תורה שישלם לו את הארנק.

אמנם הרמב"ם (ממרים פרק ו הלכה ז) כתב: 'עד היכן הוא כיבוד אב ואם, אפילו נטלו כיס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים, לא יכלימום ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק'. הרי שפסק שאפי' בממון משל הבן חייב בכבוד אביו, וכן עולה מדברי הרי"ף (קידושין יב.), ולכאורה דבריהם סותרים מה שפסק שכיבוד אב משל אב.

וכתבו הרדב"ז והכסף משנה (שם, והבית יוסף שם) שלדעתם יש לחלק בין כיבוד

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

תפילה בזמנה בעת המתנה לשיחת רופא דחופה

אני ממתין לשיחת טלפון חשובה מרופא מומחה, שאמור ליעיץ לי בעניין רפואי שיש בו

כעת, מתוך הנחה שאם תקבל השיחה אפסיק את התפילה ואענה לה? או שמא מאחר שעלול להיות שהשיחה תגיע במהלך התפילה, אין ראוי להתחיל להתפלל כלל, ועלי להתמתן לשיחת הרופא ולאחר מכן להתפלל?

ת. יתפלל קודם שיעבור זמן תפילה, ואם יצטרך להפסיק יפסיק במינימום הנדרש, ואחר כך יחזור לראש הברכה שאחז בה?

המשך בעמ' ב'

חשש של פיקוח נפש. הרופא עתיד להתקשר בזמן שאינו ידוע, וידוע לי שאם לא אענה לשיחה מיד, לא יהיה קל לי להשיגו שוב. כעת נותרו דקות ספורות עד סוף זמן התפילה. מצד אחד, אני מבקש להתפלל בזמנה כראוי, אך מצד שני חושש אני שמא באמצע תפילת שמונה עשרה תקבל שיחת הרופא, ואם לא אענה לה מיד אפסיד מידע רפואי חשוב הנוגע לחשש פיקוח נפש. האם עלי להתחיל להתפלל

כולה. וביותר שכיון שכעת הרי הוא קורא את שמע וברכותיה אחר שכבר עבר זמנה, הרי נמצא שאין חיוב קריאתה מהתורה, ובאופן זה אינו חוזר לראש, שהרי כתב בבית אור החיים (סי' ס"ה ד"ה חזון) שכל מה שבקריאת שמע חוזר לראש הוא מחמת שחיובה מהתורה וגם ברכות קריאת שמע נגדריים אחריה, אך באופן שכבר עבר זמנה מהתורה וחייב קריאתה אינו אלא מדברכן אינו חוזר לראש.

סק"ב) והביאו המשנה ברורה (שם סק"ב, ובס"ק ק"ד ס"ק ט"ז) שלענין קריאת שמע וברכותיה אין חשוב אונס אלא אונס שהאדם מחמת עצמו אינו יכול להתפלל, וכגון בצריך לנקבו וכדו', אבל אונס כזה שהאדם מצד עצמו ומחמת המקום שעומד שם יכול להתפלל, ורק מחמת מפריע חיצוני לא היה יכול להמשיך בתפילתו, אינו חשוב כהפסיק מחמת אונס, ודינו שאינו חוזר לראש אפילו בשהה כדי לגמור את

לרצה. וכל זה כשלא נשתהה בשיחה שיעור זמן שיכול לגמור את כל תפילת שמו"ע, אבל אם שהה זמן רב בשיעור שיכול לגמור תפילת שמונה עשרה מתחילתה לסופה חוזר לראש התפילה, וכמבואר בשו"ע (א"ח סי' ק"ד סי' ס"ו) ובמשנה ברורה (שם ס"ק כה). ואם הרופא התקשר כאשר הוא עומד בקריאת שמע וברכותיה אינו חוזר לראש אפילו שהה כדי לגמור את כולה, לפי שכתב המגן אברהם (סי' סה

1 הרי יתכן שהרופא יתקשר גם יותר מאוחר ואין לדבר סוף. ואף שכתב בשו"ע (א"ח סי' צ"ח סי' א') שיש להסיר את הדברים הטורדים אותו קודם התפילה, מ"מ בנידון זה הרי אינו יודע כמה להמתין, ולכן נכון להתפלל, ואם יצטרך להפסיק יפסיק כמה שצריך. 2 אם הרופא מתקשר כאשר אווזו בשלש ברכות הראשונות שבתפילת שמונה עשרה, חוזר לראש התפילה. ואם אווזו בשלש ברכות אחרונות חוזר

וכן הביא הט"ז (סימן רמא ס"ק ב) מתשובות הגאונים (הקצרות סי' ש), שהובאו גם בתשובת הרשב"א (ח"ו סי' תנה) בשם רב האי גאון, שלא מצאנו ראיה להפקיע את זכות התביעה של הבן. ומבואר מדבריהם שאין איסור לתבוע את האב לדין תורה.

אמנם המהריק"ש (ערך להם שם) כתב שמלשון הרמב"ם והשלחן ערוך, שכתבו 'יקבל גזירת הכתוב וישתוק', משמע שגם לאחר מכן אינו רשאי לתבוע את אביו.

אמנם מלשון הרמב"ם (הלכות ממרים פ"ה הט"ו), שכתב: 'מי שנתחייב שבועה לבנו, כך ראינו בו תמיד שאינו משייעו שבועת האלה, מוכח שמציאות של תביעה בין בן לאב קיימת, והדין הוא רק כיצד להשיע את האב. דין זה הובא גם באוצר הגאונים (סנהדרין פה), במאירי (שם) ובסמ"ג (לאורין ר"ט), והרמ"א (יו"ד סימן רמא סעיף ו) פסקו להלכה. מאידך, הברכי יוסף (סק"ג) הביא בשם ספר חסידים (סי' תקפד) שראוי לבן שלא לתבוע את אביו לדין אף כאשר האב חייב לו ממון.

אכן, המהר"ם מלובלין (סימן קלו) כתב שהדבר תלוי במחלוקת הרמב"ם ור"י בגדר כיבוד אב. לדבריו, לשיטת הרמב"ם, הסובר שחייב הבן אף במקום הפסד ממון שלו שלא לצער את אביו, גם אינו רשאי לתבוע לדין. ואילו לשיטת ר"י, שכיבוד אב לעולם אינו משל בן, רשאי גם לתבוע אותו. דבריו הובאו במשנה למלך (הלכות ממרים פ"ו ה"ז). אולם המשנה למלך עצמו כתב שאין הדברים נראים.

שיטת הכתב סופר באופן שהאב אינו רוצה לשלם חובו

הכתב סופר (יו"ד סימן קז) האריך בנושא זה בתשובה כשנשאל על תלמיד שלמד אצל רבו המובהק במשך כעשר שנים, ולאחר מכן נתגלע ביניהם סכסוך ממוני, האם רשאי התלמיד לתבוע את רבו לדין תורה, והאם בית הדין רשאי להזדקק לתביעה כזו.

הכתב סופר פתח בבירור יסודי של דין בן כלפי אביו, ומתוך כך ביקש ללמוד לדין תלמיד ורבו. וכך כתב שם: לברר ולבאר דבר זה, נקדים תחילה איך הדין בבן נגד אביו, ומשם נלמוד לנדון שלנו כי ד' הטובה עלינו. בדבריו, הביא שמדברי רבינו הב"ח נראה שמותר לבן לתבוע את אביו: 'שמע מינה דסבירא ליה, דכל בבית דין, ליכא בזיון וקלוין'. לקביעה זו מביא הכתב סופר שכן גם מוכח מדברי שאר הפוסקים: הדרן לדברינו, דמרמב"ם עצמו מוכח דסבירא ליה דמותר להעמידו בדין ולהשיעו, וכן סבירא ליה לב"ח כמו שכתבנו, וכן פשיטא ליה למשנה למלך הנ"ל. ואם כי כתבנו דמרמ"ה שבטור נראה דסבירא ליה שגם להעמיד בבית דין איכא קלוין, וכל שכן להשיעו, מכל מקום יצאנו ממה נפשך ידי כולם: לרמ"ה ודעימיה מותר להכלימו בשביל הפסד ממון, ולרמב"ם דאסור, סבירא ליה דווקא לבזותו ולצערו אבל להעמידו בבית דין ואפילו להשיעו, מותר, וכן עיקר לדינא לפי ע"ד.

מסקנת הכתב סופר היא שמעיקר הדין מותר לבן להעמיד את אביו לדין תורה, ואף להביאו לידי שבועה כאשר הדין מחייב זאת. אלא שמכאן ואילך מאריך הכתב סופר לבאר שחובת כיבוד אב מחייבת את הבן לצמצם ככל האפשר את הפגיעה בכבודו של האב.

לפיכך הוא מציע חידוש מעשי: אם האב מתבייש לבוא לבית הדין ולהתדיין עם בנו, יש לנהוג בו כפי שנוהגים בנשים חשובות ובתלמידי חכמים שחורתם אומנותם, שעליהם נפסק (ח"מ סימן קד) ששולחים אליהם סופרי דיינים לשמוע את טענותיהם. כך גם באב, יש להשתדל למנוע את זילות כבודו.

עוד מוסיף הכתב סופר: אם הבן מתעקש שהאב יבוא דווקא לבית הדין, אין לכופו על כך, משום שכל

מה שאפשר למעט בהורדת כבוד האב עדיף. מלבד זאת, קיים חשש שבמהלך הדיון יגיעו האב והבן לידי כעס, והבן עלול להיכשל בדיבורים שאינם הולמים את כבוד אביו.

על פי זה הכתב סופר מציע ליישב את המקורות הסותרים לכאורה. מצד אחד, מדברי הרמב"ם נראה שהבן יכול לתבוע את אביו. מצד שני, מלשון הרמב"ם והשלחן ערוך 'יקבל גזירת הכתוב וישתוק' משמע שאין ראוי לעשות כן.

מחלק הכתב סופר: כאשר האב סבור בתום לב שהדין עמו, עדיין קיימת כלפיו מצוות כיבוד אב, ולכן יש להימנע ככל האפשר מהעמדתו לדין ומהבאתו לידי בזיון. אולם כאשר האב יודע שחייב ואינו רוצה לשלם, הרי שבאותו עניין הוא בכלל 'אינו עושה מעשה עמד', ובמקרה כזה רשאי הבן לתבוע ככל בעל דין אחר.

עוד הוסיף, שאפילו לשיטת הרמב"ם הסובר שחייב אדם בכבוד אביו הרשע, אין זה אלא בשאר ענייני הכבוד, אבל באותו ממון שבו האב מתנהג שלא כדין, אין עליו חובה לוותר על זכויותיו הממוניות.

תלמיד התובע את רבו

לאחר שביירר את דין האב, עובר הכתב סופר לדון בשאלתו המקורית. מסקנתו היא שגם תלמיד רשאי לתבוע את רבו כאשר מדובר בהפסד ממון ממש. אולם כל ההיתר הוא לצורך בירור הזכויות הממוניות בלבד. אבל לדבר על הרב בגנותו, לפרסם את הסכסוך או להשמיע טענות שיש בהן פגיעה בכבודו שלא לצורך בירור הדין, איסור חמור הוא.

לכן כתב הכתב סופר בלשון נרגשת, שאם ניתן לשכנע את התלמיד לוותר או להגיע לפשרה, ראוי לעשות כן, מחשש שמא ייכשל בפגיעה בכבוד רבו. ובתשובה זו גילה הכתב סופר פרט נוסף: לא היה מדובר רק בתלמיד ורבו, אלא בחתן שביקש לתבוע את חותנו, שהיה גם רבו המובהק. על כך כתב שיש כאן שני חובי כבוד כאחד, כבוד רבו וכבוד חותנו, ולכן חומרת הדבר גדולה שבעתיים.

ומסיים הכתב סופר בדברים חריפים על חילול השם העלול להיווצר כאשר הציבור רואה אדם שלמד תורה אצל רבו ולאחר מכן מתדיין עמו בבית דין.

מעשה הט"ז והב"ח

בהקשר זה מפורסם הסיפור שסיפר החזון איש (פאר הדור ח"ב עמ' שמב): הט"ז היה חתנו של הב"ח, והב"ח התחייב לפרנסו ולספק לו בשר מדי יום. בפועל היה נותן לו ריאה במקום בשר. הט"ז תבע את חמיו לדין תורה. בית הדין פסק שריאה בכלל בשר היא, ולכן הב"ח עמד בהתחייבותו.

לאחר מכן הסביר הט"ז שכל מטרתו בתביעה לא הייתה לקבל ממון נוסף, אלא להסיר קטרוג מעל חמיו. הוא חש שכאשר אינו אוכל בשר ממש נפגעת חריפותו בלימוד, ולא רצה שתישאר בשמים טענה כלפי חמיו שלא עמד בהתחייבותו. לכן ביקש שבת דין של מטה יכריע את הדין, ומתוך כך יוכרע גם בבית דין של מעלה.

וכבר מצינו בבבא קמא (עב) שרב נחמן חזר בו מתשובה שאמר בלילה, והסביר שלא אכל בשר ולכן לא דקדק היטב בטעם הסוגיה. ורש"י מבאר שבשר מוסיף צלילות הדעת. וכן מצינו בעירובין (דו) שרב נחמן אמר שאין דעתו מיושבת עליו בלא יין, ועל כך האריך רבי צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק, ראה).

יתכן עוד שהט"ז בבואו לתבוע את חמיו שהוא גם רבו, סמך על שיטת הב"ח עצמו, הסובר שביורר תביעה בבית דין אינו נחשב בזיון כלל, ובפרט שכל כוונתו הייתה לטובת חמיו ולא לתועלתו האישית.

מניעת רווח

אף שהבן רשאי לתבוע את אביו במקום הצורך, יש לזכור שחובת כיבוד אב עשויה לחייבו לעיתים לשאת בהפסד ממון מסוים.

אמנם יש לדון מהמעשה המפורסם בגמרא (קידושין לא.) על דמא בן נתינה, שהפסיד רווח עצום משום שלא רצה להעיר את אביו משנתו.

והקשו הראשונים [הרמב"ן והנמוקי יוסף (קידושין לא.) הריטב"א (שם לא.) והר"ן על הרי"ף (קידושין ג.)] הרי הלכה היא שכיבוד אב 'משל אב' ולא משל בן. ותימצו שיש לחלק בין הפסד ממון ממש לבין מניעת רווח. חיוב כיבוד אב אינו מחייב את הבן להוציא מכספו, אך הוא עשוי לחייבו לוותר על רווח שהיה יכול להשיג.

ראיה לכך הביאו מדברי הגמרא שם, המבארת שגם למאן דאמר כיבוד אב משל אב, מכל מקום חייב הבן להתבטל ממלאכתו לצורך כיבוד אביו, אף שבכך יפסיד רווח.

וכן פסק הרמ"א (יורה דעה סימן רמ סעיף ח), שבמניעת רווח חייב הבן לשאת בהפסד לצורך כיבוד אביו.

אמנם בערוך השלחן (סכ"ט) העיר שהרמב"ם והטור לא הזכירו חילוק זה, ולכן נטה לומר שאין הדברים מוסכמים. עוד כתב שאפילו אם נקבל את החילוק, אין הוכחה ממעשה דמא בן נתינה אלא למקרה שבו השגת הרווח כרוכה בצער האב, ולא לכל מניעת רווח.

לעומתו, המהרש"ם (ח"ב סימן רכז אות יז) הוכיח מדברי הר"ן שהחילוק בין הפסד למניעת רווח אכן קיים להלכה.

וראה בדברות משה (קידושין סי' ג הערה יז) שתמה מאוד על מה שדמא לא העיר את אביו להקיצו משנתו, והרי בוודאי לכשיקום אביו יצטער צער רב על איבוד הדמים המרובים של ששים ריבוא שטר, והנאה גדולה יש לאבות מרווח ביניהם והוא עדיף להם שערט מונאס מעוד מעט שינה, וכתב, שבהכרח אביו של דמא בן נתינה לא היה שפוי בדעתו, וכמו שמצאנו באימו שלא הייתה שפויה בדעתה, ולכן לא היה היתר להעירו.

להלכה:

מעיקר הדין בן רשאי לתבוע את אביו לדין תורה כאשר יש לו תביעה ממונית, ואין מצוות כיבוד אב מפקיעה את זכותו לברר את דינו בבית דין.

עם זאת, חובה עליו לעשות זאת בדרך המכבדת ביותר: להשתדל תחילה להגיע להבנה או לפשרה. להימנע מכל לשון של פגיעה או זלזול. לצמצם ככל האפשר את פרסום הסכסוך. לעשות כל ביכולתו כדי למעט את הביזיון הנגרם לאב. לזכור שגם כאשר הדין עמו, חובת כיבוד אב עדיין מוטלת עליו.

בנידון שלפנינו, אם אכן קיים חשש שהרחבת דירת האב תגרום נזק לדירת הבן, וכל שכן אם יש חשש אמיתי לסכנת נפשות, והצדדים אינם מצליחים להגיע להסכמה, רשאי הבן לפנות לבית דין כדי להגן על זכויותיו. אולם עליו לעשות זאת מתוך ריאת כבוד לאביו, בלשון מכובדת ובדרך שתפחית ככל האפשר את הפגיעה בכבודו.

ומכל מקום, מצווה מן המובחר והדרך הראויה היא כדברי הספר חסידים שלא לתבוע כלל את האב על שום חוב. וראויה מצוה זו שהיא חמורה שבהמורות, שיפסיד עליה כמה וכמה, ויזכה לברכת התורה לאריכות ימים.

מתווך שהכיר בין הצדדים,
אך העסקה נעשתה על דירה אחרת

מתווך נדל"ן פנה לקונה והציע לו לרכוש דירה מסוימת שבבעלות מוכר פלוני. בעקבות פעילותו נוצר הקשר בין הקונה למוכר, אולם בסופו של דבר העסקה לא יצאה לפועל לגבי אותה דירה שהוצעה על ידי המתווך. לאחר מכן, במהלך המשא ומתן בין הצדדים, רכש הקונה מהמוכר דירה אחרת שהייתה אף היא בבעלות אותו מוכר, ושאותה לא הציע המתווך מלכתחילה. האם במקרה כזה זכאי המתווך לדמי תיווך, מאחר שהוא היה הגורם ליצירת הקשר בין הצדדים ולהבאתם לכדי משא ומתן, או שמא מאחר שהעסקה שנחתמה הייתה על נכס אחר מזה שהוצע על ידו, אין הקונה חייב בתשלום דמי תיווך?

ת. אינו צריך לשלם לו תיווך¹².

מורה שמסרה לילדה קריוקי והוא נשבר

אני מורה בבית ספר, ובמהלך הפעילות בכיתה מסרתי לאחת התלמידות מכשיר קריוקי השייך לבית הספר. בעת שהמכשיר היה בידי התלמידה, הוא נשמט מידיה, נפל על הרצפה ונשבר. לאחר מכן התברר לי שעל פי הנחיות הנהלת בית הספר אין למסור את מכשיר הקריוקי לתלמידות כלל, אלא הוא מיועד לשימוש אנשי הצוות בלבד. האם אני, כמורה שמסרתי את המכשיר לתלמידה בניגוד להנחיות, חייבת לשלם על הנוק שנגרם, או שמא התלמידה, או הוריה, הם הנושאים באחריות, מאחר שהמכשיר נשבר בעת שהיה ברשותה?

ת. אם מצד בית הספר אסור להעביר לילדות, המורה חייבת על הנוק. אולם יש לברר מה הנוהל בבית ספר, האם הם נוהגים לחייב מורות או בדרך כלל מוותרים¹³.

צעצוע שנמצא פגום - האם אפשר לדרוש את הכסף בחזרה?

קניתי לבני צעצוע חשמלי חדש. לאחר פתיחת האריזה והשימוש הראשון התברר שיש במוצר תקלה מהותית שאינה ניתנת לתיקון, כך שהצעצוע אינו תקין כלל. פניתי לחנות שבה נרכש המוצר, והמוכר הודיע שהם מוכנים להחליף את הצעצוע במוצר חדש וזהה לזה שקניתי. אולם לאחר שראיתי את בני משחק בצעצוע התברר לי שהוא כלל אינו נהנה ממנו ואינו מעוניין בו, ולכן איני מעוניין בהחלפה אלא מבקש לבטל את הקנייה ולקבל את כספי בחזרה. האם אני רשאי לדרוש את ביטול המקח והשבת הכסף, או שמא מאחר שהחנות מוכנה לספק מוצר תקין וזהה לזה שנרכש, אין לי זכות לדרוש החזר כספי?

ת. המוכר יכול להחליף למוצר זהה, ואינו חייב להחזיר את הכסף¹⁴.

לחוש לאיסור ריבית. ועוד שיעקר איסור בל תלין הוא שלא להשתות השכר, א"כ התשלום על ההשקעה השכר אינו רק תשלום לביטול האיסור, אלא בפועל יש בו גם אגרו נטר. ועכ"פ מיחיו כריבית יש כאן ועל כן נכון להיזהר. אמנם כיון שלא היה דרך הלוואה, אם היה מסכס עמו מראש לפני תחילת העבודה, שאם ירצה לשלם לו מאוחר יותר הוא יוסיף לו, כיון שעדיין אין הלוואה והרי גם לא בא להלוות לא אלו לעבוד עבורו, יתכן שיש להקל.

12 באבני נזר (ח"מ סי' לו) כתב אודות שדכן שנשתדל לשדך את בן הגביר עם בת גביר אחר ולא עלה בידו אף מאחר שקירב את דעתם שידרכו לבסוף את הבן עם בת אחרת של אותו הגביר, וכתב שם דעתו דבנידון זה שלא נתכונן הדשדך הראשון נעשה טובה לבת הצעירה ורק בגרמה נעשה טובה לצעירה אין מגיע לו ממנה כלום, ע"ש. ומבואר דכל שלא נתכונן לעשות את אותה עיסקה, אין נחשב כפעולת השידוך, אף שקירב את דעתם ובגרמתו נעשה הדבר.

13 אם בית הספר מאפשר להעביר לתלמידות, המורה פטורה. וגם הילדה שאינה בגיל מצוות פטורה. לא אם הנהגה אוסרת, חייבת המורה לשלם מדיני שומרים, מפני שהיא בגדר "שומר" על המכשיר, ומסירת המכשיר לתלמידה נחשבת לפגיעה. באופן כללי לגבי פועלים ששוכרים בשעת מלאכה, יש לציין לדברי הפתחי תשובה (ח"מ סי' שלא סקא) שהביא מתשובת חוותי איר (סי' קז) שכתב בענין קפידות בעלת הבית על שבירת ואבדון כלים ורוצה לנכות על הנוקים משכר השפחה, כי וודאי על פי הדין, השפחה היא כשומר שכן וחיבת בגניבה

בגדר הפסק במקום שאסור לדבר

לאחר שקידשו בני המשפחה על היין כל אחד בתורו, מיהרו כולם ליטול ידיהם לסעודת חקל תפוחין קדישין, לחמי המשנה הועברו מיד ליד כשכל אחד מברך המוציא על החלות וממתין לקבל פרוסה מן החלה, שמעון גדול האחים שבירך בראשונה התקשה במעט להמתין זמן רב כ"כ ללא מעש, והחל לפזם לעצמו ניגון מניגוני השבת, אחיו ראובן שגם הוא כבר בירך מיהר לגעור בו "נו" "שה". לאחר שטעמו האחים כזית מהחלה, שאל שמעון את ראובן מה כ"כ הפריע לך בניגון שזיממת, לי זה לא הפריע ענה לו ראובן אבל לך זה מפריע שהרי הפסקת בניגון בין הברכה לאכילה, ראובן שעד עתה לא חשב שדבר זה נחשב להפסק, מיהר והגיב לאחיו שאם הניגון זה הפסק בין הברכה לאכילה, וודאי שגערתך ב"נו" "שה" היא הפסק.

תשובה:

בשו"ע (סי' קס"ז סי' ט"ו) יאכל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה ואם שח צריך לחכות ולברך, ובמשנ"ב (סי' ל"ח) כתב דלכתחילה אסור להפסיק אפי' בשתיקה יותר מכדי דיבור [דהיינו כדי שאילת תלמיד לרב (עי' סי' ר"ו סי' ק"ב)]. אולם בדיעבד אם שהה בשתיקה, כל זמן שלא דיבר לא יחזור ויברך.

ויש לדון כשמנגן בפיו, או כשמזמיר הברות כל שהם שאינם מילה שלימה, האם דומה הדבר לדיבור ויחזור ויברך או שדינם כשהיה בשתיקה בעלמא, ודבר זה נשאל המנח"י (לענין ניגונים) (ח"ו סי' ט) ובדבריו הביא דברי המג"א בסימן קכ"ד על הא דכתב הרמ"א (שם סעי' ח') לא ימתין עם עניית אמן אלא מיד שכלה הברכה יענה אמן ע"כ, וכתב ע"ז המג"א (בשם הגהות יש נוהלין) שאם החזן מאריך בניגון של ואמר אמן, יענה אמן מיד כי הניגון הוא הפסק,

ומקשה המג"א שהרי בסימן קכ"ח (סעי' מ"ה) כתב הרמ"א שאת "הריבון" שאומרים בשעה שהכהנים נושאים את כפיהם, יאמרו בשעה שמאריכים הכהנים בניגון התיבות שבסוף הפסוקים, והרחיב שם המג"א בשם תרומת הדשן שלא יאמרו את הריבון בשעה שאומרים הכהנים את התיבות עצמם של הברכה שהרי אז צריך לשתוק (כדאייתא שם סעי' כ"ו) אלא בשעה שמנגנים הכהנים בסוף התיבה, ואם תאמר כיון שכן לא תועיל האמירה (היות וגמרו הכהנים את המילה עצמה) ומתוך ש"ל דלענין זה לא חשיב עדיין סיום הברכה וכמו דאשכחן בשמע ישראל שמאריך ב"ד" שבאחד ומכוין בה שממליך את הקב"ה למעלה ומלטה ולארבע רוחות השמים וחזינן שאין זה סיום המילה לגמרי.

וא"כ [מעיר המג"א בסימן קכ"ד] מדוע אם החזן מאריך בניגון של ואמרו אמן הוא הפסק הרי זה חלק מהמילה? ומתוך "ומ"מ נראה לי שאם מאריך הרבה הוא הפסק" ע"כ, וכתב המנח"י שעל פי כל הנ"ל חזינן שניגון לא הוא הפסק רק בתנאים הבאים 1. דווקא כאשר ניגן בה קצת מגוף הברכה. 2. דווקא בסוף התיבה, אבל להתחיל ניגון אחרי שסיים בוודאי הוא הפסק לאמן וכ"ש בין ברכה להאכילה וכיוצא בזה עכ"ד. ולכאורה יש להוכיח מהנהוג בכל קהילות ישראל לנגן בתפילות שבת ויו"ט, ואם כאן הוא הפסק איך מותר הדבר, ולזה כבר התייחס השואל במנח"י שם וכתב שמזה אין להוכיח כיון שניגונים אלו הם חלק מהתפילה, אבל כשמנגן ניגון אחר הסתפק.

וכן בשו"ת שבת הלוי (ח"ה ט"ז) נשאל שאלה זו וכתב: הנה המעיין במג"א יראה דניגון באמצע התפילה או באמצע הברכה יחד עם התפילה והברכה זה אפי' לכתחילה מותר דחלק הזמר עם חלק הברכה משתלב לשבח אחד לזמר לשמך עליון וכו' משא"כ ואמרו אמן שהוא זירו בעלמא של הש"ץ לעורר העונים לענות ואינו חלק מגוף הקדיש והתפילה, ובהמשך דבריו שם כתב שאף שוודאי לכתחילה לא יפסיק בניגון מ"מ יראה מדהזכירו הפוסקים הפסקת ניגון בדין עניית אמן דווקא ולא הזכיר בסימן ק"ד לענין הפסקה באמצע התפילה מזה לכא' יראה דדין הפסק ממש ליכא, ונפשט שאלת מע"כ, ומוסיף וכן יראה מפשטות תשובת מהר"ם שיק"א או"ח ל"א.

ואחרי שראינו שלכו"ע אין להפסיק בניגון לכתחילה במקום שאסור להפסיק, א"כ נמצאנו למדים שלא רק דיבור ממש אסור אלא גם הקרוב לו, ויש לדון בהברות כגון "נו" "שה" המצויים בפי כל האם דינם כדיבור לענין זה, ובספר וזאת הברכה (פר' ב' סעי' ט) למד עפ"י דברי המנח"י הנ"ל שיש לזהר בכך, וכך הביא בשערי הברכה (פר' יג סעי' יג בהערה) בשם ברכת הבית, אולם בדיעבד כתב בוזאת הברכה הנ"ל בשם הגרי"ש אלישיב שאין זה נחשב כדיבור.

העולה לדינא:

בכל מקום שאסור להפסיק כדיבור יש לזהר שלא להפסיק בניגון או בכל מיני הברות כגון "נו" "שה" וכדומה, ובדיעבד לענין שיחזור ויברך לא הוא הפסק, דספק ברכות להקל.

רחיצה בערב שבת בין השמשות

מעלות, ויש שהקילו (הנודע ביהודה, חיי אדם, ערוך השולחן), ובביה"ש קיל כדאמרן.

שימוש בסבון: להניח על ראשו ושערותיו סבון נוזלי אין בעייה, אך לשפשף בידי או שערותיו ייאסר משום סוחט (ויש שאסרו (הגה"ר) בעצם הוצאת הסבון מהשערות ע"י המים ג"כ). וסבון קשה וודאי אסור מטעם מוליד וממרח-ממחק (רמ"א שכו" ס"י, ומ"ב סק"ל), אך ממילא אינו מצוי כ"כ היום.

בישול המים בגופי החימום: מדאורייתא אסור לבשל באש, וחז"ל אסרו גם תולדת האש, וגם תולדת החמה אטו תולדת האש, ובחמה עצמה מותר לבשל. וכשפותחים את הכרז ויוצאים מים חמים, נכנסים במקומם לדוד מים קרים, ומעתה יש לחלק: אם אין כרגע גוף החימום החשמלי או ע"י גז אינו דולק ונשארו רק הקולטי שמש שבגג - חימום המים נחשב בישול בתולדת חמה ונאסר רק מדרבנן. אך אם גוף החימום בדוד דולק (או להבת גז - יונקס), אז כשהוא מוציא מים בפועל יוצא שהוא מבשל מים חדישים, ולכאורה חייב מדאורייתא שזה אש ממש, והוא בישול בכלי ראשון, ואינו גרמא כי הוא בכח ראשון (הגרש"ד"א), וממילא אסור גם באינו מכוון שהוא פסיק רישא. ואף כי יש לדון להקל עליו מכמה טעמים ברור שדינו חמור.

הכנסת מים קרים לדוד מים רותחים: אם בדוד יש מים רותחים ממש בחום שכשייכנסו אליו מים קרים ע"י פתיחת הברז הם יתבשלו, ברור שזה בעיה לכשעצמה והוא בישול גמור. אך גם בזה יש לדון אם המים התחממו תחילה רק ע"י הקולטים שאולי אינם אלא ככלי שני (ובארחות שבת נקט שעדיין הם ככלי ראשון), ובבית קיל טפי כיוון שהמים חמים שיש כעת הם ערוב של חימום הקולטים והחשמל (ולפעמים זה רק החשמל כי אין שמש או כי נגמרו המים דממת הקולטים). אך עכ"פ מכיוון שאינו מתכוון אעפ"י שהוא פסיק רישא אסור רק מדרבנן (ואין לצרף מטעם מלאכה שאצ"ג כיוון שאסרינן ביה"ש).

ואם רק השכבות העליונות שבדוד רותחות (בבית אפרסר להרגיש בניקל), מכיוון שהקר יתרים על החם אין בישול, [ומה שלמחרת המים האלו ייכנסו ויעברו בקולטים שיבשלו אותם לגמרי (ואין זה המה ממש שהתירו אלא תולדת חמה כי השמש מחממת את הצניורות שמחממים את המים, ואת זה אסרו), הוא גרמא בפס"ר בדרבנן ובוודאי ביה"ש נקל]. וכן ברור שאם ניכר שהמים שבדוד אינם חמים ברמה שיבשלו את הקרים, אין בעיה.

השאת מצב הברז: קולא נוספת יש במי שפתח את הברז בער"ש ואינו משנה את כיוון הברז שוב עד שמסיים את הרחיצה: דיש ספק מה יעשה מי שפתח בטעות את ברז המים החמים בשבת, האם יסגור מייד, או ישאירו פתוח. ולכן אם פתח בהיתר, בוודאי אין בעיה להשאירו פתוח. ולעניין המים החדשים שיתבשלו, אחרי כל האמור לעיל, כאן הוא בוודאי כח שני המוגדר כגרמא וקיל טפי. ולסגור את הברז מחמת שהוא ספק, בשינוי, ככה"ג, ביה"ש, בוודאי נקל. ואם הוא בבית בדוד קטן בסופו עדיף שימתין עד שהמים החמים ממש יגמרו ואז כבר אין שום חשש. ועדיין יש לדון לבישול בברז עצמו כשהוא מערב מים חמים ומים קרים יחד (שמגיעים שני צניורות קרים וחמים ובפתיחת הברז מערבם יחד), אבל הביה"ל (סי' שיח המשך בעמ' ר')

ההרים הרמים דהרי גם טבילה בשבת התירו בדוחק כמו שיתבאר.

איסור רחיצה בשבת: חז"ל אסרו לרחוץ בשבת בחמין - גזירה שמא יבואו להחם מים בשבת (סי' שכ"ו ובמ"א סק"א). ולשיטת השו"ע בצונן או אם התחממו מהחמה מותר לרחוץ ולכן מנהג הספרדים להקל בזה, אך המ"ב (שם) אסר אפילו במים קרים משום חשש סוחט - ובגמרא שבת קכח: הובא שאין סחיטה בשיעור שהוא קשה ואינו בולע, וכל האיסור הוא מדרבנן. ואם כי למעשה החמירו בכמה מקומות, עכ"פ לחשש סחיטה כזה נראה להקל ביה"ש שהוא מדרבנן וכנ"ל, וביותר אם הולך למקווה לטבול שם הוא כבר מתרטב, ואת הטבילה הרי מתירים למעשה (אם כי גם על זה המ"ב מכריז להזהר ביותר משום סחיטה, בפועל מקילנן גם בשבת בבוקר ללכת למקוה). המ"ב הביא עוד חששות הנוגעים למקום שאין עירוב - שהם ג"כ מדרבנן. ורחיצה במקלחת של ימינו קיל טפי (ראה הלן, בפרט בביתו). ולעניין רחיצה בחמין כתב המ"ב (שם) שאסור כלל - גזירת מרחצאות שמא יחמם מים בשבת, וממילא ביה"ש דמתירנן דרבנן לצורך מצווה לכאורה נתיר גם בחמין וכ"כ בצונן.

וכתב רעק"א (הובא בביה"ל שכ"ו ד"ה 'ובמים') דבמקום צער לא גזרו את גזירת המרחצאות - במים שהוחמו מערב שבת, ובתשובות והנהגות (הגרמ"ש) התיר בכלל זה אם מחמת חום היום יש לו צער גדול, ויהיה לו צער אם לא ירחוץ בחמין. וכתבו גדולי עולם אודות הטבילה בשבת עצמה במקווה חם שמותר וכן נהגו, וחלק מהטעם הוא שאם לא יטבול לתוספת טהרה (ולא רק לחובה) יהיה לו צער כיוון שרגיל בזה [יתכן שזה מראה ג"כ על חזק הצער הנדרש], ויש שכתבו דהיום הכל חולים אצל צינה ולכן מתירים טבילה במקווה חמה.

[והנה מקווה חם שהתירו מצד מה הוא יותר חמור בגלל שהוא 'אמבטי' ויותר קרוב לגזירת חז"ל, אך מצד שני הרחיצה של זמנינו יותר נראית 'רחיצה'. ומאידך י"א שרחיצה במקלחת של זמנינו קיל דבומן חז"ל לא היה כלל אפשרות כזו ואינו בכלל גזרתם. דאינו שפיקה בספל, ולא בתוך אמבטי אלא יצירה חדשה. פן נוסף יש שבמקווה שלנו יש יותר דמיון למרחץ שחז"ל אסרו ושייך יותר הגזירה מאשר רחיצה בבית. עוד יתכן לומר שכיוון שהתירו מקווה חמה בשבת, אזי בבחינת מה התירו עכ"פ כשהולך למקווה, דשוב לא נוכל לאסור יד זו ולהתיר יד זו, כמו שמצינו לגבי ביצים עם בצל בצפרא דשבתא דהתירו הכנתו וממילא התירו תמיד דמאי שנא, אך על זה יש אולי לדחות דהוא שני דברים].

ולפי כל הנ"ל היה נראה להתיר עכ"פ בצונן, אך בכל זאת הרבנים לא מתירים בשופי, כדי שלא יתקער גזרת רחיצה (כמו ברחיצה ביו"ט שהמ"ב (סי' תקפ"א סק"ה) כתב שרחיצת כל גופו הוא רק למעונגין, ואעפ"י שהיום יש לכל אחד בביתו, הדין לא נשתנה, דאין לעקור הגזירה] וגם כי חומרת הרחיצה בצונן הוא מחמת מנהג [כמ"ש משנ"ב], ולכן אין להקל כ"כ כי כיון שנהגו נהגו.

רמת הקור: אם רוחץ בצונן אין צריך שהמים יהיו ממש 'קפואים', והיינו שאם מכוון את המים שרק לא יצטמררו את גופו מחמת הקור, דינם כמים קרים. ובמים פושרים יש שהחמירו (בית מאיר, ר' עקיבא איגור, חתם סופר), וזה מים בטמפרטורת חום הגוף שהוא בערך 36.5

הנה נתעוררו בכמה מקומות לסגור את המים החמים במרחצאות 20 דקות לפני זמן הדה"נ מחמת חשש חילול שבת. ונראה להרחיב בטעם וצדדי הדבר.

זמן הדלקת נרות מנהג ירושלים: מתחילה ראוי לבאר שכל התקנה שנתקבלה למנהג ירושלים ויוצאי י-ם לזמן הדה"נ שהוא 40 דקות לפני השקיעה ולא 20 דקות כבשאר מקומות, הוא רק על הנשים (לעניין הדלקת נרות) ולא על הגברים שיכולים לעשות מלאכה עד השקיעה, כמש"כ בשש"כ מהגרש"א פרק מ"ו הע' כ', ומדינא אין איסור עשיית מלאכה עד השקיעה.

שיעור זמן בין-השמשות: מצינו בפוסקים 4 דעות עיקריות, ובא"י נהגו (החיד"א, וכן נהגו בני ספרד ותימן, קצוה"ש, מהרי"ל דיסקין, והגר"ח זוננפלד) כהגאונים שזמן שקיעת השמש כפשוטו זהו השקיעה, ולאחריו למשך ¼ מיל שהוא 13.5 דקות הוא זמן בין-השמשות. אך מחמת כמה ספיקות נתפשט בקרב קהילות החסידים להחמיר כדעת ר"ת שזמן ביה"ש מתחיל רק אחרי 3 רבע מיל, שהוא 58.5 דקות אחר השקיעה, ואז עוד 13.5 דקות לסיום בין-השמשות, ס"ה 72 דקות מהשקיעה. ובא"י עכ"פ אין מי שמקיל כר"ת אלא רק מחמירים כמוהו.

וכתוב בס' סימן רס"א, ונשנה בסימן שמ"ב, שיש מלאכת שמותר לעשות ביה"ש (וכל זה רק בער"ש אבל לא בביה"ש של מוצ"ש (ארחות שבת בפשיטות, וכן מצדדים הרבה פוסקים מחמת עוד כמה ספיקות). והם: הטמנת חמין, ואמירה לנכרי לצורך שבת במקום מצווה או צורך גדול שיצטער אם לא יהיה לו בשבת. וכן התירו כל מלאכת שבת (מלאכה דרבנן) אם הוא מקום מצווה (בסי' שמ"ב דוגמאות המתברר הם ללוב שופר או עירוב, אך במ"ב ובסימן רס"א לא דקדקו עד כדי כך אלא כללו כל שבות בפשטות. עוד הובא שם להיתר אם הוא טרוד ונחפז (רמב"ם), אך הביא במ"ב מביאור הגר"א שזה רק בנחפו לברוח מפני הכותי, וממילא נפל האי התירה בבירא). וכן לצורך שבת התיר בשו"ע הרב אפילו שלא לצורך גדול (בקונט"א סק"א - "אי לא סגי בלא הכי כי אם בדוחק קצת"), וכן בביה"ל (סוף סי' שמ"ב ד"ה מותר). אך מלאכה שאינה צריכה לגופה אעפ"י שאיסורה הוא מדרבנן, כתב במ"ב (שמ"ב סק"א) שאסור לעשותה בביה"ש ("חמור משאר איסור דרבנן").

ומעתה נבאר את כל סוגי החששות והאיסורים, וכשנסיק על איסור מסויים שהוא מדרבנן ולא מדאורייתא - ממילא כאן בין-השמשות - נתיר (כיוון שהוא לצורך מצוה - שבת) וכן"ל.

מצות רחיצה לכבוד שבת: וודאי היא מצווה כמש"כ בגמרא ובסימן ר"ס, אעפ"י שאינה חובה גמורה. אך מצד שני קשה לומר ולהגדיר באופן קבוע רחיצה כל שבעה בער"ש סמוך לחשיכה כצורך מצווה (וכדחזינו מההיתר השני האמור לעניין טרוד ונחפז שהוא רק בברוח מן הכותי שזה מקרה חד-פעמי. ואף שכאן זה צורך מצווה, אך עדיין לא הכונה שיגרום בידיים לצורך מצווה לקרות). ובמ"ב 'דרשו' הביאו שיתכן לומר שהמצווה ברחיצה הוא רק בפניו ידיו ורגליו (ולפי"ז היום רגליו אינו בכלל, כן משמע ממקצת פוסקים) כמש"כ בגמרא ובשו"ע, אך נראה שהיום כל גופו הוא בכלל המצווה, והכל תלוי לפי המקום והזמן (כדחזינו בכמה מקומות הדומים), אך ברור שאין נכון לדחות בידיים ולהכנס בין

כשראובן סיים את תפילת הלחש שם לב ששמעון המתפלל לציודו מתוך התעוררות גדולה מוציא את תיבות התפילה מפיו בטון גבוה הנשמע לסובבים אותו, כשהגיע שמעון לסיום ברכת שמע קולנו אשר נשמעה לסובבים מילה במילה הסתפק ראובן האם על ברכה כזו שאינה צריכה להישמע עונים אמן.

תשובה: בתחילה נבאר את דין השמעת הקול בתפילה. הגמ' בברכות (לא.) לומדת מחנה שנאמר בתפילתה וקולה לא ישמע שאסור להשמיע קולו בתפילתו וכן בדף כד: הובאה ברייתא שהשמיע קולו בתפילתו ה"ז מקטני אמנה וברש"י שם (ד"ה ה"ז) מבאר: שמראה כאילו אין הקב"ה שומע תפילת לחש, ומביאה שם הגמ' את דין רב הונא שכל זה רק כשיכול לכוין את ליבו בלחש אבל אם אין יכול מותר להתפלל בקול, אך דין זה הוא רק ביחיד אבל בציבור אסור דאתי למיטרד ציבורא.

ובירושלמי בפ' תפילת השחר: ר' יונה כד הוי מצלי בכנישתא הוי מצלי בלחישא וכד הוי מצלי בבא ביתא הוי מצלי בקלא עד דילפינ מיניה בני ביתי בצלותיה.

וברמב"ם (פ"ה מהלכות תפילה ה"ט) ובשו"ע (או"ח סי' בא סעיף ב') נפסק דין זה להלכה שאסור להשמיע קולו בתפילתו אך ביחיד מותר כדי לכוין, ובהגה (שם) הביא את דין הירושלמי שאם משמיע קולו כדי שילמדו ממנו בני ביתו מותר.

אך בזוהר (ויגש דף רי ובעוד מקומות) הביא מאן דצלי צלותיה קמי מאריה אצטריך ליה דלא למשמע קליה בצלותיה ומאן דאשמע קליה בצלותיה דלותיה לא אשתמע וכו' אלא לצלוא בלחש בההוא קלא דלא אשתמע ודא היא צלותא דאתקבלת תדיר, ולפ"ז משמע שסובר שבכל ענין אסור להשמיע קולו. וכ"כ האריז"ל בשער הכוונות (שער חזרת התפילה דרוש א') שאדם המשמיע קולו בתפילתו יש לחוש שמא יאחזו החיצונים בתפילתו.

ובשו"ע (שם ס"ג) הביא את דין המרדכי שמתיר להתפלל ברה"ו ויו"כ בקול לעורר הכוונה דאין חשש למיטרד ציבורא מפני שלכולם יש מחזורים, אך המג"א (סק"ד) ועוד אחרונים כתבו שעדיף גם אז להתפלל בלחש אם יכול לכוין, וכן כתב במטה אפרים (תקפ"ב סי' כז) שרבנים וגדולים מערערים על מנהג זה וכתבו שאסור להתפלל בקול רם וטוב ונכון שלא ישמיע קולו בתפילתו כלל, וביאר באלף המגן (אות מ"א) שהרי ע"פ הזוהר הנ"ל נראה שהאיסור לא רק מטעם דאתי למיטרד ציבורא אלא המתפלל בקול לא נשמע למעלה וצריך להתפלל דוקא בקלא דלא אשתמע.

בענין הצורך לענות אמן על ברכה ששומעים: נאמר בגמרא (ברכות גא:) ועונין אמן אחר ישראל המברך, וכן נפסק ברמב"ם (פ"א מהל' ברכות ה"ג) ובשו"ע (סי' רטו ס"ב) השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות וכו' חייב לענות אחריי אמן.

ובזוהר (פר' וילך דף רפה-רפו) כתב בחריפות על השומע ברכה מחבירו ואינו עונה אמן שיוירד לגיהנום ואינו עולה וכו' וז"ל: ועל אמן סגיאין דאתאבידי מיניה דלא חשיב דיינין ליה בגיהנם ונחתין ליה בההוא מדורא תתאה דלית ביה פיתחא ואתאביד ולא סליק מיניה לעלמין וכו'.

והנה בדין עניית אמן אחר ברכה זו דנו הרבה מהפוסקים דהרי לגבי ברכה שאינה מותרת כמו משנה ממטבע שטבעו חכמים אין עונין אחריי אמן (רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ג שו"ע רט"ו ס"ב).

בהגהות חכמת שלמה (סי' קכ"ד ס"ה) הביא ספק זה ולא הכריע (עיי"ש שרצה לתלות דין זה במח') באלף המגן במטה אפרים (סי' תקפ"ב אות מ"ג) הסתפק האם לענות על תפילה כזו או שלא יענה כיון שלא מתפלל כתיקון חז"ל, וכתב שלכתחילה טוב להרחיק שלא לשמוע מחבירו סיום הברכות אך אם מוכרח לעמוד שם יענה אמן על הברכות ששמע מהמתפלל בלחש וטעם הדבר מפני שיש חומר בב' הצדדים גם בעניית אמן לבטלה וגם באי עניית אמן במקום שצריך, וכיון שדעת מקצת פוסקים דבר"ה ויו"כ מותר להשמיע קולו בתפילתו ע"כ יענה אמן (ומשמע מדבריו להתייר לענות ברה"ו ויו"כ כשעושה כך בהיתר (לא בכל השנה) וכן במשמרת שלום (סי' י"א אות ב') הסתפק בכך ונטה לומר שלא לענות אמן כיון שתיקנו חכמים להתפלל בלחש והוא מתפלל בקול, וכן עפ"י הזוהר הנ"ל שאין תפילה כזו נשמעת, אך למעשה הכריע שעדיף להתרחק ולא לשמוע, ואם נצרך לעמוד בסמיכות יענה אמן.

ובשו"ת יגל יעקב (או"ח סי' מב) דן בזה ומביא שאם נמצא בתוך ד"א של המתפלל ושומע לחישתו יכול לענות אמן, אך כתב שאם עוסק בדבר תפילה אחר אינו מחויב להפסיק ולענות אמן, וביאר זאת ביביע אומר (ח"ח סי' ט"ו) שהרי עוסק במצוה בעצמו ורק נמנע ממצוה אחרת בשב ואל תעשה.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ח סי' קס"ד) הוסיף שיחיד המתפלל לעצמו ודאי שחובה לענות אחר תפילתו כיון שהותר לו להגביה קולו בתפילתו.

וכן הביא בשו"ת יביע אומר (ח"ח סי' ס"ה) הדעות הנ"ל אך דוחה אותם וכותב שאף אם עשה שלא כדין במה שהגביה את קולו מ"מ ברכתיו עצמן אין בהן דופי וגם הותר מכללן שמותר להשמיע קולו ביחיד, וכן בציבור ברה"ו ויו"כ וכו', ולכן מכריע שיענה אמן גם כשנמצא בתפילה במקום אחר כגון בפסוקי דזמרה שהרי זה ככל ברכה רגילה שמחוייב להפסיק ולענות אמן, אך אם רוצה יכול ללכת ולא להכניס עצמו לחיוב וכו' וכן הובאה דעת הגרי"ש אלישיב (פניני תפילה עמ' פו) שיענה אמן אם אינו מפריע לאחרים אפי' שנשמע מסביב, וכן פסק גם הגר"ק שאפי' שחבירו עשה שלא כדין יכול לענות (הל' תפילה ק"א ס"ב).

אך בשבט הלוי (ח"ג סי' ט"ו) כתב שלא לענות אחר המתפלל, ומה שמחוייבים לענות אמן זה רק בברכה שנתנו להשמיע ומצוה להשמיע, וכן הורה הגר"ז (הליכות שלמה פ"ח אות ל"ב), ובשבט הלוי הנ"ל הסתפק באדם שמתפלל בקול בהיתר (בביתו וכו') האם עונים אחריי אמן או שברכות אלו לא ניתנו כלל לעניית אמן.

העולה לדינא:

העולה מהנ"ל שאדם השומע את תפילת חבירו יכול להרחיק למקום שלא ישמע את המתפלל ויצא מהספק, אמנם ביחיד המתפלל בביתו וכן בציבור ברה"ו ויו"כ יכול לענות.

סי"ב ד"ה והוא) הביא בשם הבית מאיר מחלוקת ראשונים האם מבשל בעירוי המתערב מייד, וממילא הוא ספק, ועירוי הנזחל ננקוט שהוא כלי שני. ואם פתח לפני השקיעה את הברו והשאירו כך, שוב אין החשש הנ"ל.

אך ביונקרס לא מצאתי צד קולא לסגור הברו כיוון שמכבה ממש את הלהבה ויש לזהר ולהזהיר בזה מאוד.

חיוב תוספת שבת: הוי מדאורייתא, והשיעור המועט ביותר הוא 2 דקות, אך אם שובת ממלאכה ממש, אז מלאכת הרחיצה כיוון שהותרה מדרבנן אין סיבה שתעקור את תוספת השבת. ומדינא צריך לקבל עליו כפה או ע"י קבלת שבת את תוספת שבת ובמרחץ איך יקבל, אך עכ"פ אעפ"י שלא קיבל עליו בפירוש תוספת שבת, כבר דנו הפוסקים מה הדין במי שמתפלל מנחה בער"ש ביה"ש שלא קיבל עליו בפירוש, דהתוספת חל ברגע שמוגיע הזמן (יתכן לדייק משו"ע הרב, וכן בח"ה, ויש שכתבו שקבלה בלב ובמחשבה סגי).

ובהרבה מקומות נהגו שבלייל שבת המקווה מתרוקנת ומתמלאת ומתחממת מחדש ע"י שעוני שבת ואין פוצה פה אעפ"י שלכאורה על זה בדיוק היתה גזרת חז"ל, ולכאורה הוא סניף להקל לדין בער"ש, אך במקווה דרבים התירו מחמת כמה סניפים בלאו הכי.

זהירות יתירה: וכתב במ"ב בתחילת סי' שמ"ב שיש מלאכות שאעפ"י שהם מדברי סופרים עדיין הם אסורות גם ביה"ש, כיוון שהם קרובות לאיסור דאורייתא (מגיד משנה מרשב"א), וממילא במקומות שרחיצה קרובה לדאורייתא נראה טעם לאסור בה. עוד כתב במ"ב ריש סי' ר"ס שמאוד יש לזהר ברחיצה ער"ש עם חשיכה, שאפילו אם גמר את עצם הרחיצה בהיתר, עדיין יש לזהר מהמלאכות אח"כ של חשש תולש בשערות, וסחיטת המגבת (וייתכן לדייק מלשנו שאכן עצם הרחיצה אינה הבעייה, אך אינו מוכרח הדיוק), ולכן מי שיכול לעורר חובה עליו למנוע את זה.

העולה לדינא:

רחיצה בער"ש ביה"ש יש בה הרבה חששות לאיסורם, ונראה שמכיוון שהתירו לצורך מצווה בין השמשות איסורים דרבנן לצורך שבת, לכאורה יש להתיר, אך עדיין מטעם חשש סחיטה, בישול המים החדשים שייכנסו לדוד ועוד צדדי איסור שלא כולם ידעו להקפיד, לכן נראה לזהר להקדים ובוודאי לא לעשות כאן בקביעות ולכתחילה, וכמ"כ במ"ב הזהיר על זה.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com